ΜΙΧΑΗΛ Ο ΜΑΛΕΪΝΟΣ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Κατὰ τὰ προταχθέντα τῆς βιογραφίας Μαρίας τῆς νέας, ἐκδίδωμι τὴν τοῦ ὁσίου Μιχαὴλ τοῦ Μαλεΐνου βιογραφίαν, ἀνθολογῶν τὰ χρήσιμα ἐκ μακροῦ «Βίου καὶ πολιτείας», μνημείου τῆς ἱστορίας τοῦ Ι′ αἰῶνος, ἀναγνώσεως ἀξίου. Μετέγραψα τὸ κείμενον ἐκ χαρτίνου κουτλουμουσιανοῦ κώδηκος, γεγραμμένου τῷ 7057 ἀπὸ κοσμογενείας (1549 σωτηρίῳ ἔτει) εἰς μέγα Δ^ον, ὑπὸ Σωφρονίου μοναχοῦ, χάριν τῆς ἱερᾶς τοῦ Κουτλουμουσίου μονῆς.*

Ἡ βιογραφία, ἐκτεινομένη ἀπὸ σελίδος 646 μέχρις 682, ἄρχεται μὲν «Οὐκ ἔργοις χρὴ μόνον θαυμάζειν τὴν ἀρετὴν καὶ λοιποῖς προτερήμασιν, ἀλλὰ» κλπ. λήγει δὲ «Οὗτος ὁ βίος τοῦ ἰσαγγέλου πατρὸς ἡμῶν Μιχαήλ· αὕτη ἡ μέχρι τέλους εὐάρεστος αὐτοῦ πολιτεία καὶ ἀκριβεστάτη διαγωγή» κλπ.

Συγγραφεὺς τῆς βιογραφίας φέρεται Θεοφάνης ὁ μαθητὴς τοῦ Μαλεΐνου, ὁ καὶ ἑαυτὸν, ὡς φρονῶ, παραδεικνὺς ἡμῖν ἐν οἷς (σελ. 678) γράφει: «Τούτῳ τῷ Θεοφόρῳ καὶ φιλοτέκνῳ πατρὶ[1] ἐγένετό τις μαθητὴς Θεοφάνης ὄνομα· ὃς καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτεσι τῷ ἁγίῳ ἐξυπηρέτησεν, ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας αὐτοῦ βάλλων καὶ ἐν πᾶσι διακονῶν . . . . ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἄχρις οὗ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε· τούτῳ τῷ Θεοφάνει ἐπεδόθη ποτὲ παρὰ τοῦ ὁσίου βιβλίον ἐπωφελὲς πρὸς τὸ μεταγραφῆναι· εἶχε γὰρ πρὸς τὸ καλλιγραφεῖν οὐ μικρὰν ἐπιτηδειότητα . . . . καὶ ὑπὲρ δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν βιασάμενος, ἐν ὀλίγῳ κομιδῇ χρόνῳ τὸ βιβλίον μετέγραψεν· ἐγένετο δὲ ἐκ τοῦ τοιούτου κόπου ἀθρόον αἷμα ἐκ τῆς κεφαλῆς διαρρεῦσαι καὶ . . . . . . ὑπὸ φρικώδους οἰδήματος τούς τε ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ὦτα συγκαλυφθῆναι· καὶ τὴν ῥῖνα τέλεον (679) καὶ τὸ στόμα ἀποκρυβῆναι· ἐν οἷς καὶ ἰατρῶν παῖδες ἐξαπορήσαντες, διά τινος μεθοδίας ἰατρικῆς, μόλις τὸ στόμα ἀνοίγοντες τοῦ νοσοῦντος ὕδωρ εἰς πόσιν ἐδίδοσαν . . . . . . (680) ἐν γὰρ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ ὅσιος τηνικαῦτα διέτριβεν».

Μιχαὴλ ὁ Μαλεΐνος ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἐπιφανῆ. Ἡ βιογραφία, ἣν ὁ Θεοφάνης ἔγραψε, γνωρίζει ἡμῖν τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ Ἀδράλεστον πατρίκιον καὶ στρατηλάτην, Εὐστάθιον καὶ Κωνσταντῖνον καὶ Εὐδόκιμον Μαλεΐνους· ἔτι δὲ καὶ τὴν μητέρα Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, τοῦ αὐτοκράτορος, ἀδελφὴν τοῦ ὁσίου Μιχαήλ· καὶ Κωνσταντῖνος μὲν Μαλεΐνος πατρίκιος καὶ στρατηγὸς Καππαδοκίας, ἀκμάζων ἐπὶ Ῥωμανοῦ Β′ (959 κ. ἑξ.) γινώσκεται[1], Νικηφόρος δέ τις Μαλεΐνος ἀναφέρεται ζῶν ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ μεθύσου[2] κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ′ αἰῶνος.

***** ***ἡ μνήμη αὐτοῦ τῇ 12 ἰουλίου.***

1. τῷ Μιχαὴλ Μαλεΐνῳ δῆλά γε δή.

Περὶ τοῦ Κυμινᾶ, ὄρους ἀναφερομένου καὶ ἐν βιογραφίᾳ Μαρίας τῆς νέας, σημειῶ ὅτι τοῦτο κεῖται πλησίον τῆς Ἀχυράους[3], αὕτη δ' οὐ μακρὰν τοῦ Λοπαδίου[4], δῆλα δὴ τοῦ σήμερον Οὐλουμπὰτ τῆς Βιθυνίας.

Μνείαν τῆς βιογραφίας τοῦ Μαλεΐνου Μιχαὴλ ἐποιήσατο Χρύσανθος ὁ Λοπάρεβ[5] ἐν «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς».

Τὰ χρήσιμα τῷ φιλίστορι μέρη αὐτῆς εἰσὶ ταῦτα:

(648) Πατρὶς τοίνυν τῷ γενναίῳ τούτῳ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῇ Χαρσιανόν· βαρβαρικαῖς ἐφόδοις δυσπρόσιτον· ἀφ' ἑαυτοῦ τῇ χώρᾳ πάσῃ μεταδεδωκὸς τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν παλαιὰν κλῆ(649)σιν ἐναποσβέσαι φιλονεικοῦν· τῆς γὰρ Καππαδοκῶν μοίρας καθέστηκεν, ὡς πᾶσι δῆλον καὶ γνώριμον . . . . Πρόγονοι δὲ πλούτῳ καὶ τιμῇ καὶ δόξῃ περίβλεπτοι· τίς γὰρ ἰδὼν οὐκ ἐθαύμασε τὸν πρὸς πατρὸς αὐτῷ πάππον, Εὐστάθιον ἐκεῖνον τὸν ἐν πατρικίοις μέγα κτησάμενον ὄνομα καὶ ἐν στρατηγίαις περιφανῶς διαπρέψαντα· πρὸς δὲ μητρὸς αὖθις Ἀδράλεστον, τὸν τῇ αὐτῇ μὲν τῶν πατρικίων ἀξίᾳ τετιμημένον, στρατηλάτην δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἁπάσης διὰ τὸ τῆς ἀνδρείας καὶ φρονήσεως ὑπερβάλλον γενόμενον; ἢ τίς ἠγνόησε τὴν ἐξ αἵματος βασιλικοῦ γεγενημένην μάμμην αὐτῷ; τῷ μεγίστῳ γὰρ βασιλεῖ Ῥωμανῷ διέφερε πρὸς συγγένειαν. Τίς δὲ καὶ τοὺς κατὰ σάρκα γεννήτορας οὐ δι' ἐπαίνου καὶ θαύματος ἐποιήσατο; Εὐδόκιμον λέγω τὸν πάνυ, καὶ Ἀναστασὼ τὴν πᾶσι κεκοσμημένην . . . . ἐξ ὧν ὁ θαυμάσιος οὗτος προελήλυθε . . . (650) καὶ γὰρ ὁ παρ' ἡμῶν εὐφημούμενος καὶ ἀδελφὸν ἔσχε Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, βουλῆς τε συγκλήτου μετέχοντα· ἐν γὰρ τοῖς πατρικίοις καὶ αὐτὸς κατηρίθμητο· καὶ τῆς Καππαδοκῶν χώρας ἐπὶ πλείστοις ἔτεσι στρατηγήσαντα . . . . . ἀοίδιμον δὲ τοῦτον καὶ περιφανῆ γεγονότα, κατ' ἀμφότερα περιδέξιον, ὑπερβαλέσθαι πως κατ' ἀρετὴν ἡ ἀδελφὴ ἐσπούδασε, πᾶν εἴ τι κάλλιστον ἐν ἀνθρώποις ἐστι καὶ κτησαμένη ῥᾳδίως καὶ μέχρι τέλους διαφυλάξασα· ταύτῃ συναφθεὶς Βάρδας ὁ εὐτυχέστατος καῖσαρ Νικηφόρον τε τὸν θεοστεφῆ βασιλέα, τὸν οὐχ ἧττον βαρβάρων ἢ παθῶν ὀλετῆρα, καὶ Λέοντα τὸν μεγαλοπρεπέστατον κουροπαλάτην εὐτυχῶς ἀπεγέννησε· καὶ μακρὰν ἂν εἴη ἀπαριθμεῖσθαι καθ' ἕνα τοὺς κατὰ γένος τούτῳ προσήκοντας· σκοπῶν γὰρ περὶ τούτων ἕκαστος ἀκριβέστερον, εὑρήσει καὶ τὸν θεῖον Εὐδόκιμον, τὸν ἐν ταύτῃ μὲν τῇ βασιλευούσῃ λαμπρᾶς εὐφημούμενον, θαύμασι δὲ πολλοῖς τὴν ὑφήλιον καταυγάζοντα, συγγενῆ τοῦ μεγάλου τούτου ὑπάρχοντα . . . . . (651) τεχθεὶς δὲ ὁ ἀνδρικῶς κατὰ τῶν παθῶν ἀριστεύσας, Μανουὴλ πρὸς τῶν γεγεννηκότων ὠνόμασται[1]· οὗ καὶ εἰς αὔξησιν ἡλικίας ἐλθόντος καὶ τῇ τοῦ σπαθαροκανδιδάτου τιμηθέντος ἀξίᾳ, περὶ γαμικῶν συμφώνων οἱ γονεῖς ἐβουλεύοντο . . . . . Θεὸς δὲ ἦν ἄρα ὁ ἐκ μήτρας τοῦτον καθα(652)γιάσας· ἐγένετο γὰρ, κατ' οἰκονομίαν τοῦ κτίσαντος, τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει παραγενόμενον ἐπάγεσθαι τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀναχωρεῖν οἴκαδε ἐκεῖσε τοῦτον καταλιπεῖν· οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ· καὶ συνέβη Λέοντα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ῥωμαίων πρὸς Κύριον ἐκδημῆσαι· ὃν ἐκκομιζόμενον ὁ Μανουὴλ κατιδὼν καὶ τοῖς δάκρυσι συγχυθεὶς ὅλος πρὸς κατάνυξιν ἀθρόως μετερρυθμίζετο· λογισάμενος ὅτι, εἰ καὶ βασιλέων οὕτως ὑπερισχύει ὁ θάνατος, τί μοι τὸ ὄφελος ἐν τῷ κόσμῳ λοιπὸν ἀναστρέφεσθαι. . . . . . Καὶ εὐθὺς, πόθον γονέων προφασισάμενος, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέχεσθαι παρὰ τῶν συγγενῶν μὴ βουλόμενος, ἐξῆλθε τῆς πόλεως· καὶ φθά(653)σας ἐν τῷ ποταμῷ Γάλλῳ, ὃς πλησίον

1. ἴσως τῷ 894, ὡς εἰκάζω, ἢ 95.

1. Theophanis Continuati· Βόννης, σελ. 479.
2. Συμεὼν Μάγιστρος, σελ. 680. Γεώργιος μοναχὸς, σελ. 833. Λέων Γραμματικὸς, σελ. 247.
3. Γεώργιος Ἀκροπολίτης, σελ. 30.
4. Γεώργιος Παχυμέρης, τόμ. Α′, σελ. 523.
5. βλέπε ἐν τόμῳ Δ′, ἀπὸ σελίδος 358—363.

τοῦ κυμιναίου ὄρους διέρχεται, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μονοκαμάρου γεφύρᾳ γενόμενος, τὸν μὲν συνεπόμενον αὐτῷ πρὸς ὑπηρεσίαν λαὸν προπορεύεσθαι διωρίσατο καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἐξέπεμψε, κατ' ἴχνος αὐτοῖς ἐπακολουθεῖν προσειπών· ὀλίγους δέ τινας μεθ' ἑαυτοῦ ἔχων, τὴν πόλιν Κερσίνης κατέλαβε, πρὸς αὐτοὺς ἤδη κειμένην τοῦ ὄρους τοὺς πρόποδας . . . . ἕνα τῶν τῆς κώμης κατ' ἰδίαν ἀπολαβών, ἠρώτα εἰ πλησίον ἐκεῖ μοναχός τις οἰκεῖ· τοῦ δὲ φήσαντος ὡς καὶ μέγας ἅγιος γέρων πλησίον οἰκεῖ, ὀνόματι μὲν Ἰωάννης, Ἐλατίτης δὲ τὸ ἐπίκλην προσαγορευόμενος, ὑφ' οὗ καὶ πολλοὶ νουθετούμενοι σώζονται, εὐχῆς χάριν πρὸς τὸν γέροντα ἀνελήλυθεν, ὃν . . . . . εἰς μεγίστην ἔκπληξιν ἤγαγε· τὸν γὰρ τοῦ σώματος καλλωπισμὸν ὁ γέρων ὁρῶν καὶ τὸ νεάζον τῆς ἡλικίας κατανοῶν . . . . ὁ δὲ γυμνωθεὶς τῶν συνήθων, καὶ τῷ θείῳ ἔρωτι τρωθεὶς τὴν καρδίαν τὸν ἅγιον ἐξεβιάζετο γέροντα τάχιον αὐτὸν τὸ μοναδικὸν σχῆμα περιβαλεῖν[1]· ἐδεδίει γάρ, μή ποτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος ἀποστερήσει τοῦ ποθουμένου . . . . . . (655) τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τὸ ἅγιον σχῆμα περιεβάλλετο, Μιχαὴλ κληθεὶς ἀντὶ Μανουήλ . . . .

Εἴχετο τοίνυν ὁ θαυμάσιος Μιχαὴλ τοῦ προκειμένου σκοποῦ . . . . Τῶν δὲ ἐκπεμφθέντων ἀνθρώπων αὐτοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀπελθόντων ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι Χαρσιανῷ, ὅθεν καὶ ὥρμηντο, καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ τῷ πατρὶ διασαφηνισάντων, ἦν ἰδεῖν θέαμα ἐλεεινὸν καὶ δακρύων ἄξιον . . . . , ... (656) τοὺς μὲν τὴν χαλεπὴν ἀγγελίαν διακομίσαντας σφοδρῶς κατῃκίσατο· αὐτὸς δὲ εἴχετο τῆς ὁδοῦ πρὸς ζήτησιν τοῦ παιδὸς ἐπειγόμενος, ἐπεὶ δὲ τὸ προλεχθὲν ὄρος κατέλαβε, τὸν παρεπόμενον αὐτῷ λαὸν διατάξας κυκλόθεν τῆς κέλλης τοῦ γέροντος, πρὸς τὸ μὴ δυνηθῆναί ποθεν διαδρᾶναι τὸ θήραμα, αὐτὸς λεληθότως εἰσελθὼν ἔνδον τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐν τοῖς προαυλίοις τοῦ εὐκτη(657)ρίου οἴκου γενόμενος, ἔστη ἐν γωνίᾳ λανθάνειν ἐκμηχανώμενος· ἔτυχε δὲ ἐξ οἰκονομίας Θεοῦ τὴν ἑωθινὴν ὑμνῳδίαν ἀναπέμπειν Θεῷ τοὺς ἐκεῖσε μοναχούς· νυκτὸς γὰρ ἐπέστη τῷ μοναστηρίῳ ὁ εἰρημένος πατὴρ αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ συνέβη τὸν υἱὸν αὐτοῦ ψάλλειν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ καθίσματος . . . . . ἀκούσας καὶ ἐπεγνωκὼς αὐτὸν ἐστέναξεν ἐκ βάθους καρδίας. . . . . . . (658) τὸν ἴδιον υἱὸν παραλαβὼν ᾤχετο. . . . . ἐπεὶ δὲ τὴν πατρίδα κατέλαβον καὶ πρὸς αὐτὴν ἤδη τὴν οἰκίαν ἀφίκοντο. . . . . τέως ἐν χερ(659)σίν, ὡς ἐδόκουν τὴν θήραν κατέχοντες . . . . ἐπινοίαις ποικίλαις τὸν λογισμὸν αὐτοῦ χαυνῶσαι ἐσπούδαζον πρὸς τὸ πεῖσαι ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ σχῆμα ἀποβαλέσθαι . . . . ἐπεὶ δὲ ἀνήνυτα ἦν τὰ τούτων ἐπιχειρήματα, καὶ πᾶσαν μηχανήν, ἣν προσήγαγον, ἀνίσχυρος ἔδοξεν, ἄκοντες πάλιν τὸν υἱὸν μετ' ὀργῆς τοῦ οἴκου ἐξέπεμψαν· ὁ δὲ μέγας τὴν ἀναγεννησαμένην αὐτὸν ποίμνην μετὰ σπουδῆς κατελάμβανε . . . . . . (660) Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἰδίαν ποίμνην ἀποκατέστη, ἀνεδέξατο μὲν εὐθὺς τὴν τοῦ τραπεζίτου διακονίαν, ἐν τῷ τῆς ἑστιάσεως καιρῷ τοῖς ἀδελφοῖς παριστάμενος . . . . . . (661) μετὰ δὲ διετοῦς χρόνου παρέλευσιν καὶ τὸ ἱερὸν σχῆμα[1] τῶν μοναχῶν τὸ τέλειον ἀνελάβετο, ἡνίκα καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκεῖσε παραγενόμενος καὶ τετελειωμένον αὐτὸν κατιδὼν εὐφράνθη. Ἀπιὼν δὲ καὶ ἐν Ἀγκύρᾳ διασωθείς, ἔφη τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐκεῖσε τότε διατριβούσῃ· Εἶδον τὸν υἱὸν Μανουὴλ καὶ εὐφράνθη μου ἡ ψυχή . . . . . Ἐν τούτοις ὄντων αὐτῶν καὶ πνευματικῶς ἀγαλλιωμένων, ἐγένετο μετ' οὐ πολὺν χρόνον Εὐδόκιμον τὸν θαυμάσιον τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ διὰ τὸ αἰφνίδιον τελευτῆσαι αὐτόν, ἀδιάθετα πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καταλειφθῆναι. Ἡ οὖν καλὴ μήτηρ. . . . . . (662) ἡ ὕστερον οἰκειωθεῖσα Θεῷ διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος καὶ ἀγγελικῶς βιοτεύσασα, μεταπεμψαμένη πρὸς ἑαυτὴν τὸν υἱόν, καὶ τοῖς τέκνοις τὰ ἐπιβάλλοντα κατὰ κληροδοσίαν μερίσασα, ἐρημικῶς τε καὶ ἡσυχίως τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς διετέλεσε, καὶ καλῶς ἀγωνισαμένη πρὸς τὰς ἐκεῖσε μονὰς ἐξεδήμησεν . . . . . . Ἐντεῦθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Μιχαήλ, τὰ ἐκ γονικοῦ κλήρου περιελθόντα παρειληφώς, τοὺς μὲν οἰκέτας ἐλευθερίᾳ τετίμηκε, λεγάτα προσεπιδούς, τὰ δὲ κινητὰ πάντα διένειμε τοῖς πτωχοῖς. . . . . τῆς δὲ ἀκινήτου πάσης μερίδος τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ παραχωρήσας ἑκουσίως, καὶ τὰ ἡμίση τῶν τιμημάτων λαβὼν τῷ πνευματικῷ πατρὶ προσεκόμισε, πρὸς τὸ ὑπ' ἐκείνου δοθῆναι πᾶσι τοῖς χρείαν ἔχουσι πένησί τε καὶ μοναχοῖς τοῦ ὄρους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πλατυνθῆναι τὸ εὐαγὲς ἐκεῖνο καὶ ἱερὸν μοναστήριον. . . . . (663) Μετὰ τὴν ἐν τῇ τελείᾳ ὑπακοῇ τριετοῦς χρόνου[2] παραδρομήν, ἐπιθυμία τις αὐτὸν ἡσυχίας

1. Ἴσως τῷ 912 ἢ 913.

1. νομίζω περὶ τὸ 915.
2. τῷ ἔτει 919 κατὰ τὸν ἐμὸν ὑπολογισμόν.

ἀκριβεστέρας κατέφλεξεν . . . . ἦν δὲ πλησίον τῆς ποίμνης πέτρα τις εὐμεγέθης καὶ εὔθετος . . . . καὶ ἡσύχασεν ἐν αὐτῇ . . , . . σαββάτῳ καὶ κυριακῇ κατιὼν πρὸς τὸν γέροντα, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς συναναστρεφόμενος, κατὰ τὴν ἐκείνου ᾠκονομεῖτο διάκρισιν . . . . . . μετὰ δὲ τὴν τοῦ τετάρτου ἐνιαυτοῦ[1] παρέλευσιν, τῇ εὐχῇ τοῦ μεγάλου γέροντος περιφραξάμενος, πρὸς τὴν ἐσωτέραν ἐχώρησεν ἔρημον μετὰ καί τινος συγγενοῦς αὐτοῦ· Ἀγάπιον λέγω τὸν πάνυ . . . . (664) διετῆ δὲ χρόνον ἐν τῇ ἐρήμῳ[2] διαγενόμενοι καὶ ἔκ τινων θορύβων ὄχλησιν ὑπομένοντες, ἔκριναν μεταβῆναι ἐκ τῶν τοῦ Γάλλου μερῶν καὶ πρὸς τὰ τῆς Προυσιάδος ὅρια προχωρῆσαι. Ὁ μὲν οὖν μέγας Ἀγάπιος, πρὸς ἄλλης πολιτείας χωρήσας ὁδόν, πολλοῖς διέπρεψε κατορθώμασιν· ὁ δὲ ὅσιος Μιχαὴλ χῶρον εὗρεν ἡσυχίας μεστόν, Ξηρολίμνην πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνομαζόμενον, οὗ πλησίον καὶ γέρων τις, τὸν ἐρημικὸν βίον εἰς ἄκρον κατασπαζόμενος κατὰ μόνας ἠσκεῖτο· ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ μικρὰν καλύβην πηξάμενος ἡσύχαζεν ἐν αὐτῇ . . . . . . Διαβοωμένων δὲ τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ πράξεων (665) ἤρξαντο πλήθη λαῶν συῤῥέοντα τὴν μετ' αὐτοῦ συνοίκησιν ἐκβιάζεσθαι . . . . (666) τῶν δὲ συνελθόντων αὐτῷ ἀδελφῶν εἰς πλῆθος ἐπιδιδόντων, ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα γὰρ ἐγεγόνεισαν, καὶ εἰς εὐρύτερον τόπον μετατεθῆναι βιαζομένων, τὴν τῆς Ξηρολίμνης λαύραν τῷ προλεχθέντι πατρὶ Ἀγαπίῳ καταλιπών, αὐτὸς μετά τινων μαθητῶν τῇ Βιθυνίᾳ προσώρμισε, καί, τοὺς ἐκεῖσε τόπους περινοστήσας, εὗρε χῶρον ἡσύχιον, νάμασι μὲν καθαροῖς καὶ ψυχροτάτοις κατάρρυτον, πάντων δὲ τῶν πρὸς χρείαν ἐπιτηδείων τὴν χορηγίαν ἄφθονον ἔχοντα· ἐξωνήσατο δὲ τοῦτον, καὶ εὐθὺς πρὸς οἰκοδομὴν λαύρας ἑαυτὸν ἀπησχόλησεν, ἀνήγειρέ τε τῇ Θεοτόκῳ ναὸν εὐμεγέθη καὶ κάλλιστον . . . . . . καὶ συνοδίαν ἱερὰν συστησάμενος καὶ ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ πολίσας τὴν ἔρημον, ἱερὰς νομοθεσίας τοῖς ἀσκεῖσθαι βουλομένοις ἐξέθετο καὶ τύπους ἀκριβεστάτους παρέδωκεν, οἷς οἱ κατακολουθεῖν προθυμούμενοι τὴν ἀσκητικὴν διαγωγὴν ἄριστα ἐκπαιδεύονται . . . . (667) ὥς που καὶ μεγαλοφώνως βοῶσι τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐναργῶς διηγήματα. . . . . *

(669) καὶ μαρτυροῦσιν αἱ πρὸς πάντας ἀνθρώπους καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, εὐποιΐαι τε καὶ δαψιλεῖς ἐλεημοσύναι· καὶ τούτων αὖ πάλιν μειζόνως, σάλπιγγος γεγονώτερον καὶ εὐηχέστερον, ἀνακηρύττει τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλάδελφον τοῦ ἀνδρὸς τὸ κοινὸν ταμιεῖον καὶ σωτήριον καταγώγιον, τὸ μέγιστον λέγω ξενοδοχεῖον, ἐν ᾧ πᾶς τις ὁ κατὰ πάροδον καταλύων, ἀναπαύσεώς τε μεγίστης ἠξιωμένος καὶ ταῖς τῶν ἐπιδόσεων χορηγίαις τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κόπον ἀποθέμενος, οὕτω τὸ ἑξῆς τῆς ὁδοῦ νεαρὸς ἀνύει καὶ πρόθυμος. Οὗτος ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν καὶ τοῦ μεγίστου τῆς ἱερωσύνης τετύχηκεν ἀξιώματος[1] . . . .

(673) Ἡνίκα κατὰ βουλγάρων ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἐξωπλίζετο, ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τε καὶ Ζωῆς τῶν βασιλευόντων, καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη διεδονεῖτό τε καὶ σφοδρῶς ἐταράσσετο, ἐγένετό τις πρεσβεία πρὸς τὸν ὅσιον παρά τινων φιλοθέων ἀνδρῶν, ἐκλιπαρούντων ἐνδελεχῶς πρὸς τὸ ἐκ Θεοῦ τὸ τέλος τοῦ συγκροτουμένου πολέμου μαθεῖν· ὃς καὶ διὰ τὴν τῶν παρακαλούντων ἀξίωσιν. . . . . . . εὑρέθη ἐν μιᾷ σκυθρωπάζων καὶ ὀδυνηρῶς ἀποκλαιόμενος. . . . . . ἔφησεν, ὡς εὑρέθη ἔν τινι πεδίῳ μεγάλῳ, ἐν ᾧ καὶ διῃρημένα πλήθη δύο λαῶν, λευκοφορούντων τε καὶ μελανειμονούντων, ἱστάμενα κατιδεῖν, τρίζοντα τοὺς ὀδόντας καὶ κατ' ἀλλήλων ἐξαρτυόμενα· ἐ(674)ξ ὧν κύνες δύο παμμεγέθεις ἀπολυθῆναι λευκόν τε καὶ μέλανα· οὕτω δὲ τὸν μέλανα καταφαγεῖν τὸν λευκόν, ὡς μηδὲν ὅλως τῶν ἐκείνου ὑπολειφθῆναι σαρκῶν. Τῶν δὲ ὄχλων θορυβηθέντων σφοδρῶς, θεάσασθαι πάλιν ἐκ δευτέρου ἄνδρας δύο τρομεροὺς τῇ ἰδέᾳ καὶ τῷ μεγέθει ἐκπλήκτους, τὸν μὲν λευκὴν στολὴν περιβεβλημένον, τὸν δὲ μέλανα, ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀποσταλέντας συρραγῆναι ἀλλήλοις κατὰ τὸ μέσον τοῦ πεδίου, καὶ οὕτω τὸν μέλανα εἰς γῆν καταβαλεῖν τὸν λευκόν· διὸ καὶ γινώσκειν ὑμᾶς, φησί, βούλομαι, μεγάλην καὶ ταχυνὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἔρχεσθαι· ὅπερ καὶ κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ θεοφόρου πατρὸς διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐγένετο . . . . . . (675) Τούτῳ τῷ διορατικῷ πατρὶ οἰκοδομεῖν ἀρξαμένῳ οἶκον μέγιστον, πρὸς δόξαν μὲν Θεοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ παναχράντου μητρός, ἀ(676)νάπαυσιν δὲ τῆς ἐν Χριστῷ συνοδίας, ὁ τὰ τῆς οἰκοδομῆς ξύλα ὀφείλων διακομίσαι μαθητὴς ἤκουσε παρ' αὐ-

1. τῷ 920; ἢ 923.
2. τῷ 922; ἢ 925.
* ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι καὶ συγγραφὰς τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἔλιπε καὶ τυπικήν τινα διάταξιν.

1. ἕπεται διήγησις θαυματουργιῶν, τὸ τοῦ Μαλεΐνου προορατικὸν δηλουσῶν.

τοῦ· πρόσεχε, τέκνον. μὴ ἐξ ἀπιστίας ἢ γογγυσμοῦ ἐκπέσῃς εἰς πειρασμόν . . . . , . ἀπόστειλον ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὸν πειραζόμενον Λέοντα· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ ὄνομα . . . . Ῥωμανοῦ τοῦ ἐκ πατρικίων εἰς τὴν βασίλειον προεληλυθότος ἀρχὴν καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἁπάσης ἡγεμονίας τὰ σκῆπτρα παραλαβόντος, οἷα παρὰ τῶν αὐτοῦ παίδων τοῖς ὑπηκόοις συνέβαινεν οὐδεὶς τῶν ἁπάντων ἠγνόησεν· ἐπεὶ οὖν εἰς διαφόρους δόξας καὶ ὑπολήψεις οἱ φρονήσεως ἐν μετουσίᾳ καθεστηκότες ἐσχίζοντο καὶ ὑπώπτευον ἤδη, διὰ τὴν ἐκείνων μοχθηρίαν τε καὶ κακίστην (677) προαίρεσιν τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων γενήσασθαι, καὶ μὴ ἐπὶ πλέον μακροθυμήσειν τὴν τὰ ἡμέτερα σοφῶς καὶ ἐπιστημόνως διϊθύνουσαν πρόνοιαν, καὶ ὥσπερ μεταιχμίῳ τῇ τῶν μελλόντων ἀδηλίᾳ ἱστάμενοι, οὐκ εἶχον σαφῶς τὸ τέλος διαγινώσκειν, προσελθόντες τινὲς ἐκ τούτων φιλόχριστοι γνωρίσαι τὸ μέλλον διὰ προσευχῆς ἐλιπάρουν· καὶ μόλις ποτε ταῖς αὐτῶν ἱκεσίαις ἐπικαμφθείς, τρανῶς τὰ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐκβεβηκότα ἐγνώρισεν, εἰπών· Εἶδον, ὦ οὗτοι, λευχειμονοῦντά τινα λαβόμενον τῆς χειρός μου καὶ εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ μεγάλην Σοφίαν ἀπαγαγόντα καὶ φήσαντα· ὅρα σοι τὸ ζητούμενον καὶ μηκέτι κοπία· καὶ ἐν τῷ οὕτως εἰπεῖν, ὑπέδειξέ μοι, φησί, τέσσαρα λαρνάκια κείμενα, ἃ καὶ τὸ τάχος ἀποφέρεσθαι ἔξω προσέταξε· καθαρῶς δηλοῦντος τοῦ πράγματος, ὡς αὐτός τε ὁ δηλωθεὶς Ῥωμανὸς καὶ οἱ τρεῖς αὐτοῦ παῖδες, τῶν ἱερῶν περιβόλων ἀπελαθέντες, τάχιον ἐν λάρναξι κατοικήσουσι. Διὸ καὶ τῷ θεοστεφεῖ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ἀθυμοῦντι σφοδρῶς, εὐθυμεῖν ἐνετείλατο ὡς ταχὺ πάντως τὴν προγονικὴν βασιλείαν ἀπολαμβάνοντι· ὑπὲρ ὧν καὶ Θεοφύλακτος ὁ τὴν πατριαρχείαν ἰθύνων, ἐγκοτῶν τῷ ὁσίῳ διὰ τὴν πρόρρησιν καὶ πρὸς ζηλοτυπίαν τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς[1] ἐκ(678)καυθείς, ἔσπευσε τὸν μέγαν κακῶσαι καὶ τὴν περιφανῆ αὐτοῦ ποίμνην εἰς τέλος ἐξαφανίσαι· ἀλλ' αὐτὸς μὲν οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιχειρήσεως ἤνυσε· τὰ δὲ ὁραθέντα ὑπὸ τοῦ ὁσίου κατὰ τὴν ἐκείνου ἐξέβαινε πρόρρησιν. . . . . (681) Οὗτος ὁ ἡγιασμένος καὶ φιλάγαθος πατὴρ ἡμῶν Μιχαὴλ ἀπετάξατο μὲν ἐτῶν ὑπάρχων ὀκτωκαίδεκα, χρόνους δὲ πεντήκοντα ἐν τῷ μονήρει βίῳ διήνεγκεν ἀγγελικῶς ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενος· καὶ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς[2] μὴ ἀλλάξας τὸν κανόνα τῆς ἀκριβοῦς αὐτοῦ ἐγκρατείας, ἄνευ ἀσθενείας βαρείας καὶ ἐπιφανοῦς ἑορτασίμου ἡμέρας καὶ παρουσίας φίλου τινὸς ἀξιολόγου καὶ πολλὴν τὴν οἰκείωσιν ἔχοντος.

1. βεβαιότατα μετὰ τὸ 933.
2. κατ' ἐμὲ τῷ 962.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ Ο ΦΙΛΕΩΤΗΣ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Μνημεῖον ἄξιον λόγου τῆς ἐν γένει μὲν ἀλλ' ἰδίᾳ τῆς θρᾳκικῆς ἱστορίας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐστιν ἡ βιογραφία Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου, γραφεῖσα ὑπὸ Νικολάου Κατασκεπηνοῦ. Μετέγραψα ταύτην ἀπὸ τοῦ χαρτίνου χειρογράφου 191Η τῆς μεγίστης ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Λαύρας, γραφέντος ἐν τέλει τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰς μέγα Δ^{ον}, εὐαναγνώστως, καὶ κατέχοντος 138 φύλλα, δῆλον οὖν 276 σελίδας. Ἀρχὴ τῆς βιογραφίας «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ποιήσας τὸν οὐ|ρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ὁ ἐκ | τεσσσάρων στοιχείων» κλπ· τέλος αὐτῆς

«ἤμβλυται ἡ χάρις· ἡ γὰρ χάρις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀσθενεῖ, οὐδὲ μακρύνε-
νεται ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ πανταχοῦ πάρεστι, κατὰ δὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς φυλακῆς τῶν ἐντο-
λῶν τοῦ Χριστοῦ ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν· Ὧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις» κλπ. Καὶ
τίς μὲν ὁ Κύριλλος Φιλεώτης ποιεῖται γνωστὸν ἡ βιογραφία· συγγραφεὺς δ' αὐτῆς ἐστι
Νικόλαος ὁ Κατασκεπηνὸς, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος·

ὡς ἐκ τοῦ ἐπωνύμου δηλοῦται, ὁ Νικόλαος ἦν μοναχὸς τῆς Κατασκέπης, γνώριμος
ἡμῖν ὡς ποιητὴς δύο «παρακλητικῶν κανόνων» εἰς τὴν Θεοτόκον[1]· ἡ δὲ Κατασκέπη ἦν
μοναστήριον, περί που τὸ τοῦ Πόντου στόμα κείμενον, ἴσως ἄνωθεν τοῦ σήμερον Γενὶ-
μαχαλὲ, ἴσως πλησίον τοῦ Ῥούμελ-ι-καβάκ· τὸ μοναστήριον τῆς Κατασκέπης ἔσχεν
ἱδρυτὴν τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνὸν, τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν τότε μοναχῶν ἐν
αὐτῷ συνελάσαντα[2], καὶ περὶ οὗ ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος γράφει τιθεὶς εἰς τὴν πρὸ
τοῦ κόλπου τῶν Θεραπείων κοιλάδα, «ὅπου πρὸ τῶν ἤδη νέων παραλίων οἰκοδομῶν
ἔκειντο λείψανα ἀρχαίων κτιρίων, τάφων καὶ ἐκκλησίας, ... ἐρείπια τῆς μονῆς
τῆς Κατασκέπης[3]. Ὁ Φιλεώτης ἐγεννήθη τῷ 1015, ἀπέθανε τῷ 1110. .

Ὁ βιογράφος τοῦ Κυρίλλου διέσωσέ τινας εἰδήσεις ἱστορικὰς, ὡς τὴν περὶ τῆς
ἑτεροδιδασκαλίας τοῦ Μανοῦ, ἐν φύλλῳ 65Β, τὴν περὶ συνήθους εἰς **τὰς Βλα-**
χέρνας κατὰ παρασκευὴν **προσκυνήσεως,** ὡς ἐν φύλλῳ 24Α, τὴν περὶ τῆς πρὸς
τοὺς τάφους τῶν ἀποστόλων ***Πέτρου καὶ Παύλου*** εὐλαβείας τῶν ἀνατολικῶν χρι-
στιανῶν, ἐν φύλλοις 34α καὶ 35β, τὴν περὶ τοῦ **Ὡρολογίου τῶν ἐν Ὀλύμπῳ**
μονῶν, ἐν φύλλῳ 43β, καὶ τὴν ὕπαρξιν **ὑμνογράφου** τινὸς **Αὐξεντίου,** ὡς ἐν
φύλλῳ 93α, συλλογὴν κανόνων καὶ στιχηρῶν ποιησαμένου. Δίκαιόν δ' ἐστιν εἰπεῖν ὅτι
καὶ Κύριλλος ὁ Φιλεώτης ἦν λόγιμος ἀνὴρ, ὡς καὶ Μιχαὴλ ὁ Μαλεΐνος·

διότι πολλαὶ τέως ἄγνωστοι βιογραφίαι μοναχῶν, ὧν γεραίρομεν τὴν μνήμην, θέ-
λουσι δείξει πιθανῶς ὅτι οἱ οὕτως ὑφ' ἡμῶν γεραιρόμενοι ἦσαν ἄνδρες γραμμάτων μέτοχοι.

Λέξεις τινές εἰσι περίεργοι, καθ' ὃν τρόπον ἐξεδέχοντο ταύτας οἱ τότε χρόνοι· λόγου
χάριν: *ἄτοπος* (φυλ. 42α) ὁ μὴ ἔχων ὡρισμένην διαμονήν· *κατωβαρὴς* (φ. 55β) ὁ πά-
σχων ἐξ ὑδροκήλης· *κυκλευταὶ* μοναχοὶ (φ. 40α, 42α) οἱ περιφερόμενοι ἀπὸ μονῆς εἰς
μονὴν, οἱ τῆς σήμερον *ἁγιοπαντῖται*· *μαλλάκιον* (φ. 30β) πιθανῶς δισσάκιον· *μελισσο-*
φάτνια (φ. 32) αὐτεξήγητον· *πασχικὸς* (φ. 137β) ὁ πάσχων ἢ φιλάσθενος· **φιλεκκλήσιος**
(φ. 23β) ὁ καθ' ἡμᾶς φιλακόλουθος· *φοσσατικῶς* (φ. 42α) ἐκ τῆς λέξεως φοσσάτον=
κατὰ στρατιὰς, ἢ κατ' ἀγέλας. Ἐν φύλλῳ 87α δίδωσιν ἡμῖν συνταγὴν κατασκευῆς
ἁγιοζωμίου.

Περὶ Φιλέα καὶ Φιλεατίνης λίμνης, ἧς ἁλιεῖς, βεβαίως κάτοικοι τῶν περὶ αὐτὴν με-
ρῶν, ἀναφέρονται τῷ 258, βλέπε Ζώσιμον, Κεδρηνὸν καὶ Χωνιάτην, ἀναφέροντα Φιλέαν
ἄχρι τοῦ 1204 καὶ ὅσα περὶ τῶν περὶ Φιλέαν καὶ Δέρκον μερῶν ἔγραψα[4], ἐν οἷς παρατί-
θενται αἱ εἰς βυζαντινοὺς χρονογράφους παραπομπαί.

1. Θεοτοκάριον· ἔκδ. Β', σελ. 132, 163.
2. Ἴδε «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον» εἰς τὴν 8 νοεμβρίου, ἀριθμ. 20. Ἐφραίμιον ἐν Χρονικῷ, στιχ. 4691—4701.
3. Κωνσταντινιὰς, ἔκδ. Β', σελ. 133. Χρήσιμα δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ σελ. 159 «ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου μέχρι τοῦ Βαθυρρύακος, αὐτὸ τὸ μεταξὺ διάστημα καλεῖται κυρίως στόμα τοῦ Πόντου, τὸ δὲ λοιπὸν μέχρι τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Βυζαντίου εἶναι ὁ Βόσπορος».
4. Ἡμερολόγιον Ἀνατολικὸν, Κ. Βακαλοπούλου· ἔτους 1896, σελ. 103—134.

Εἶδός τι περιλήψεως τῆς τοῦ Κυρίλλου βιογραφίας ἐποιήσατο ὁ Λοπάρεβ*· ἡ παρ' ἐμοὶ περίληψις περιέχει ὅσα δέον ἵνα γινώσκωσιν οἱ φιλίστορες.

[1]Κατὰ γὰρ τὸ θρακῷον μέρος ἐν τῷ χωρίῳ Φιλέᾳ, γέγονέ τις ἀνὴρ, βίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένος . . . . . . ἦν γὰρ θεοφώτιστος ὁ παῖς· προκόψας δὲ τῇ κατὰ Θεὸν ἡλικίᾳ, ἐδέξατο καὶ σφραγίδα ἀναγνώστου παρὰ τοῦ τῆς χώρας ἀρχιεπισκόπου . . . . . . [2]Εἰκοστὸν δὲ ἔτος φθάσας ζεύγνυται γυναικὶ. . . . . . [3]ὡραίᾳ μὲν τῷ σώματι, ὡραιοτέρᾳ δὲ τῷ πνεύματι· καὶ γὰρ, ὡς αὐτὸς ἐμοὶ διηγεῖτο, βοηθὸς ἦν αὐτῷ καὶ συνεργὸς πρὸς τὴν προκειμένην αὐτῷ ὁδὸν . . . . . συλλαβούσης δὲ τῆς γυναικὸς καὶ παῖδα τεξάσης. . . . . [4]ὁ ὅσιος, πρῶτα μὲν, κατὰ τοὺς θείους κανόνας, τετράδα καὶ παρασκευὴν ἐξηροφάγει καὶ ἐβραδυφάγει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑδροπότει, εἶτα δευτέραν, τρίτην καὶ πέμπτην ὡσαύτως ἐποίει· σαββάτῳ δὲ καὶ κυριακῇ ἤσθιε πάντα, ἃ ἀμέμπτως ἐφεῖται τῇ τῶν χριστιανῶν πολιτείᾳ, χρώμενος καὶ οἴνῳ ὀλίγῳ, κατὰ τὸν ἀπόστολον . . . . . . ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ τῆς κατὰ Θεὸν ἀγρυπνίας . . . . . .[5] καὶ ἐκδίδωσιν ἑαυτὸν εἰς ναυτιλίαν κυβερνήτῃ τινὶ ἐπὶ τρισὶν ἔτεσιν. . . . . .[6] ἔπειτα ἀπήγγειλε τῇ συζύγῳ ὅτι, ἓν ἐκ τῶν δύο πρόκειταί μοι, ἢ χωρισθῆναί σου καὶ τῶν παίδων ἡμῶν καὶ ἐν μοναστηρίῳ ἀπελθεῖν, ἢ μένοντα μεθ' ὑμῶν ἀργίαν ἀσκῆσαι . . . . .[7] Ὡς οὖν ἤκουσεν ἡ σύζυγος αὐτοῦ, μετὰ δακρύων παρεκάλει αὐτὸν λέγουσα· Κύριέ μου, μὴ καταλίπῃς τὴν δούλην σου ἐν τῷ τέως . . . . . . πεισθεὶς οὖν τοῖς λόγοις αὐτῆς ὁ ὅσιος [8]ἔμεινεν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, κελλίον μικρὸν ποιήσας ἔνδοθεν αὐτῆς τοσοῦτον, ὥστε χωρεῖν αὐτὸν γόνυ κλίνειν, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ προσφέρειν Θεῷ· Ἡσύχασε τοίνυν ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτοῖς χρόνους οὐκ ὀλίγους . . . . . .[9] Φιλήσυχος δὲ σφόδρα ὢν ὁ ἀνὴρ, ἐξήρχετο ἐννύχιον καὶ ἐμάκρυνε φυγαδεύων ἐν τῷ ἐρημικωτέρῳ τόπῳ τῆς λίμνης . . . . .[10] καὶ πάλιν ὑπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ἐπισκεπτόμενος . . . .[11] ποτὲ τοίνυν ἐν χειμερίῳ καιρῷ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν πολλῶν γενομένων καὶ ὄμβρου ραγδαίου κατερχομένου, τοῦ ὁσίου πρὸ τῆς σκηνῆς καθεζομένου, ἦλθέ τις ἀνὴρ ὁδοιπόρος ὑπὸ τοῦ ψύχους καταπεπονημένος, καὶ πρὸς τὸν ὅσιον ἀπιδὼν εἶπε· «Κύριέ μου· ποῦ ἐστιν ἡ οἰκία τοῦ παπᾶ Κυριακοῦ τοῦ ἐλεήμονος;» Ὁ δὲ, ἔκθαμβος γεγονὼς, ἀπεκρίνατο· «Ἐγώ εἰμι ὁ παπᾶς Κυριακὸς, καὶ συνώνυμός μου ἐν τῷ χωρίῳ οὐκ ἔστι· τίς δέ ἐστιν ὁ ἐλε[12]ήμων ἀγνοῶ» . . . . .[13] Φιλεκκλήσιος δὲ ὢν ὁ ὅσιος καὶ φιλόθεος, τετύπωκε, κατὰ παρασκευὴν, τὸν ἐνιαυτὸν ἅπαντα, εἰσέρχεσθαι πεζῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν[14] ἐν Βλαχέρναις δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον προσκυνεῖν καὶ κατασπάζεσθαι· καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς νυκτερινῆς δοξολογίας ἐπανέρχεσθαι οἴκαδε· ἔστι δὲ ἡ ὁδὸς, ὥς τινες λέγουσι, μίλια τριάκοντα ἓξ ἢ καὶ τεσσαράκοντα . . . . . Λιμοῦ δὲ σφοδροῦ ποτε κατὰ τὴν χώραν γενομένου καὶ πολλῆς θνήσεως ὑπό τε τοῦ λιμοῦ[15] καὶ λοιμοῦ συμβάσης . . . .[16] ὑποστρέφων οὖν ἐκ τῆς Θεοτόκου[17] ἔφθασε τὸ χωρίον Νεάπολιν, καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ κουράτορος τίς εἴη καὶ πόθεν, ἵστατο σκοπῶν καὶ τὸν ἄλαλον ὑποκρινόμενος . . . . . .[18] Ἠξίωσε δὲ αὐτὸν ὁ ὅσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ (Ἱλαρίων,[19] μοναχὸς ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει, ἀνὴρ βίῳ καὶ λόγῳ κεκοσμημένος) ἐκπέμψαι μετὰ γραμμάτων ὡς μέγα * τινα θησαυρὸν, πρός τινα γυναῖκα τῶν ἐπιφανῶν, τὸ ἐπίκλην Κομνηνὴν, οὔπω δὲ ἦν βασιλεύσασα, ἐτίμα γὰρ αὐτὴν, κρατοῦντος τότε τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας νεωστὶ τοῦ εὐσεβεστάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα . . . . ἀπελθὼν μέντοι ὁ ὅσιος πρὸς αὐτὴν, τὰ γράμματα[20] αὐτῇ δέδωκεν· ἡ δὲ ταῦτα ἀναγνοῦσα προσέπεσεν αὐτοῦ τοῖς ποσὶν . . . . ὡσαύτως δὲ καὶ αὐτὸς γόνυ κλίνας ᾐτεῖτο εὐχὴν. . . . . .[21] φιλομόναχος δὲ οὖσα ἡ γυνὴ, δέδωκεν αὐτῷ καὶ χρήματά τινα· ἃ καὶ μὴ βουλόμενον δέξασθαι δι' ὅρκων αὐτὸν εὐπειθῆ πεποίηκε . . . . Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐπεθύμησεν ὁ ὅσιος ἀπελθεῖν ἐν Χώναις καὶ προσκυνῆσαι τὸ γεγονὸς

1. 16.—2. 36. Ἔστι δὲ τὸ ἔτος 1034.—3. 4α.—4. 56.—5. 9α.—6. 13α.—7. 14α.—8. 146.—9. 16α.—10. 176.—11. 206.

12) 21α. — 13) 236. — 14) 24α. — 15) 246. — 16) 256. — 17) τῶν Βλαχερνῶν ἴσως. — 18) 276. — 19) 26α. — 20) 28α.—21) 296.

* οὕτω γράφεται· ἐνῷ καὶ σύνολος ἡ βιογραφία ὀρθογραμμένη ἐστί.

5. «Βυζαντινῶν Χρονικῶν» τόμ. Δ', σελ. 378—400.

θαῦμα παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ. . . .[22] φθάσας δὲ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ εἰσελθὼν προσέπεσε τῇ ἁγίᾳ εἰκόνι αὐτοῦ . . . .[23] ἔπειτα τῇ Θεοῦ συνεργίᾳ καὶ χάριτι ὑπέστρεψεν οἴκαδε. Ἄλλοτε ἠθέλησεν ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὃς τὴν οἴκησιν ἐκέκτητο ἐν τῇ Στενῷ, ἐν τῷ χωρίῳ Νεαπόλει ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Φιλίππου· ἦν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀββᾶς ἀνδρεῖος τὴν ψυχὴν καὶ γενναῖος τῷ σώματι· ἐκέκτητο δὲ καὶ ὀλιγοστὰ μελισσοφάτνια . . . . . . Ἐκέκτητο δὲ ὁ ὅσιος ὁμαίμονα δεύτερον αὐτοῦ, παντελῶς τῶν γραμμάτων ἄγευστον, θεοσόφιστον δὲ, σώφρονα καὶ ἁγνὸν, εἴ καί τις ἄλλος, φιλεργὸν[24], μεταδοτικὸν, φιλήσυχον, φιλάδελφον καὶ φιλόθεον, ὃς, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ χαίρειν εἰπὼν, ἠθέλησεν ἀπελθεῖν εἰς Ῥώμην, χάριν προσκυνήσεως τῶν ἁγίων ἀποστόλων . . . . γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ συνηκολούθησεν αὐτῷ . . . . πεζοποροῦντες καὶ τοσοῦτον κόπον ὑπομένοντες. . . . . . .[25] φθάσαντες δὲ τὴν περίφημον Ῥώμην καὶ τοὺς τάφους τῶν ἁγίων ἀποστόλων προσκυνήσαντες, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖσε ἐκ τῆς κατὰ Θεὸν ὁμιλίας αὐτῶν καὶ θέας ὠφελήσαντες, ὑπέστρεψαν οἴκαδε. . . . . Ἐκέκτηντο δὲ πλησίον τοῦ χωρίου αὐτῶν ἐκκλησίαν προγονικὴν, τῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνόματι σεμνυνομένην, ἄοικον δὲ καὶ ἀνεπιμέλητον· ἐν ᾗ ὁ Μιχαὴλ κατοικήσας καὶ ἀποκαρεὶς μετωνομάσθη Ματθαῖος· ὃς. . . . . ἐξ οἰκείων κόπων καὶ πόνων μοναστήριον συνεστήσατο καὶ ἀδελφοὺς ἐπεκτήσατο, καὶ συντόμως εἰπεῖν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ εὖ εἶναι αὐτὴν ἀπειργάσατο. . . . . Ἀνήρχετο[26] δὲ ὁ ὅσιος αὐτάδελφος αὐτοῦ εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ρυθμίζων καὶ κανονίζων αὐτοὺς[27] εἴς τε τὴν ψαλμῳδίαν αὐτῶν, καὶ εὐχὴν, καὶ δίαιταν, καὶ ἀποταγὴν, καὶ ὑποταγήν. . . . . εἶτα πάλιν κατήρχετο[26] ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ ἡσυχάζων μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ[28], τὸ παραδοξότατον καὶ μοναχοῖς ἔκφυλον. Ἐγένετο δέ τις ἐθνῶν ἐπιδρομὴ κατὰ τὸ θρακῷον μέρος· καὶ πάντων τοῖς φρουρίοις προσφευγόντων, προσέφυγε καὶ ὁ ἀββᾶς Ματθαῖος μετὰ τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον Δέρκου· ὁ δὲ ὅσιος εἰς ἐρημικώτερον τόπον τῆς λίμνης ἀπελθὼν, καὶ εἰς ἕλος μικρὰν καλύβην πηξάμενος, ἐκεῖσε ἦν, ἕως οὗ ὁ Θεὸς τοὺς θεηλάτους ἐκείνους ἐκ τῆς χώρας ἀπήλασεν. Ἔκτοτε οὐκ ἠθέλησεν ὑποστρέψαι εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπελθὼν ἐν τῇ προρρηθείσῃ μονῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποκαρεὶς, Κύριλλος μετονομασθεὶς, ἦν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, μᾶλλον δὲ ἀδελφῶν[29]. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα συνέψαλλε μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνηύχετο, διὰ τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν, καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ αὐτῶν συνεκάθητο. . . . . βίους ἁγίων ἀνδρῶν ἐξηγούμενος. . . . .[30] μετὰ δὲ τριετῆ χρόνον, συνεκκλησίαζε μετ' αὐτῶν ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακαῖς καὶ ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς μέχρι τινὸς καιροῦ· ἔπειτα καὶ τελείως ἡσύχασε· μὴ παραβάλλων τινὶ, μὴ τῆς μονῆς ἐξερχόμενος, μηδὲ ἐν αὐτῇ περιπολῶν. . . . .[31] σεσιώπηκε δὲ τρισὶ χρόνοις, μηδενὶ τὸ παράπαν συντυχὼν, πάρεξ τοῦ διακονοῦντος αὐτῷ. . . . .[32] εἰργάζετο δὲ, σὺν τῷ ὀλιγοστῷ κηπίῳ αὐτοῦ, καὶ ἐπανωκαμήλαυκα[33] ἐξ ἐρίου ὧν τὰ μὲν ἐπώλει, τὰ δὲ τοῖς ἀδελφοῖς παρεῖχε, πρὸς τὸ δοῦναι τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς. . . .[34] τοὺς δὲ κυκλευτὰς οὐχ οὕτω χρὴ δέχεσθαι, τὴν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν προσγενομένην βλάβην φεύγοντες καὶ τὸ ἐμπόδιον. . .[35] Εἴ τις οὖν τοὺς τοιούτους κυκλευτὰς ἀτόπους καλέσει, ἤγουν μὴ ἔχοντας τόπον, οὐχ ἁμαρτήσει τοῦ πρέποντος. . . . . ὁ μὲν ὄφις κέκτηται φωλεὸν, καὶ πάντα τὰ ἰοβόλα θηρία τῆς γῆς· ὡσαύτως καὶ οἱ ἰχθύες· εἰ δὲ καί τινες ἐξ αὐτῶν μεταβαίνουσι φοσσατικῶς, ἀλλὰ κατὰ θείαν πρόνοιαν. . . . . .[36] Δέδωκε δέ ποτε ἐπανωκαμάλαυκα ἕνδεκα ἐκ τοῦ ἐργοχείρου αὐτοῦ φιλοχρίστῳ τινὶ πορευομένῳ εἰς Ἀγχίαλον, τοῦ πωλῆσαι ταῦτα πρὸς σῖτον. . . . .[37] Ὅτε δὲ ἦν ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ὅσιος, τὸ τῶν Ὀλυμπιτῶν[38] Ὡρολόγιον ἔψαλλεν. . . .[39] Ὅτε δὲ τὸ τῶν σκυθῶν γένος ἐξῆλθε παγγενῆ ληΐζον τὴν Δύσιν ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ θρακῴου μέρους· πάντων δὲ καταφευγόντων ἐν τοῖς φρουρίοις, διὰ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, οὐκ ἠθέλησεν ὁ ὅσιος ἀπελθεῖν ἐν τῷ φρουρίῳ Δέρκου, ἀλλὰ πρὸς τὴν Προποντίδα τοῦ Στενοῦ ἀπελθὼν, πρός τινας μοναχοὺς, ἐδέχθη ὑπ' αὐτῶν ἀσμένως, καὶ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τῆς μονῆς. . . .[40] Ἦν δὲ τῷ τότε καὶ ὁ τῶν σκυθῶν ἀφόρητος χειμὼν ἐκεῖνος,

22) 32α.—23) 326.—24) 34α.—25) 356. — 26) τὸ ἀνήρχετο καὶ κατήρχετο δείκνυσιν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος ἦν πλησίον τῆς Δέρκου.— 27) 36α.—28) 37α.

29) 376.—30) 38α—31) 39α.—32) 396.— 33) ἐπανειλημμένως ἐπανωκαμάλαυκα γράφει. — 34) 40α.— 35) 42α.—36) 43α.—37) 436.—38) μονῶν τοῦ βιθυνικοῦ κόλπου.—39) 486.—40) 536.

τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ τῇ τοῦ κρατοῦντος συνεργίᾳ, εἰς γαλήνην μετεβλήθη. Τούτων οὕτω συμβάντων ἀνῆλθ(ε)ν ἐν τῇ μονῇ, ἐν ᾗ καὶ πρώην κατῴκησ(ε), ἡσυχάζων ἐν τῷ κελλίῳ....... [41] Ἦν δέ τις ἀνὴρ ἐν τῷ χωρίῳ Φιλέᾳ Κλαπᾶς ἐπονομαζόμενος· οὗτος κατωβαρὴς ὢν ἐπὶ χρόνοις πλείστοις καὶ εἰς γῆρας ἤδη κλίνας ἐβαρεῖτο ὑπὸ τῆς νόσου· ἠθέλησε λοιπὸν ἰατρευθῆναι· ὁ δὲ ἰατρὸς οὐκ ἐβούλετο τοῦτο ποιῆσαι, διὰ τὸ γέροντα αὐτὸν εἶναι, ἀναγκασθεὶς δὲ παρὰ τοῦ ἀσθενοῦντος εἶπεν· «Εἰ μὴ ὁ ἀββᾶς Κύριλλος κλώσει τὸ σχοινίον μετὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, οὐ δύναμαί σε ἰατρεῦσαι».... [42] Ἦλθε πρὸς αὐτὸν Κωνσταντῖνος ὁ Χοιροσφάκτης· ἦν ἄνθρωπος εὐλαβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν· λέγει αὐτῷ· «Οἶδας ὅτι κέκτημαι κτῆμα πλησίον τῆς μονῆς· ἀποχαρίζομαι λοιπὸν τοῦτο τῇ ἁγιωσύνῃ σου ἐξ ὁλοκλήρου· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα, ὅσα ἐν αὐτῷ κέκτημαι· καὶ, εἰ κελεύεις, ἔστωσαν ἐν τῇ μονῇ· εἰ δ' οὖν, πωλήσας αὐτὸ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ, διάδος πτωχοῖς».... .... [43] τούτων ἀκούσας ὁ φιλόχριστος ἐθαύμασε.......... καὶ φησὶ πρὸς τὸν ὅσιον· Ὄντως, τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις....... Παρεγένετο δὲ πρὸς τὸν ὅσιον Εὐμάθιος δοὺξ ὁ Φιλοκάλης· ὁ δὲ λέγει· Τί ἐλήλυθας ἐνταῦθα μονόλυκε;...... ἀφειδῶς τὰ ποίμνια σπαράσσων;....... [44] Ὅτε δὲ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς κῦρις Ἀλέξιος ἐξῆλθε σὺν Θεῷ πολεμήσων τοὺς φράγγους, λέγω δὲ τὸν ὑπερνεφῆ καὶ ἀλαζόνα Βαϊμοῦνδον ἐκεῖνον..... εἶπον αὐτῷ· «Ἀββᾶ, τίς ἄξιος γνῶναι ἐν ἀληθείᾳ πῶς μέλλει εὐοδωθῆναι εἰς τὸ ταξείδιον αὐτοῦ ὁ βασιλεύς»; Ὁ δὲ εἶπε.. .... [45] «καὶ ὡς δοκῶ ὑποτάξαι αὐτὸν ἔχει»..... Ἦν δέ τις ἱερεὺς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Δέρκου τὸ ἐπίκλην Μανός· οὗτος οἰόμενος εἶναί τι, μηδὲν ὤν, χαμερπὴς ὢν καὶ ὑψήγορος, οὐκ ὀρθῶς νοῶν τὰς Γραφὰς, ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν σκολιῶς ταύτας παρερμηνεύων, συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν, ἕως οὗ καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐσφάλη...... μαθὼν ὁ ὅσιος, θέλων αὐτὸν διορθώσασθαι, ἔφη.... [46] «Καὶ σὺ, παρερμηνεύων τὰς θείας Γραφὰς, ἀναισχύντως φληναφεῖς περὶ τῶν πέντε ἀνδρῶν τῆς σαμαρείτιδος, ὅτι οὐ κυρίως ἦσαν ἄνδρες, ἀλλὰ τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐκάλεσε πέντε ἄνδρας· μετ' αὐτῆς γὰρ ἡμάρτανε»..... [47] Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· ἀκούσας τοίνυν ἐγὼ, ὅτι ὁ Μανὸς ἐτελεύτησεν, εἶπον τῷ ὁσίῳ..... [48] Ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ ὁ καὶ προεστὼς τῆς μονῆς εἶπεν· «Ἀββᾶ, δοκεῖ μοι κρεῖττον εἶναι τὸ καταλεῖψαι τὴν ἡγουμενείαν τῶν ἀδελφῶν· τίς γὰρ εἰμὶ ὁ ἐλεεινός»; Καὶ ὁ ὅσιος· «Ταῦτά εἰσι τὰ ἐκβάλλοντα τὸν ἡγούμενον τῆς ἡγουμενείας. Ἐάν ἐστιν αἱρετικός. Ἐὰν ἔγκηται σαρκικῷ πάθει καὶ γίνηται κακὸν ὑπόδειγμα τοῖς ἀδελφοῖς. Ἐὰν καταχρᾶται τοῖς τῆς μονῆς εἰς οὐδὲν δέον. Ἐὰν συμφιλιάζῃ καὶ συνεχῶς συνομιλῇ μετὰ ἀνθρώπων διεφθαρμένων. Ἐὰν ἀμελῇ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ τῶν συνήθων προσευχῶν. Ἐὰν καταλύῃ τὰς παραδεδομένας νηστείας ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ θεοφόρων πατέρων. Ἐὰν τὰς ἀξίας σιωπῆς ἐξαγορεύσεις τῶν ἀδελφῶν ἀνακαλύπτῃ πρὸς τὸ καταισχύναι αὐτούς. Ἐὰν παιδία κοσμικὰ διδάσκωνται ἐν τῷ κοινοβίῳ. Ἐὰν συνεχῶς εἰσέρχωνται γυναῖκες ἐν τῷ κοινοβίῳ. Ἐὰν συνεργῇ τοῖς ἐλαττώμασι τῶν ἀδελφῶν καὶ οὐ μᾶλλον καταργῇ, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, παρακαλῶν. Ἐὰν ἔστιν ὁ ἡγούμενος ἀσφράγιστος παρὰ τοῦ τῆς χώρας ἀρχιερέως, καθὼς οἱ θεῖοι κανόνες διαγορεύουσιν. Ἐὰν ἐπὶ παροχῇ [49] χρημάτων δέχηταί τινας καὶ ἀποκείρῃ. Ἐὰν τὸ κατὰ ἀλήθειαν κοινόβιον μεταλλάξῃ εἰς κελλιωτικόν».... [50] Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὑμεῖς δὲ τί ἐφάγετε σήμερον; ἦν δὲ παρασκευή. Ὁ δὲ «ἁγιοζώμιον», ἀββᾶ.—Καὶ ὁ ὅσιος· «Τί δέ ἐστιν αὐτό»;—«Βάλλουσιν, ἔφη, κρόμμυα καὶ ἕτερα εἴδη μετὰ ἀρωμάτων τινῶν, καθὼς κέκτηταί τις· καὶ λέγεται ἁγιοζώμιον».—Ἀκούσας δὲ καὶ στενάξας εἶπεν· «Οὐαί μοι, ἀδελφέ· παρεγνώρισας αὐτό· γαστριμαργοζώμιόν ἐστι.. ...... [51] Παρακαλῶ, ἀδελφὲ, εἰ οὐ δύνασθε αὐτὸ ἀποκόψαι, κἂν μὴ καλῆτε ἁγιοζώμιον, ἐπεὶ ὑβρίζετε τοὺς ἁγίους»....... Καὶ οὐ θαῦμα. Πεντήκοντα γὰρ ἔτη καὶ πρὸς εἶχε μὴ γευσάμενος ἑψητοῦ ἢ οἴνου ἢ σταφυλῆς, ἢ ἄλλης τινὸς ὀπώρας νεαρᾶς, πάρεξ κυδωνίων.. ..... [52] ἦν δὲ ὁ τοιοῦτος (αὐτοχειροτόνητος μοναχὸς) ἔχων πνευματικὸν πατέρα, ἄνδρα ἀρετῇ πάσῃ κεκοσμημένον*, ὃς ἦν μαθητευθεὶς ἁγίῳ τινὶ ἀνδρὶ ἐν τῷ Μαύρῳ καλουμένῳ

41) 55β. — 42) 58α. — 43) 59β. — 44) 64β. — 45) 65α. — 46) 65β. — 47) 70α.

48) 76β.—49) 77α. Ὥστε δέκα τρεῖς αἰτίαι παύσεως. 50) 87α. Τὸ δὲ κελλιωτικὸν δηλοῖ τὸ σήμερον λεγόμενον ἰδιόρρυθμον.—51) 87β. — 52) 93β.

* ἐκαλεῖτο Αὐξέντιος, ὡς ἐν φύλλῳ 95α φαίνεται.

Ὄρει· τοσαύτη δὲ ἦν ἡ κατάνυξις αὐτοῦ, ὡς μὴ ἀδειάζειν** ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας· συλλέξας γὰρ τῶν ὀκτὼ ἤχων τὰ στιχηρὰ καὶ τοὺς κατανυκτικοὺς κανόνας, καὶ ποιήσας βιβλίον, οὐκ ἐδίδου ἑαυτῷ ἀνάπαυσιν, ἀλλ' ἦν ψάλλων αὐτὴν νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ ζεούσης καρδίας...... [53] ἠθέλησε θεάσασθαί με τὸν ἀνάξιον· ἦν γὰρ ὁ ὅσιος οὗτος ἀνὴρ ἔν τινι μοναστηρίῳ τῆς Προποντίδος ξενιζόμενος, ὃ καὶ Ἀνδροσθένειον λέγεται· καὶ μὴ μελήσας ἀπῆλθον εἰς προσκύνησιν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, καὶ εὗρον αὐτὸν ἀνακείμενον καὶ μόλις φθεγγόμενον...... παρίστατο δὲ αὐτῷ καὶ ἰατρός....... ὁ δὲ ὡμολόγει μὴ εἰδέναι. Ὡς δὲ ἔβλεπον αὐτὸν, εἰδὼς τὴν κατὰ Θεὸν [54] ἐργασίαν αὐτοῦ, συνῆκα ὅτι ἐκ τῆς νεωστὶ ἐγχειρισθείσης βίβλου τῶν κατανυκτικῶν κανόνων συμβέβηκεν αὐτῷ ἡ νόσος, διὰ τὸ ἐγγλυκανθῆναι τοῖς ῥήμασιν αὐτῆς καὶ ἐκδοῦναι ἑαυτὸν εἰς ἄμετρον κλαυθμόν...... καὶ θεὶς εἰς τὸν τράχηλόν μου τὴν ἁγίαν αὐτοῦ χεῖρα, ἐκ περιχαρείας εἶπέ μοι· «Τὴν ἡμετέραν βίβλον ὁ ἰατρὸς οὐκ ἀνέγνω· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπέγνω τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν..... *τῶν αἰσθητῶν ἰατρῶν τὰς μὲν ἐπιτυχίας ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας ἡ γῆ καλύπτει*· ἐγὼ δὲ ἐπαινῶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ ἰατροῦ μου, ὅτι οὐκ ἐᾷ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀρρώστους κατασαπῆναι, τάχιον αὐτοὺς τοῦ ζῆν ἀπαλλάττων» ...... [55] Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ ἐν γνώσει ἀκτημοσύνη τοῦδε τοῦ ὁσίου, ὡς μὴ ἔχειν ἄλλο τι τοῦ αἰῶνος τούτου, ἢ τὴν προρρηθεῖσαν βίβλον, ἣν καὶ ἀπεχαρίσατό μοι τὸν θάνατον πτοηθείς...... Ἔκτοτε ζήσας ὁ ὅσιος οὗτος ἀνὴρ ὡσεὶ μῆνας πέντε ἠσθένησε τὴν πρὸς θάνατον· οὗτος ὁ ὅσιος Αὐξέντιος (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῷ)..... [56] Λιμοῦ δέ ποτε γενομένου σφοδροῦ, καὶ πολλῶν θνησκόντων, μὴ δυνάμενος ἄλλο τι παρασχεῖν ὁ ὅσιος [57], τοῦ ἐφημερινοῦ ἄρτου, οὗ ἤσθιε, τὸ ἥμισυ, ὃν ἐξ ἔθους ἐλάμβανεν ἐκ τῆς μονῆς, παρεῖχε ποτὲ μὲν ἑνὶ ὀρφανῷ, ποτὲ δὲ ἄλλῳ· καὶ οὕτως ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τρέφων, σὺν Θεῷ, ἐξείλετο αὐτοὺς ἐκ τῆς θεηλάτου ὀργῆς........ [58] Ποτὲ γὰρ ὁ εὐσεβέστατος καὶ παμμακάριστος βασιλεὺς Ἀλέξιος...... ἀκούσας καὶ χαρᾶς πλησθεὶς ἔστειλε τῆς συνεύνου αὐτοῦ τὸν ὁμαίμονα, τὸν πρωτοστάτορα, ἦν γὰρ φιλομόναχος καὶ αὐτὸς [59], βαδίσας ἔστη ἔξω τῆς θύρας τοῦ κελλίου, κεκλεισμένης οὔσης, καὶ κρούσας εἶπεν...... Ἐγὼ εἰμὶ Μιχαὴλ ὁ Σεβαστὸς καὶ πρωτοστράτωρ...... [60] καὶ δι' ὅλης νυκτὸς προσομιλησάντων, τῆς ἡμέρας ἤδη ἐπιφωσκούσης, ἀναστὰς ὁ Σεβαστὸς ἐξῆλθεν· ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς μονῆς ἠρώτησεν, εἰ ἄρα ζῇ τις τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν τοῦ ὁσίου, ἀναμαθὼν δὲ ὅτι ζῇ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς, εὐθέως τετύπωκεν αὐταῖς τὰ πρὸς χρείαν, καὶ ἀπῆλθε χαίρων...... [61] ἀπελθόντος μέν τοι πρὸς τὸν ὅσιον τοῦ βασιλέως πανοικὶ, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν κλινάντων καὶ ἀλλήλους εὐλογησάντων καὶ κατασπασαμένων....... [62] καὶ προσομιλησάντων περὶ σωτηρίας ψυχῆς, ἀγάμενος ὁ βασιλεὺς ἔφη πρὸς αὐτόν....... [63] «Ὁ τόπος, ὃν κέκτηται ἡ μονὴ, τάχα, ὡς λέγεις, τοῦ δημοσίου ἐστίν· ἀλλ' οὖν ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἀποχαρίζομαι αὐτὸν πρὸς τὴν μονήν· καὶ εἴ τι δίκαιον κέκτηται ἐπ' αὐτὸ ὁ δημόσιος, αἴρω αὐτὸ ἀπ' αὐτοῦ, ὡς λογισθέντος τοῦ τοιούτου τόπου παρὰ τῆς βασιλείας μου, ποιήσω δὲ καὶ τῇ μονῇ χρυσόβουλλυν ἐξκουσσείας, τοῦ εἶναι ἁπάσης ἀπειρίας ἀμέτοχον». Ὃ καὶ πεποίηκεν...... ἐκβαλὼν δέδωκεν αὐτῷ χρυσίου λίτρας πέντε, τοῦ δοῦναι τοῖς ἐνδεέσι, τῇ δὲ μονῇ λίτραν μίαν· καὶ ἀπῄει πρὸς τὰ βασίλεια χαίρων...... πάνυ γὰρ ἦν φιλομόναχος ὁ ἀνήρ· καὶ ἔλεγε........ [64] Ποτὲ ὢν ταξιάρχης, ἐπέμφθην παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς Ἀνατολὴν, πολεμήσων Ῥωσέλην τὸν φράγγον, ὃς κακὰ οὐ τὰ τυχόντα ἐποίει. Ἡ δὲ μήτηρ μου, φιλομόναχος οὖσα, προσέταξέ μοι ἄνδρα τινα ἅγιον συνακολουθῆσαί μοι, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πατέρα πνευματικὸν ἔχειν αὐτόν. Ἀπῆλθον οὖν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, περιπεσὼν δὲ ἐν ἀσθενείᾳ, εἰσελθὼν ὁ ἅγιος καὶ πνευματικός μου πατὴρ Ἰγνάτιος...... [65] καὶ ἔλεγεν· «Ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, εἰσάκουσόν μου τοῦ ἀχρείου δούλου σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ ἄρας τὸ ψῦχος ἀπὸ τοῦδε δὸς ἐμοί.... καὶ ἀσπασάμενός με ἔφη. Ἐπιβὰς τῷ ἵππῳ σου ἔχου σὺν Θεῷ τῆς διακονίας σου, καὶ ὅταν, οἷς κρίμασιν οἶδεν αὐτὸς, θήσει τὸν θεήλατον Ῥωσέλην ὑπὸ τοὺς πόδας σου, τότε καὶ τὸ ψῦχος διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἀρθήσεται ἀπ' ἐμοῦ.» Ἐπὶ Θεῷ δὲ μάρτυρι, ὡς εἶπε

53) 94α. — 54) 94β.— 55) 95α. — 56) 99α. — 57) 99β. — 58) 101α.

** ἐκ τῆς λέξεως ἄδεια=μὴ ἔχειν ἄδειαν· ἐξ οὗ καὶ τὸ τῆς δημώδους: *δὲν ἀδειάζει*.

59) 101β. — 60) 110α. — 61) 110β. — 62) 114β. 63) 115α.—64) 116α.—65. 116β.

τὸ ἀψευδὲς αὐτοῦ στόμα, οὕτω γέγονεν..... Πᾶσι γὰρ τοῖς μοναστηρίοις, οὐ μόνον τοῖς οὖσιν ἔσωθεν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἀλλὰ καὶ τοῖς κύκλῳ αὐτῆς, ἔν τε δύσει καὶ ἀνατολῇ, καὶ ἐν ὄρεσι, τὸν ἀρκοῦντα αὐτοῖς σῖτον μετὰ καὶ τοῦ ναύλου, ὡσαύτως καὶ ἔλαιον, διὰ σιγιλλοχρυσοβούλλου τετύπωκε, πέριξ ὀλίγων τινῶν τῶν εὐθηνούντων· τοῖς δὲ ἐν ὄρεσι καθημένοις καὶ μᾶλλον τοῖς εὐλαβεστέροις πάντα τὰ χρειώδη παρεῖχε, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐνδυμενίας μεγαλοδώρως ὁ φιλομόναχος.......[66] Ὡς γὰρ ἀπεχαιρέτισε τὸν γέροντα ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ εὐσεβεστάτῃ αὐγούστῃ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, τοσοῦτον ἠγαθύνθησαν αἱ καρδίαι αὐτῶν ἐκ τῆς θέας καὶ γλυκυτάτης ὁμιλίας τοῦ ὁσίου, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ἱμάτια ἀποδύσασθαι καὶ δοῦναι τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ οἱ ὑπ᾽ αὐτοὺς τὸ αὐτὸ ἐποίησαν· ἃ καὶ λαβόντες οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ πάλιν πεπράκασιν αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς ἐν τῇ πόλει· τίς γὰρ ἠδύνατο αὐτὰ ἀγοράσαι πολύτιμα ὄντα; καὶ γέγονε χαρὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ἦν γὰρ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον λιμὸς ἰσχυρός. Φήμης τοιγαροῦν γενομένης ὅτι ὁ ἀββᾶς Κύριλλος διανομὴν ποιεῖται χρυσίου, συνέρρευσε πλῆθος πολὺ πρὸς τὴν μονήν....... ὡς δὲ διένειμαν οἱ μοναχοὶ τὰς πέντε λίτρας τοῦ χρυσίου, ἃς δέδωκεν ὁ βασιλεὺς εἰς διανομὴν τῶν πτωχῶν, ὁ ὄχλος ὁ μὴ λαβὼν ἔτι καὶ ἔτι ἐπέκειτο ὀχλῶν τοὺς μοναχούς· τοῦτο μαθὼν ὁ ὅσιος λέγει τῷ μαθητῇ αὐτοῦ· «Οὐ δέδωκε τῇ μονῇ ὁ βασιλεὺς λίτραν χρυσίου;» ὁ δὲ, ναὶ, φησί· καὶ ὅς «διανειμάτωσαν καὶ αὐτήν»........... [67] καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἦλθε πρὸς τὸν ὅσιον ὁ σύγγαμβρος τοῦ παμμακαρίστου [68] βασιλέως ὁ Παλαιολόγος, δοὺς αὐτῷ καὶ ἀπόδεσμον χρυσίου ἁδρόν· ἠγάπα γὰρ τὸν ὅσιον πάνυ.......[69] Ἀσθενήσας δέ ποτε ὁ ὅσιος, ἦν γὰρ περὶ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη, καὶ ὑπὸ τοῦ γήρως κατακαμφθεὶς καὶ τῇ νόσῳ κατατρυχωθεὶς, ἔκειτο ὡς ἄλλου πάσχοντος....... [70] ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε πρὸς τὸν ὅσιον πανοικί...... ἰδὼν δὲ τὸ εὐκτήριον τῆς μονῆς διερρηγμένον, προσέταξε χαλασθῆναι αὐτὸ ἐκ βάθρων καὶ κτισθῆναι· ὃ καὶ γέγονε· κτισθὲν δὲ ἵσταται ἐπ᾽ ὄψεσι πάντων τῶν ἐντυγχανόντων αὐτῷ εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.......[71] Οὗτος ὁ πατὴρ ἡμῶν Κύριλλος τριακοστὸς ὢν ἀπήρξατο τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, σὺν Θεῷ, καὶ ἑξήκοντα ἔτη ἀσκήσας, τὰ μὲν ἐν τῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ, τὰ δὲ ἐν τῇ μονῇ ἡσυχάζων, οὐκ ἠσθένησεν ἐν τοῖς τοσούτοις ἔτεσιν..........[72] Ἔθος εἶχεν Ἰωάννης ὁ Σεβαστὸς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ παμμακαρίστου βασιλέως καὶ γαμβρὸς τοῦ πρωτοστράτορος ἀπέρχεσθαι καὶ προσκυνεῖν τὸν ἅγιον γέροντα, καὶ τῶν αὐτοῦ ὁμιλιῶν καὶ ἁγίων εὐχῶν ἀπολαύειν.......[73] ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐνενηκοστοῦ πρώτου ἔτους ἤρξατο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς ἐσθίειν ἑψητὸν μὲν, ἀνέλαιον δέ· τῷ δὲ ἐνενηκοστῷ δευτέρῳ κατέλυσε καὶ εἰς ἔλαιον.......[73] ἐν δὲ τῷ ἐνενηκοστῷ ἕκτῳ ἐνιαυτῷ, τὰς μὲν θερινὰς ἡμέρας ποσῶς περιῆγεν ἑαυτόν, ἀπὸ δὲ τοῦ φθινοπώρου κατεκλίθη τέλεον......[74] Ἐτελειώθη δὲ ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Κύριλλος τῇ δευτέρᾳ τοῦ δεκεμβρίου μηνὸς, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ ἑξακοσιοστοῦ ἐννεακαιδεκάτου. Ἔτι δὲ ζῶν ἐνετείλατό μοι μὴ θάψαι αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ τεμένει, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγούμενος, ἀλλ᾽ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ.......[75] Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἐνιαυτῶν ἕνδεκα τῆς πρὸς Χριστὸν αὐτοῦ ἁγίας μεταστάσεως, ἐτόλμησα ἀνοῖξαι τὸν τάφον αὐτοῦ· καὶ εὑρὼν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ κάραν μεστὴν θείας εὐωδίας, ἄρας αὐτὴν καὶ εἰς θήκην βαλὼν, προὔθηκα ἐν τῷ τεμένει τῆς μονῆς.

66) 117β. — 67) 118β. — 68) 119α. — 69) 122β. Τοῦτο δὲ τῷ 1104 ἢ 1105.

70) 123α. — 71) 126β. — 72) 132β. — 73) 134β. — 74) 135α. — 75) 136α.

SISMANOGLIO

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΣΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΧΑΣΜΑΤΙ

ἐκδιδόντος

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Τὴν βιογραφίαν ταύτην μεταγράψας ἐπέστειλέ μοι πρὸς ἔκδοσιν ὁ ἀείμνηστος ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος, προηγούμενος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Διονυσίου, λόγιος ἀνήρ. Εὕρηται δ᾽ αὕτη ἐν χαρτίνῳ χειρογράφῳ τῆς μονῆς ταύτης, ἀριθμὸν φέροντι ΡΛΒʹ, καὶ ἄρχεται ἐν φύλλῳ 298Β.

Ἕως οὗ νεώτεραι ἔρευναι ἀποδείξωσιν ἀσφαλῆ τὴν προέλευσιν τοιούτων ἱστορικῶν μνημείων, ἅτινα, κατ᾽ εὐτυχίαν, οὐδὲν εἰσάγουσιν ἀντιπίπτον τῇ ἱστορίᾳ, κείσθωσαν τὰ γραφόμενα ταῦτα πρὸς συμπλήρωσιν ὧν γινώσκομεν περὶ τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων, καθὸ εἰδήσεις ἀγνώστους ἡμῖν παρεισάγοντα περὶ τῶν ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸν Δʹ αἰῶνα γενομένων.

Ὁ θάνατος τῶν ὁσίων πατέρων τίθεται τῇ 28 ὀκτωβρίου 362.

Βίος καὶ πολιτεία τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν τῷ Χάσματι.

Κωνσταντίνου τοῦ πρώτου τῶν χριστιανῶν βασιλέως, νεύσει Θεοῦ καὶ συνεργείᾳ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κρατοῦντος τὰ σκῆπτρα, ἡγεῖτο μὲν τῆς ῥωμαίων Ἐκκλησίας Σίλβεστρος, τῆς δὲ ἀλεξανδρέων Ἀλέξανδρος, καὶ Μακάριος τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς δὲ ἀντιοχέων τῆς πρὸς τῷ Ὀρόντῃ ποταμῷ, μετὰ Ῥωμανὸν, οὔπω τις ἐπετέτραπτο, τῶν διωγμῶν ὡς εἰκὸς μὴ συγχωρησάντων γενέσθαι τὴν χειροτονίαν· οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ εἰς Νίκαιαν συνεληλυθότες τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόροι πατέρες, θαυμάσαντες τοῦ βίου τὸ ἀκραιφνὲς καὶ τοῦ λόγου τὸ δεινὸν, Εὐστάθιον ἄξιον ἐδοκίμασαν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἡγεῖσθαι, καὶ ἐπίσκοπον ὄντα τῆς γείτονος Βερροίας εἰς Ἀντιόχειαν μετέστησαν. Τῶν δὲ Ἐκκλησιῶν εἰρήνην ἐχουσῶν, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀπαρασάλευτον τηρουσῶν, Ἄρειος ὁ βδελυρὸς καὶ παράφρων, τῆς κατ᾽ Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας ἔκδικος ὢν, ὡς ἐξαρχῆς σπουδαῖος ἵνα περὶ τὸ δόγμα δόξῃ, νεωτερίζοντι τῷ Μελετίῳ συνέπραττεν. Ἐριστικάς τινας διατάξεις ἐπὶ προφάσει δῆθεν τῆς εὐσεβείας εἰσάγων καὶ ταράττων τὰς Ἐκκλησίας ἐξεβλήθη· καθότι Πέτρου τοὺς Μελετίου σπουδαστὰς ἀποκηρύξαντος καὶ τὸ αὐτῶν βάπτισμα μὴ προσιεμένου, τοῖς γινομένοις ἐπέσκηπτεν καὶ ἠρεμεῖν οὐκ ἠνέσχετο. Ἐπεὶ δὲ Πέτρος διὰ Χριστὸν ἐμαρτύρησε, καὶ μετὰ Ἀχιλλᾶν Ἀλέξανδρος τὴν τῆς Ἐκκλησίας προεδρείαν ἐδέξατο, συγγνώμην αἰτήσας Ἄρειος, ἐπετράπη διακονεῖν καὶ πρεσβυτερίου ἠξιώθη· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ἀτόπους ἐκκυλισθεὶς αἱρέσεις, καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν μοναρχίαν τεμὼν, καὶ τολμήσας ἐν ἐκκλησίᾳ ῥήματα βλάσφημα προϊέναι, καὶ ἀποφήνασθαι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐξ οὐκ ὄντων γεγενῆσθαι, καὶ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ αὐτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν ὑπάρχειν, καὶ κτίσμα καὶ ποίημα, ἃ λέγειν εἰκὸς τῶν τούτοις συνισταμένων, ἐξωστρακίσθη τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, καὶ μὴ φέρων τὴν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοῦ ἀποκήρυξιν, λαβόμενος ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρέων παροικίας τινὰς καὶ ὁμόφρονας αὐτῷ ποιήσας καὶ συμπράκτορας, οἵτινες ὑπῆρχον, πρεσβύτεροι μὲν Ἀειθαλᾶς καὶ Σαρμάτιος καὶ Καρπόνιος, διάκονοι δὲ Εὐζώϊος, Μακάριος, Ἑλλάδιος, Ἰούλιός τε καὶ Μηνᾶς, καὶ ἐκ τοῦ κοινοῦ λαοῦ οὐκ ὀλίγη μοῖρα ἡ νεωτερι-

σθεῖσα κατὰ τοῦ θείου δόγματος, συνέδριον συγκεκίνηκε, καὶ εἰς διαλέξεις λόγων καὶ προτάσεις χωρήσας μετὰ τῶν ἀποφαινομένων ὁμοούσιον εἶναι τῷ πατρί, ἡττηθεὶς παρὰ παντὸς τοῦ κλήρου, διαπρεσβεύεται πρὸς Παυλῖνον τὸν Τύρου ἐπίσκοπον καὶ Πατρόφιλον τὸν ἐπισκοπεύοντα τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σκυθοπόλεως, καὶ δι' αὐτῶν Εὐσέβιον τὸν τότε προεστῶτα τῆς νικομηδέων Ἐκκλησίας, ὥστε γράψαι ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι, εἰ μὲν ὀρθῶς ἔχει τὸ τοῦ Ἀρείου δόγμα καὶ τάδε νομίζειν περὶ τοῦ Θεοῦ, μηδαμῶς αὐτῷ χαλεπαίνειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν αὐτῷ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης καὶ κοινωνίας μετέχειν.

Ἐπεὶ δὲ διὰ τούτων οὐκ ἐπείσθη Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ἐχαλέπαινε μᾶλλον διὰ τὸ γράφειν Ἄρειον πρὸς τοὺς κατὰ πόλιν ἐπισκόπους ὥστε συστῆναι τὸ τοῦ Ἀρείου ἄθεον δόγμα, συνόδων πολλῶν περὶ τούτων γεγενημένων, καὶ τῆς αἱρέσεως ἀκμαζούσης, μανθάνει ταῦτα Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς δι' Εὐσεβίου τοῦ τῆς Νικομηδείας ἀρχιερέως, ὃς ἦν ἀνὴρ ἐλλόγιμος ἐν ταῖς διαλέξεσιν, ἐν τοῖς βασιλείοις τετιμημένος, καὶ γράφει Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀρείῳ μὴ διασπᾶν τὸ σῶμα Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ τῶν δογμάτων διαφωνίᾳ, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχειν πίστιν, ἀναγκαῖον καὶ τὴν θείαν πρόνοιαν σέβεσθαι, τὰς δὲ περὶ τοιούτων ζητήσεων ἀκριβολογίας, κἂν μηδεμίαν συμφέρηται συγγνώμην, προσήκει ἐν ἀπορρήτῳ κατὰ διάνοιαν ἔχειν. Ἐδυσφόρει δὲ καὶ περὶ τούτου ὁ βασιλεύς, καὶ οὐ μετρίως ἐμέμφετο τόν τε Ἄρειον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, καθότι προσφάτως τῆς τῶν χριστιανῶν Ἐκκλησίας αὔξειν ἀρχομένης, πολλοὺς τῶν εὐσεβῶν τὴν γνώμην κλονεῖν, ἐπέτρεπε τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχιερεῦσιν μὴ στασιάζειν καὶ κλονεῖν ἃ μὴ θέμις. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἦν αὐτοὺς ἀφεμένους τῆς περὶ ταῦτα ζητήσεως, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐναντίον ἐχώρει τὸ πρᾶγμα καὶ κρείττων ἦν διαλλαγῶν ἡ ἔρις, ἄπρακτος δ' ἐπανῆκεν ὁ τὴν εἰρήνην βραβεῦσαι ἀπεσταλμένος· ἦν δὲ οὗτος ὁ Ὅσιος ὁ Κουδρούβης ἐπίσκοπος· σφόδρα δὲ ὁ βασιλεὺς πληγεὶς τὴν ψυχὴν συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, καὶ πανταχοῦ τοῖς προεστῶσι τῶν Ἐκκλησιῶν ἔγραψεν εἰς ῥητὴν ἡμέραν παρεῖναι. Ἐκοινώνουν δὲ τούτου τοῦ συλλόγου, τῶν μὲν ἀποστολικῶν θρόνων Μακάριος ὁ Ἱεροσολύμων, καὶ Εὐστάθιος τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον ποταμὸν Ἀλεξανδρείας, Ἰούλιος δὲ ὁ ῥωμαίων ἐπίσκοπος διὰ γῆρας ἀπελιμπάνετο, παρῆσαν δὲ ἀντ' αὐτοῦ Βίτων καὶ Βικέντιος, πρεσβύτεροι τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας· ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἄνδρες ἐλλόγιμοι καὶ τοῦ νοεῖν καὶ λέγειν ἐξησκημένοι ἐκ διαφόρων ἐθνῶν συνῆλθον, ἀκουσόμενοι τὸ νεωτερισθὲν δόγμα, καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις συμβοηθήσοντες· ἦσαν δὲ ἐπίσκοποι οἱ συνεληλυθότες εἰς Νίκαιαν τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτώ· πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων ὡς εἰκὸς ἑπομένων οὐκ ὀλίγον πλῆθος· συμπαρῆσαν δὲ αὐτοῖς ἄνδρες διαλέξεων ἔμπειροι, ἐκείνοις βοηθεῖν ἐν λόγοις σπουδάζοντες, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἔτι τότε διάκονος ὤν, Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ συνών.

Τῆς δὲ ῥητῆς ἡμέρας ἐνεστηκυίας, οἱ μὲν ἐπίσκοποι συναθροισθέντες εἰς Νίκαιαν καὶ τὸν Ἄρειον εἰς μέσον προαγαγόντες ἠκριβολόγουν τῶν αὐτοῦ προφάσεων τὰς φληνάφους ἐρεσχελίας· ὁ δὲ διϊσχυρίζετο τοῖς πατράσιν ἧττον ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰρημένοις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπεφθάκει ἡ ἡμέρα καὶ ὥρα, καθ' ἣν ὥριστο τεμεῖν τὰ ἀμφίβολα, συνῆλθον οἱ πατέρες εἰς τὰ Βασίλεια, καθότι καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ δέδοκτο κοινωνῆσαι αὐτοῖς εἰς τὴν τοιαύτην βουλήν. Ἐπεὶ δὲ εἰς ταὐτὸ παρεγένετο σὺν τοῖς ἱερεῦσι, διαβὰς ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ συλλόγου ἐπὶ θρόνου τινὸς ἐκάθισεν, ὅς περ αὐτῷ παρεσκεύαστο, καὶ τὴν σύνοδον καθεσθῆναι ἐκέλευσεν· παρεσκευάσαντο γὰρ ἑκατέρωθεν σκάμνον πολλὰ παρεκτεινόμενον τοῖς τείχεσι τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, οὗπερ ἡ σύνοδος συνηθροίσθη· ἦν γὰρ ὁ τρίκλινος πάνυ τερπνὸς καὶ τοῖς ἄλλοις τρικλίνοις εἰς μῆκος καὶ πλάτος ὑπερφέρων. Καθεζομένων δὲ αὐτῶν, ἀναστὰς Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ὁ τῆς Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ ἐπίσκοπος λόγον τινὰ τῷ βασιλεῖ προσεφώνησε, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ χαριστήριον ὕμνον· παυσαμένου δὲ αὐτοῦ καὶ σιγῆς γενομένης, «Πάντων μὲν ἕνεκεν, ἔφη ὁ βασιλεύς, τῷ Θεῷ χάριν ἔχω, μάλιστα δὲ ὁρῶν τὸν ὑμέτερον σύλλογον, ὦ φίλοι, καὶ μοι κρεῖττον εὐχῆς ἀπέβη τοσούτους ἱερέας εἰς ταὐτὸν ἐπᾶραι, καὶ βουλοίμην ἂν ὁμόφρονας ὑμᾶς θεάσασθαι καὶ συμφώνου γνώμης κοινωνούς, ἐπεὶ παντὸς κακοῦ χαλεπώτερον ἡγοῦμαι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ὁρᾶν στασιαζομένην· ὅτε οὖν ἠγγέλθη ἃ οὐκ ὤφειλον ἀκοῦσαι, σφόδρα τὴν ψυχὴν ἠνιάθην διχονοεῖν ὑμᾶς ἀκούσας, οὓς οὐδαμῶς ἁρμόζει Θεοῦ λειτουργοὺς ὄντας καὶ βραβευτὰς εἰρήνης, καὶ διὰ τοῦτο οὖν τὴν ἱερὰν ὑμῶν συνεκρότησα

SISMANOGLIO

σύνοδον. Βασιλεὺς ὢν καὶ συνθεράπων ὑμέτερος, χάριν αἰτῶ λαβεῖν ἀρεστὴν τῷ κοινῷ Θεῷ δεσπότῃ, ἐμοί τε λαβεῖν καὶ ὑμῖν δοῦναι πρέπουσαν, ἥ δὲ ἐστιν, προσενεγκεῖν εἰς μέσον τὰ αἴτια τῆς ἀμφισβητήσεως, καὶ ὁμόφρον καὶ εἰρηναῖον τέλος, ὥστε με σὺν ὑμῖν τοῦτο τὸ τρόπαιον ἀναστῆσαι κατὰ τοῦ φθονεροῦ δαίμονος, ὡς ἀλλοφύλων καὶ τυράννων ἐκ ποδῶν γενέσθαι. Ταύτην οὖν τὴν ἐμφύλιον στάσιν ἤγειρε νεμέσασθαι τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς».

Τοιαῦτα τῇ ῥωμαίων φωνῇ τοῦ βασιλέως εἰπόντος, παρεστώς τις ἡρμήνευσεν· ἐκ τούτου δὲ ἡ περὶ τοῦ δόγματος διάλεξις ἐκινήθη τοῖς ἱερεῦσιν, σχολῇ δὲ καὶ μᾶλλον ἀνεξικάκως ἠκροᾶτο ὁ βασιλεὺς τῶν ἑκατέρων λόγων, καὶ τοῖς μὲν καλῶς λέγουσιν ἐπείθετο, τοὺς δὲ φιλονεικοῦντας μετετίθει τῆς ἔριδος, πρᾴως ἑκάστῳ διαλεγόμενος, ὡς ἀκούων ἠπίστατο, καθότι οὐδὲ τῆς ἑλλήνων γλώττης ἀπείρως εἶχε· τὸ τελευταῖον συνεβίβασαν ἀλλήλοις πάντες οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν ἐψηφίσαντο· μόνοι δὲ τὰ μὲν πρῶτα δέκα καὶ ἑπτὰ λέγονται τὴν Ἀρείου δόξαν ἐπαινέσαι, ἀλλ' ἡ θεία χάρις ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα παραχρῆμα καὶ τούτους πρὸς τὰ κοινῇ δόξαντα μετέθετο. Ταύτῃ δὲ τῇ τῶν ἁγίων πατέρων γνώμῃ καὶ συμφωνίᾳ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐψηφίσατο καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς ὑπογράψαι τούτους καὶ ἀποφῆναι ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί, τοὺς δὲ λέγοντας εἶναι ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν, ἀπεκήρυξαν, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλοτρίους ἐψηφίσαντο. Ταύτην τὴν τῆς ὀρθοδόξου συμφωνίας γραφὴν ἐπήνεσαν μὲν Εὐσέβιος ὁ τῆς Νικομηδείας, καὶ Θεόγνιος ὁ Νικαίας, οὐ συνέθεντο δὲ τῇ καθαιρέσει Ἀρείου, οὔτε ὑπέγραψαν, καίπερ τῇ γραφῇ τῆς πίστεως συναινέσαντες, διὸ καὶ ὑπερορίᾳ κατεδικάσθησαν καὶ τῶν οἰκείων ἐξεώσθησαν θρόνων, καὶ ἀντεισήχθησαν παρά τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συνόδου εἰς μὲν τὴν Νικομηδείας Ἐκκλησίαν Ἄμφιος εἰς δὲ τὴν Νικαίας Χρυσίδης. Οὕτως οὖν Εὐσεβίου καὶ Θεογνίου τῶν τὰ Ἀρείου φρονούντων ἐξ ὧν ἐπεσκόπουν πόλεων ἀπελαθέντων, καὶ ὀρθοδόξων ἄλλων προβληθέντων, ὁ μὲν τῆς Χαλκηδόνος ἀρχιερεὺς Μάρις καὶ Πατρόφιλος ὁ σκυθοπολίτης, καὶ Σεκοῦνδος ὁ Πτολεμαΐδος τῆς Λιβύης, καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κρατύναντες, τὴν τῶν λοιπῶν πατέρων ψῆφον ἐκύρωσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Ἄρειον μὲν ὑπερορίᾳ φυγῇ ἐζημίωσεν, καὶ τοῖς ἁπανταχῇ ἐπισκόποις καὶ λαοῖς νομοθετῶν ἔγραφεν ἀσεβῆ ἡγεῖσθαι αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ ὁμόφρονας, καὶ πυρὶ παραδιδόναι εἴ τι αὐτῶν εὑρίσκοιτο σύγγραμμα, ὥστε μήτε αὐτοῦ μήτε τοῦ δόγματος, οὗ εἰσηγήσατο, ὑπόμνημα φέρεσθαι, εἰ δέ τις φωραθείη κρύπτων, καὶ μὴ παραχρῆμα καταμηνύσας ἐμπρήσει, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν καὶ τιμωρίαν εἰς κεφαλήν· καὶ ἄλλας δὲ κατὰ πόλιν ἐπιστολὰς διεπέμψατο κατὰ Ἀρείου καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ. Ἐξετασθέντων δὲ καὶ τῶν μετὰ Μελίτιον ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον συμβάντων, κατεδίκασεν αὐτὸν ἡ σύνοδος ἐν τῇ Λυκῷ διατρίβειν, ψιλὸν ὄνομα ἐπισκοπῆς ἔχοντα, καὶ τοῦ λοιποῦ μήτε ἐν πόλει, μήτε ἐν κώμῃ χειροτονεῖν.

Καὶ ἐπειδὴ ῥωμαίοις ἔθος ἐστὶν δημοτελῆ πανήγυριν ἄγειν καθ' ἑκάστην δεκάδα ἐτῶν τῆς τοῦ κρατοῦντος ἀρχῆς, ὁ βασιλεύς, ὥσπερ εὐκαιρίαν εὑρών, προετρέψατο πᾶσαν τὴν σύνοδον εἰς ἑστίασιν, καὶ τοῖς προσήκουσι δώροις ἐτίμησεν· ἐπεὶ δὲ οἴκαδε ἐπανιέναι παρεσκευάσαντο, συγκαλέσας πάντας συνεβούλευσεν ὁμονοεῖν περὶ τὴν πίστιν καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης ἔχεσθαι, ὡς ἂν ἀστασίαστοι τοῦ λοιποῦ διαμείνωσι· καὶ πολὺν περὶ τούτου διεξελθὼν λόγον, τὸ τελευταῖον ἐκέλευσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ παίδων καὶ βασιλείας εὔχεσθαι σπουδαίως καὶ τὸν Θεὸν ἱκετεύειν ἑκάστοτε· καὶ πρὸς μὲν τοὺς τότε ἀφικομένους εἰς Νίκαιαν τοιαῦτα ὁ βασιλεὺς εἰπὼν συνετάξατο καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον· οἱ δὲ τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρες, (χωρὶς τῶν δύο ἀγωνιστῶν Χρυσάνθου καὶ Μουσονίου, αὐτοὶ γὰρ μόνοι τὸν δικαίοις πρέποντα ὕπνον ὕπνωσαν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν μετετέθησαν, καὶ ἐν τῇ νικαέων πόλει ἐντίμως ἐτέθησαν) ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην ἐξέδραμεν. Οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιον ἀρειανοὶ οὐκ ἐπαύσαντο δι' ἐπιστολῶν διαστρέφειν τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μέχρις ὅτου καὶ εἰς τὸ φανερὸν ἐκίνησαν διωγμὸν κατὰ τῶν ἀντεχομένων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, συνεργοὺς ἔχοντες εἰς τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἑλλήνων μοίρας πολλούς.

Μετὰ γὰρ τὸν ἀοίδιμον θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, Κωνσταντίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατασχόντος τὴν βασιλείαν καὶ τῇ αἱρέσει ὑπαχθέντος τῶν ἀνομοίων, πάλιν ἤρξατο φοιτᾶν τὸ δόγμα Ἀρείου,

καὶ οἱ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τρόφιμοι ἐξωρίζοντο τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις κατεκρύπτοντο. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ἀναῤῥιπισθείσης αἱρέσεως, ὁ Εὐσέβιος καὶ Θεόγνιος τῇ τοῦ Κωνσταντίου πτερωθέντες προστάξει, καὶ τοὺς οἰκείους θρόνους ἀπολαβόντες, πολλοὺς τῶν πατέρων ὡς ἀνθισταμένους τῷ τοῦ Ἀρείου δόγματι τῶν οἰκείων φροντιστηρίων ἐξέωσαν καὶ πρὸς ἀλλοδαπὰς χώρας οἰκεῖν κατεδίκασαν· ἐξήλασε μὲν γὰρ Εὐσέβιος ἐκ τῶν τῆς Νικομηδείας ὁρίων Γοργόνιον καὶ Ὑπάτιον καὶ Θεόκλητον, ἄνδρας πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένους, βίῳ καὶ λόγῳ ἐκλάμποντας, καὶ σὺν τούτοις Λογγίνον καὶ Σωφρόνιον πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους δύο Σέργιον καὶ Ἰσίδωρον. Ὁ δὲ Θεόγνιος ἔτι ζέων καὶ αὐτὸς τῷ θυμῷ τῆς αἱρέσεως, χαριζόμενος τοῖς ἀρειανοῖς τὴν ἐκδίκησιν χείρονα κακὰ παρὰ τὸν Εὐσέβιον ἐν τοῖς τῆς Νικαίας φροντιστηρίοις τοῖς ὀρθοδόξοις εἰργάσατο, ληστρικῶς τοῖς πατράσι καὶ τοῖς ἐπισκόποις ἐπιπηδήσας, καὶ ἀκρίτως αὐτοὺς τοῖς ῥοπάλοις τύψας, καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπελάσας, ὑποφρουρίους ἐν τῇ φυλακῇ ἔθετο, μὴ συγχωρήσας τινὶ τῶν γνωρίμων πρὸς αὐτοὺς ἀφικέσθαι, ὡς ἂν μὴ παρ' αὐτῶν ἐπιμελείας τύχωσιν, ἀλλὰ λιμῷ καὶ δίψῃ διαφθαρῆναι αὐτούς. Ἰωάννην δὲ καὶ Ἀλέξανδρον καὶ Ἀνδρέαν, ἄνδρας θεοσεβεῖς καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως λατρευτὰς, καὶ αὐτοὺς συλλαβόμενοι οἱ ἀρειανίζοντες καὶ εἰς τὴν Νίκαιαν ἀναγαγόντες ἅμα νεανίσκῳ τινὶ Κολυμπαδίῳ τοὔνομα, καὶ Νικήτᾳ ἐκκλησιάρχῃ, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς εἶχον, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καταδραμόντες ἕωθεν, καὶ εἰς τὸ θέατρον αὐτοὺς παραστήσαντες ἐμαστίγωσαν, εἶθ' οὕτως ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως ὠμότατα διεχρήσαντο, πῇ μὲν πρηνεῖς, πῇ δὲ ὑπτίους ἕλκοντες καὶ τῷ ἐδάφει προσρηγνύντες, καὶ οἱ ἔτυχον τύπτοντες, οἱ μὲν ξύλοις, οἱ δὲ λίθοις, ἄλλοι δὲ ἄλλοις ἐπιτυχοῦσιν. Οὕτως οὖν αὐτοὺς οἱ τοῦ Θεογνίου συμμύσται καταπραξάμενοι, καὶ εἰς σπήλαιόν τι τοῦ Ζαλικοῦ βουνοῦ κατακλείσαντες, μετὰ δέκα ἡμέρας σὺν ἄλλοις πλείστοις εἰς τὴν Ἰκονιέων ἐξώρισαν πόλιν, παραγγείλαντες τοῖς ἐγχωρίοις ἀρειανοῖς τηρεῖν καὶ διάγειν αὐτοὺς ἐν τῇ Κορνικῇ λίμνῃ, ἐπιβαίνειν αὐτοὺς καὶ εἰς Ψίτηλαν καὶ εἰς Σώματρα (;) διετάξαντο, μηδαμῶς δὲ τοῖς προστάταις τῶν Ἐκκλησιῶν συνδυάζειν αὐτοὺς, ἢ τοῦ δόγματος αὐτῶν μετέχειν.

Ἀπαχθέντες οὖν οἱ ὅσιοι τρισκαίδεκα πατέρες εἰς τὸ Ἰκόνιον, καὶ μήτε τὴν χώραν γνωρίζοντες, μήτε τινα τῶν γνωρίμων εἰς παρηγορίαν ἑαυτῶν καὶ ἀνάψυξιν ἔχοντες, πολλὰς σκληραγωγίας καὶ κακουχίας ὑπέστησαν, μάλιστα δὲ παρὰ τῶν ἐγχωρίων Κλουδιατῶν τῶν τὸ ἀνόμοιον πρεσβευόντων, αὐτοὶ γὰρ μόνοι μετὰ Δεκαλίωνος τοῦ τῆς Ἀμάστρας ἐπισκόπου πρὸς ἑαυτοὺς ἐστασίαζον ἀκριβολογούμενοι περὶ τὸ ὁμοούσιον ὄνομα· μετὰ δὲ ταῦτα συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης, ἀφαιρεῖται Εὐστάθιος τὴν ἀντιοχέων Ἐκκλησίαν, ὡς ἐπαινῶν τὴν ἐν Νικαίᾳ κυρωθεῖσαν πίστιν, ἐκβέβληνται δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς κοινωνοὶ Εὐσταθίου, καὶ γίνεται καθαίρεσις ἐπισκόπων, ὡς ἀποστρεφομένων τὴν τοῦ Ἀρείου αἵρεσιν, καὶ φθάνει ἡ στάσις μέχρι τοῦ Ἰκονίου, ὡς μικροῦ δεῖν ξιφῶν ἅψασθαι τούς τε ὀρθοδόξους καὶ κακοδόξους διὰ τὴν καθαίρεσιν Εὐσταθίου, καὶ πᾶσαν κινδυνεῦσαι τῆς ἀνατολῆς Ἐκκλησίαν. Ἐκ τούτου πτοηθέντες οἱ ἅγιοι μὴ καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ πλῆθος χωρήσει, καταλιπόντες τὴν Σόβατραν, τὴν Κανὰ κώμην καταλαμβάνουσιν, ἐν ᾗ καὶ περιτυχόντες ἀνδρὶ ἐναρέτῳ τοὔνομα Συμεῶνι, καὶ παρ' αὐτοῦ ξενοδοχηθέντες καὶ εὐφρανθέντες, ἠρωτήθησαν παρ' αὐτοῦ ὅθεν εἶεν, καὶ ἐκ ποίας χώρας, καὶ ποῦ τὴν μεταβατικὴν πορείαν ποιοῦνται, τῶν δὲ ἀπολογησαμένων οἵτινες εἶεν, καὶ ὅτι ἐκ τῆς νικαέων πόλεως ὁρμῶνται, καὶ διὰ τὸ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος δόγμα ὑπερορίαν κατεδικάσθησαν, καὶ ὅτι οὐ μετὰ πολὺ πάλιν μέλλουσιν αὐτοὶ ζητηθῆναι παρὰ τῶν ἀρειανιζόντων καὶ κακοποιηθῆναι, καὶ ἀθώους ὄντας ἀποκτανθῆναι, συναλγήσας οὖν αὐτοῖς ὁ ἀνὴρ καὶ στενάξας, εἶτα δακρύσας ἐφ' ἱκανὸν, μόλις ποτὲ ἀπεκρίθη, Εὐθυμεῖτε, ὦ ἄνδρες, διὰ τὸν Κύριον, καγὼ ὑμῖν ἐπιτήδειον τόπον ὑποδείξω, ἵνα δυνηθῆτε κρυβῆναι καὶ δεινὸν μηδὲν παθεῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, εἰς Ματζιβαζῶν αὐτοὺς χώραν ἀνήγαγεν, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἐξ αἰῶνος χάσμα βαθύγαιον κρημνῶδες, ἔχον ὕδωρ πολὺ, ἑρπετῶν παντοίων κατοικητήριον, καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὑποδείξας ὡς φοβερὸν καὶ κατάπληκτον, ἔχον μῆκος καὶ εὖρος ὡσεὶ πήχεις τριακοσίας, τὸ δὲ βάθος ὡς ἀνδρομήλικα ἑκατόν· ἐν αὐτῷ αὐτοὺς καταθεῖναι καθυπετίθετο, οἵτινες τοῦτο ἰδόντες καὶ λίαν καταπλαγέντες, δυσωπήσει χρησάμενοι πρὸς αὐτὸν τοῦ ἐμβαλεῖν αὐτοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ λατόμους δύο ἤγαγε, καὶ διὰ σχοινίων καὶ κοφίνων χαλάσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ χάσματι, καὶ τὸν λίθον ἐκεῖνον πρίσαντες, ὡς ἐπ' ἀνατολὰς τὴν εἴσοδον πεποιήκασιν,

κακεῖθεν ὡς ἐπὶ νότον τὸ σπήλαιον τῶν ἁγίων πατέρων εἰργάσαντο, καὶ οὕτως εὐχερῶς εἰσῆλθον οἱ ἅγιοι ἐν αὐτῷ, παρὰ τῶν δύο ἐκείνων λατόμων καὶ τοῦ Συμεωνίου τρεφόμενοι.

Οὐ πολὺ τὸ μέσον καὶ φανεροῦνται οἱ πατέρες κρυπτόμενοι, καὶ πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐπήρχοντο πρὸς αὐτοὺς ψυχικῆς ὠφελείας ἕνεκα, καὶ ᾠκοδομοῦντο πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς διαθεούσης φήμης ἐκ τῶν περιχώρων τῆς ἀνατολῆς πολλοὶ καὶ ἄλλοι πατέρες ὡσεὶ τριακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, οἱ καὶ παρὰ τῶν αἱρετικῶν ἐκδιωχθέντες, ἦλθον πρὸς αὐτοὺς, καὶ λατομήσαντες καὶ αὐτοὶ πανθαύμαστον σπήλαιον καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου δειμάμενοι, κατῴκησαν ἐν αὐτῷ, ψυχὴν δι' ἐγκρατείας καθαίροντες, καὶ τὸ σῶμα βραχυτάτῳ ἄρτῳ καὶ ὕδατι στηρίζοντες· οἵτινες καὶ θανέντες ἵστανται ὄρθιοι, περὶ ὧν μετέπειτα διηγήσομαι. Εἶθ' οὕτως εἰσῆλθον καὶ ἕτεροι τεσσαράκοντα καὶ ἐλατόμησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸ ἑῷον μέρος τοῦ χάσματος σπήλαιον, ἀναβαθμίδας λιθίνας μέχρι τοῦ ὕδατος λατομήσαντες ὡσεὶ δέκα ἀριθμὸν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ μένουσιν ἄφθαρτοι, καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ἵστανται φοροῦντες τοὺς χιτῶνας αὐτῶν καὶ τὰς ἐπωμίδας καὶ τὰ σανδάλια ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, ἐξ ὧν ὑπάρχουσι πρεσβύτεροι τρεῖς, Βασίλειος, Νικήτας καὶ Ἰωάννης, ἐστολισμένοι τὴν τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν στολὴν, καὶ διάκονος εἷς ξανθὸς ταῖς θριξὶν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀφορῶν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν οἱ πατέρες ὑστέρως εἰσῆλθον καὶ τὸν ἴσον ἀγῶνα οἱ πάντες ἐπεδείξαντο καὶ τῆς ἀφθάρτου ζωῆς μετέσχον. Ὁ δὲ μακάριος Κολυμπάδιος, εἰ καὶ ἐλαχιστότερος πάντων ὑπῆρχεν καὶ τὸ σῶμα βραχὺς, ἀλλὰ τῷ πνεύματι ὑψηλὸς ἐτύγχανεν, αὔξειν γὰρ ἐφιλονείκει τῆς φύσεως τὴν ψυχὴν καὶ μὴ ἐπαίρεσθαι τὸ σῶμα κατὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ῥυθμίζειν μὲν καὶ ὑποπιάζειν τὸ σῶμα, καθαίρειν δὲ τὴν ψυχὴν δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς, δι' ὃ καὶ τῆς θείας χάριτος ἔτυχε σὺν τῇ ἐν Χριστῷ αὐτοῦ ἀδελφότητι, πολλοὺς γὰρ τὸ βλέπειν ἀφηρημένους, ἄλλους δὲ τῇ νόσῳ τετρυχωμένους, ἑτέρους δὲ ὑπὸ παθῶν ἀνιάτων κεκρατημένους διὰ μόνης αὐτῶν προσευχῆς ἐθεράπευον καὶ τὴν ὑγείαν παρέσχον, ἐξ ὧν δυνάστου τινὸς καππάδοκος ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Μουρισσοῦ θυγατέρα μονογενῆ αὐτοῦ, πιοῦσαν γόνον ὄφεως διὰ τῆς νυκτὸς, δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ ἅγιοι ἐθεράπευσαν, καὶ διὰ τοῦ στόματος αὐτῆς τὸν ὄφιν ἐξαγαγόντες, ἐῤῥωμένην τὸ σῶμα τῷ πατρὶ παρέδωκαν· καὶ ἄλλου δέ τινος χώραν ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργηθεῖσαν καὶ μὴ καρπεύουσαν, δι' εὐχῆς αὐτῶν ἔγκαρπον ἔδειξαν· καὶ Χαραλάμπους ἀγέλας, ὑπὸ μαγγανίας ἀνθρώπων θνησκούσας καὶ ἐκλιπούσας, τὴν θραῦσιν ἔστησαν διὰ προσευχῆς αὐτῶν· καὶ γηπόνου τινὸς δύο υἱοὺς εἰς ἀλλήλους μαχομένους καὶ στασιάζοντας διὰ πατρικὸν ἀμπελῶνα, καὶ μέλλοντας ἀλλήλους ὅσον οὔπω διαχειρίζειν καὶ σφαγιάζειν, ξηρὰν τὴν ἄμπελον πεποιήκασιν, καὶ τὰς τῶν ἀδελφῶν ἔριδας καὶ ζηλοτυπίας δι' εὐχῆς κατεκοίμησαν· καὶ ἄλλα δέ τινα πάμπολλα θαύματα οἱ ἅγιοι πατέρες ἐργασάμενοι, καὶ ἐπὶ πᾶσι θαυμαστωθέντες διὰ τῶν πράξεων.

Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον αὐτῶν τετελέκασι καὶ τὴν πίστιν τετηρήκασιν ἐν τῷ προῤῥηθέντι τόπῳ τοῦ Χάσματος· μετῆλθε δὲ τὸν βίον ὁ τὰ τῶν ῥωμαίων σκῆπτα κατέχων Κωνστάντιος· καὶ κρατεῖ τὴν βασίλειον ἀρχὴν Ἰουλιανὸς, ὃς τὰ τῶν χριστιανῶν ἀθετήσας μυστήρια καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων ἐπιποθήσας ἐδίωκε τοὺς χριστιανοὺς, μεθ' ὧν καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Χάσματι ἀκούσας θαύματα καὶ τὴν ψυχὴν ταραχθεὶς ἐξώπλισε στρατιώτας ἀνόμους ἕλληνας κατ' αὐτῶν, ὥστε διὰ λιμοῦ καὶ πυρὸς καὶ ξίφους θανατῶσαι αὐτούς. Εὐαγγελισθέντες οὖν τοῦτο οἱ ἅγιοι ὑπὸ χρησμῳδίας ἀγγέλου, καὶ διαποροῦντες τί ποιήσωσι περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄσιτοι διαμείναντες, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τῆς κυρίας τῶν ἡμερῶν. λειτουργίαν τελέσαντες καὶ εὐχὴν, μετέσχον τοῦ θείου σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ εἰσελθόντες ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν σπήλαια, ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας εἴχοντο τῆς εὐχῆς· «Μὴ παραδώῃς ἡμᾶς, λέγοντες, δέσποτα κύριε, τοῖς ἀνόμοις, μηδὲ καταλείψῃς ἡμᾶς ὀρφανοὺς ἐκ τῆς σκέπης σου· ἀλλ' ἀξίωσον ἡμᾶς εὐχομένους ἐν τῷ δε τῷ τόπῳ ἀσπίλους καὶ ἀνεπιβουλεύτους, καθὼς σοι πρέπον ἐστιν· σὺ γὰρ γινώσκεις, δέσποτα τῶν ἁπάντων, τὴν πρὸς σὲ ἡμῶν πεποίθησιν, ὅτι ἕνεκά σου ταῦτα πεπόνθαμεν, τοῦ χωρισθῆναι πατρίδων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων ἀναστροφὰς, καὶ ἀδιασπάστους ἐν σοὶ εἶναι καὶ τηρεῖν τὰ προστάγματά σου».

Τελεσάντων οὖν αὐτῶν τὰς ἡμέρας τῆς προσευχῆς, πεφθακότων καὶ τῶν στρατιωτῶν ἕως τῆς ἰκονιαίων πόλεως καὶ ἀκριβολογούντων περὶ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῷ Χάσματι, κελεύσματι Θεοῦ, βροντὴ γέγονεν οὐρανόθεν, ὥστε ἀναληφθῆναι ὁμοῦ τῶν ἁγίων πατέρων τὰ πνεύματα ὑπὸ ἁγίων ἀγγέλων καὶ τεθῆναι αὐτὰ

ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐμπαγῆναί τε αὐτῶν τοὺς πόδας ἐν τῷ ἐδάφει ἐκείνῳ καὶ σταθῆναι, καὶ μὴ πεσεῖν αὐτοὺς μέχρι τῆς σήμερον, εἰς θαῦμα καὶ ἔκπληξιν τῶν ὁρώντων, τηρηθῆναι δὲ αὐτοὺς ἀφθάρτους σὺν τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν καὶ παλλίοις, καὶ σὺν τοῖς περικεφαλαίοις αὐτῶν καὶ σουδαρίοις καὶ τοῖς ὑποδήμασιν. Ἐλθόντες οὖν μετὰ μίαν ἡμέραν οἱ διῶκται ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ εἰσελθόντες ἐπὶ τὸ Χάσμα, τὰ μὲν σπήλαια εὗρον ἀνεῳγμένα, τοὺς δὲ ὁσίους εὗρον νεκρούς, ἱσταμένους ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καί τις ἐξ αὐτῶν τῶν ἀνόμων, ζέων τῷ θυμῷ, γυμνώσας ξῖφος ἦρε τὴν κεφαλὴν Κολυμπαδίου, καὶ αὐτίκα πρὸς γῆν πεσὼν τὰ τῶν δαιμονώντων ἔπασχε, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἤρθη νεκρός· ἐκ τούτου φοβηθέντες οἱ τύραννοι μὴ καὶ αὐτοὶ τοῦτο δράσαντες πάθωσιν, ἀράμενοι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου προσήρμοσαν τῷ ἰδίῳ σώματι καὶ εὐθέως ἐκολλήθη· αὐτοὶ δὲ κατησχυμένοι ἐξίεσαν· ἀλλὰ καὶ γυναῖκά τινα μετὰ παιδὸς τριετοῦς εὑρόντες πρὸς τὴν θύραν τοῦ Χάσματος ἱσταμένην καὶ καταρωμένην αὐτοὺς ὡς πράξαντας ἄθεσμον πρᾶγμα εἰς τὸν ἅγιον Κολυμπάδιον, καὶ εἰς τοὺς ὁσίους πατέρας Βασίλειον, Νικήτα καὶ Ἰωάννην· καὶ γὰρ κἀκείνους κατὰ τὰ σπλάγχνα ξίφεσιν ἔπληξαν, καὶ τὴν ἔνδοθεν αὐτῶν οἰκονομίαν ἐκένωσαν· κατασχόντες αὐτὴν καὶ ῥάβδοις τύψαντες, εἶτα κατὰ τραχήλου αὐτῆς σχοίνους δήσαντες καὶ πρὸς τὸ σπήλαιον σύραντες σὺν τῷ αὐτῆς παιδίῳ θανοῦσαν ἔρριψαν ἐντὸς καὶ αὐτὴν σὺν τοῖς πατράσι συνεῖναι· ἥτις πρὸς τῇ θύρᾳ τέθειται τοῦ σπηλαίου, τὸν δικαίοις πρέποντα ὕπνον ὑπνοῦσα.

Ἀνεπαύσαντο οὖν οἱ ὅσιοι καὶ τρισμακάριοι τριακόσιοι πεντήκοντα τρεῖς πατέρες οἱ ἐν τῷ Χάσματι τοῦ ἀνατολικοῦ θέματος ὄντες μηνὶ ὀκτωβρίῳ κη΄, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

(ἴδε τόμ. ΚΕ΄ καὶ ΚϚ΄ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου)

1) **Περὶ τῆς ἐν Μαμβρῇ δρυός,** ἐν προλεγομένοις, κεφ. ϛ πέμπτῳ, πρόσθες καὶ τὰ παρ' Εὐσεβίῳ Παμφίλου γραφόμενα (εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, λόγος Γ΄, 51, 52, 53) «καὶ γάρ ἐστιν, ὡς ἀληθῶς, δυσσέβημα παμμέγεθες τοὺς ἁγίους τόπους ὑπὸ τῶν ἀνοσίων χραίνεσθαι μιασμάτων .... εἴδωλά τε γάρ, παντοίας ἐξωλείας ἄξια, παρ' αὐτὴν (δῆλον ὅτι τὴν δρῦν) ἱδρῦσθαι, καὶ βωμὸν ἑστάναι, καὶ θυσίας ἀκαθάρτους συνεχῶς ἐπιτελεῖσθαι......... ἵν' ἄνευ ὑπερθέσεως τὰ εἴδωλα πυρὶ παραδοθῇ καὶ ὁ βωμὸς ἐκ βάθρων ἀνατραπῇ....... ἄξιόν ἐστι καθαρὸν ἀπὸ παντὸς μιάσματος τὸν τόπον τοῦτον φυλάττεσθαι καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἁγιότητα ἀνακαλέσασθαι· ὡς μηδὲν ἕτερον ἐπ' αὐτοῦ πράττεσθαι, ἢ τὴν πρέπουσαν τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καὶ τῶν ὅλων δεσπότῃ Θεῷ τελεῖσθαι θρησκείαν». Ταῦτα κατ' ἐπιστολὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρὸς Εὐσέβιον Καισαρείας.

2) **Περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων** πρόσθες τὰ παρ' Εὐσεβίῳ (αὐτόθι, λογ. Δ΄, 60) «αὐτὸς γοῦν (δῆλον οὖν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος) ἑαυτῷ εἰς δέοντα καιρὸν τῆς αὐτοῦ τε-

λευτῆς *τὸν ἐνταυθοῖ τόπον ἐταμιεύετο*, **τῆς τῶν Ἀποστόλων προσρήσεως κοινωνὸν** *τὸ ἑαυτοῦ σκῆνος μετὰ θάνατον* προνοῶν ὑπερβαλλούσῃ πίστεως προθυμίᾳ γεγενῆσθαι· ὡς ἂν καὶ *μετὰ τελευτὴν* **ἀξιῶτο** *τῶν ἐνταυθοῖ μελλουσῶν* **ἐπὶ τιμῇ τῶν Ἀποστόλων συντελεῖσθαι εὐχῶν».** *Ἐντεῦθεν* πιθανῶς *ἡ προέλευσις τῆς προσωνυμίας* **ἰσαποστόλου,** ἧς ἦν, κατὰ Βαλέσιον, ἄξιος, γνωστοῦ ὄντος ὅτι Βασίλειος ὁ Σελευκείας ἰσαπόστολον ὠνόμασε καὶ Θέκλαν τὴν μάρτυρα.

3) **Περὶ τῆς ἁγιάσεως τῆς μνήμης Ἑλένης τῆς ἰσαποστόλου** ἐπίσης πρόσθες τὰ τοῦ αὐτοῦ ἱστοριογράφου (αὐτ. λογ. Γ΄, 46, 47) «ὡς μὴ τεθνάναι εἰκότως τὴν τρισμακαρίαν τοῖς εὖ φρονοῦσι δοκεῖν, μεταβολὴν δὲ καὶ μετάθεσιν, ἀληθεῖ λόγῳ, τῆς γεώδους ζωῆς ἐπὶ τὴν οὐράνιον ὑπομεῖναι· *ἀνεστοιχειοῦτο* **γοῦν** *αὐτῇ ψυχῇ ἐπὶ τὴν ἄφθαρτον* **καὶ ἀγγελικὴν οὐσίαν** πρὸς τὸν αὐτῆς ἀναλαμβανομένη Σωτῆρα..... καὶ τὸ σκῆνος τῆς μακαρίας ἠρίοις βασιλικοῖς ἀπετίθετο........ φοιτῶσαν μὲν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διὰ παντὸς ὁρᾶσθαι παρέχουσα· λαμπροῖς δὲ κατακοσμοῦσα κειμηλίοις τοὺς εὐκτηρίους οἴκους· μηδὲ τοὺς ἐν ταῖς βραχυτάταις πόλεσι παρορῶσα ναούς· ἣν ὁρᾶν τὴν θαυμασίαν ἐν σεμνῇ καὶ εὐσταλεῖ περιβολῇ τῷ πλήθει συναγελαζομένην, τήν τε πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν διὰ πάσης θεοφιλοῦς πράξεως ἐπιδεικνυμένην». Ταῦτα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν τέλει τοῦ ζ΄ κεφαλαίου τῶν προλεγομένων γραφέντων: τὰ δὲ περὶ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἴδε ἐν ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ τούτου ζ΄ δηλ. ϛ ἢ κεφαλαίου.

4) **Περὶ τῆς καθαγιάσεως τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου** πρόσθες εἰς τὰ ἐν κεφ. η΄ τῶν προλεγομένων τὰ παρ' Εὐσεβίῳ (αὐτόθι, λόγος Δ΄, 67, 69, 71) διδακτικώτατα: «Οἱ δέ γε τοῦ παντὸς στρατοῦ καθηγεμόνες, κόμητές τε καὶ πᾶν τὸ τῶν ἀρχόντων τάγμα, οἷς τὸν βασιλέα καὶ νόμος πρότερον ἦν προσκυνεῖν, *τὸν ἐπὶ τῆς λάρνακος* οἷά περ ζῶντα *καὶ μετὰ θάνατον γονυκλινεῖς ἠσπάζοντο*· μετὰ δὲ τοὺς πρώτους ταῦτ' ἔπραττον παριόντες οἵ τ' ἐξ αὐτῆς συγκλήτου βουλῆς, οἵ τ' ἐπ' ἀξίας πάντες, μεθ' οὓς ὄχλοι παντοίων δήμων........ ἐπὶ τὴν θέαν παρῄεσαν......... ἐβασίλευε δὲ μετὰ θάνατον μόνος θνητὸς ὁ μακάριος· ἐπράττετό τε τὰ συνήθη ὡσανεὶ καὶ ζῶντος αὐτοῦ..... ὁμοῦ θ' οἱ πάντες τὸν μακάριον ἀνευφήμουν .... καὶ οὐ ταῦτα βοαῖς ἐφώνουν μόνον· εἰς ἔργα δὲ χωροῦντες, **εἰκόνος ἀναθήμασιν** οἷά περ ζῶντα καὶ *τεθνηκότα αὐτὸν ἐτίμων*, **οὐρανοῦ μὲν σχῆμα διατυπώσαντες** *ἐν χρωμάτων γραφῇ*, **ὑπὲρ ἀψίδων οὐρανίων ἐν αἰθερέῳ διατριβῇ διαναπαυόμενον αὐτὸν τῇ γραφῇ παραδιδόντες.** ...... μέσοι δὲ παρῄεσαν οἱ τοῦ Θεοῦ λειτουργοὶ τὰ τῆς ἐνθέου λατρείας δι' εὐχῶν ἀνεπλήρουν· ἔνθα δὴ ὁ μακάριος ἄνω κείμενος ἐφ' ὑψηλῆς κρηπῖδος ἐδοξάζετο...... καὶ τὰ σπουδασθέντα αὐτῷ σὺν τῇ τῶν Ἀποστόλων κατηξιοῦτο μνήμῃ, *τὸ τῆς τρισμακαρίας ψυχῆς* **σκῆνος** *τῷ τῶν Ἀποστόλων προσρήματι συνδοξαζόμενον* καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ συναγελαζόμενον, *θεσμῶν τε θείων καὶ μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον καὶ κοινωνίας ὁσίων ἀπολαῦον εὐχῶν*· αὐτὸς δὲ τῆς βασιλείας καὶ μετὰ θάνατον ἐπειλημμένος, ὥσπερ οὖν ἐξ ἀναβιώσεως τὴν σύμπασαν ἀρχὴν διοικῶν, νικητής, μέγιστος, σεβαστός, αὐτῷ προσρήματι τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας κρατεῖ».

5) **Εἰς τὴν 1 ἰανουαρίου:** μνήμην Βασιλείου τοῦ μεγάλου, πρόσθες ὅτι κατὰ ἰούλιον τοῦ 1041 γινώσκομεν μὲν πρᾶξιν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ματθαίου Α΄, κυροῦσαν τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ μοναχοῦ Μακαρίου, ὃς ἦν λαβὼν τὴν μονὴν Βασιλείου τοῦ μεγάλου, δι' ἣν ἐξώδευσεν ἐξ ἰδίων, πρὸς ἀνακαινισμὸν κελλίων καὶ τραπέζης καὶ προπυλαίων, καὶ πρὸς ἀνακάθαρσιν «ὀσπητοτοπίων» καὶ φύτευσιν ἀμπελώνων (Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σελ. 461), ἀλλ' ἄγνωστον ἂν ἀναφέρηται ἡ πρᾶξις εἰς μονὴν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἢ ἐν τοῖς προαστείοις κειμένην.

6) **Εἰς τὴν 7 ἰανουαρίου:** πρὸς τῷ τέλει τῆς τοῦ Δαπνοφάτου διηγήσεως περὶ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου, στήλη α΄, στίχῳ 37-38 ἀναφέρεται *ἱεράρχης τοὔνομα Θεοφύλακτος*. Ἴσως ὑπόκειται λόγος περὶ τοῦ πατριάρχου καὶ βασιλόπαιδος Θεοφυλάκτου, καὶ τότε τακτέον χρόνον εἰσόδου τῆς τιμίας χειρὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 6 ἰανουαρίου 956.

7) **Εἰς τὴν 7 ἰανουαρίου:** περὶ τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου, πρόσθες ὅτι τῷ 1392 Βλαδισλαῦος ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ μέγας βόρνικος Δραγομάρης ἐδωρήσαντο διὰ χρυσοβούλλου τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῶν Μετεώρων *δάκτυλον*

τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογρ. Ἠπείρου· τόμ. Β', σελ. 106-107.

8) **Εἰς τὴν 19 ἰανουαρίου:** μνήμην τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, πρόσθες, εἰ βούλει τὸ ἔτος 912.

9) **Εἰς τὴν 27 ἰανουαρίου:** μνήμην τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πρόσθες ὅτι, τῇ Δευτέρᾳ τῆς Διακαινησίμου ἐρχόμενος ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Χρυσοστόμου προσηύχετο, κηροὺς ἀνάπτων. Πορφυρογ. Ἔκθεσις τῆς βασιλ. τάξεως, Α', σελ. 76.

10) **Εἰς τὴν 11 φεβρουαρίου:** μνήμην Θεοδώρας τῆς αὐγούστης, φαίνεται, κατὰ τὰ γραφόμενα τῶν πάλαι χρονογράφων, ὁ βυζαντινὸς κόσμος τιθεὶς τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν Κυριακῶν τῆς ὀρθοδοξίας τῇ 11 φεβρουαρίου τῇ ἢ 12. Ἀλλὰ γνωστὸν ἐπίσης πόσον ὁ βυζαντινὸς κόσμος ἠπατᾶτο περὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα· δίς, ἐφ' ὅσον ἔστι μοι γνωστόν, ἑωρτάσθη τὸ πάσχα παρὰ Κανόνα, τῆς τεσσαρακοστῆς εἰς πεντηκοστὴν μεταβληθείσης. Τῷ 548 «ἐγένετο διαστροφὴ περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα· καὶ ἐποίησαν οἱ δῆμοι τὴν ἀποκρεώσιμον μηνὶ φεβρουαρίου δ' (4)· ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν ἑτέραν ἑβδομάδα πραθῆναι κρέα, καὶ πάντες οἱ κρεοπῶλαι ἔσφαξαν καὶ προέθηκαν, καὶ οὐδεὶς ἠγόραζεν, οὔτε ἤσθιεν· τὸ δὲ πάσχα γέγονεν ὡς ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν· καὶ εὑρέθη ὁ λαὸς νηστεύων ἑβδομάδα περιττήν». Θεοφάνης, Α', σελ. 348= ὡρισμένον ὂν τὸ Πάσχα τῇ 1 ἀπριλίου, ἐγένετο τῇ 8. Ἐπίσης τῷ 760 «γέγονε πλάνη τῆς πασχαλίας, καὶ οἱ μὲν ὀρθόδοξοι κατὰ τὴν ἑῴαν ἕκτῃ τοῦ ἀπριλίου μηνὸς ἐπάσχασαν, οἱ δὲ πεπλανημένοι αἱρετικοὶ τῇ ιγ'». Θεοφ. Α', σελ. 665. Ἀλλὰ καὶ τῷ 664, κατὰ τὸν αὐτὸν χρονογράφον, (Α', σελ. 532) «ἐγένετο πλάνη τῶν νηστειῶν».

11) **Εἰς τὴν 11 μαρτίου:** μνήμην Πιονίου πρεσβυτέρου, πρόσθες «*Ἡ σύναξις ἐν τῷ Λιθοστρώτῳ*».

12) **Εἰς τὴν 23 ἀπριλίου:** ἀριθμ. 1: *περὶ τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων*, πρόσθες ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1397-1410 γινώσκομεν Λουκᾶν ἡγούμενον αὐτῆς· Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σελ. 461 καὶ ὅπου παραπέμπω, περὶ τῆς εἰς τὸν Λουκᾶν τοῦτον ἀνατεθείσης ἐντολῆς.

13) **Εἰς τὴν 8 μαΐου:** πρὸ τῶν ἐξ Ἀφαμείας ἐπιγραφῶν μάνθανε ὅτι ἀνεκαλύφθησαν αὗται τῷ 1893, καὶ τούτων τὴν τετάρτην ἐνόμισα ἀναφερομένην εἰς τὸ ἔτος 6612 = 1104, συγχρονοῦν τῇ ἐπ' αὐτοῦ σημειουμένῃ Ἰνδικτιῶνι. «Δέρκος»· ἐν Ἡμερολογίῳ Ἀνατολικῷ, Κ. Βακαλοπούλου, σελ. 115.

14) **Εἰς τὴν 18 μαΐου:** περὶ Στεφάνου πατριάρχου, ἐν τρίτῳ στίχῳ, ἀντὶ 878, γράφε 886. — Οὕτως, ἐν δευτέρῳ παραγράφῳ ἢ κεφαλαίῳ τῶν Προλεγομένων, τὸ ἔτος 602 γραπτέον 692.—Ὁμοίως **εἰς τὴν 26 ὀκτωβρίου,** ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Νικητιάτου *πέμπτη κατὰ λάθος ἐγράφη ἡ τετάρτη*. — **εἰς τὴν 28 νοεμβρίου,** ἔτος γεννήσεως τοῦ ὁσίου Στεφάνου τοῦ νέου θὲς τὸ 715, ἀντὶ τοῦ 714.— Ἐπίσης **εἰς τὴν 2 δεκεμβρίου** ἀνάγνωθι: *Κύριλλος ὁ Φιλεώτης ἐγεννήθη τῷ 1015, ἀπεβίωσε τῷ 1110*. — **εἰς τὴν 22 δεκεμβρίου,** ἐν τέλει τοῦ λόγου περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις, ἀνάγνωθι τὸν πατριάρχην *Θεόδοτον Β'*, οὐχὶ πρῶτον.—Ἐπίσης **εἰς τὴν 25 δεκεμβρίου** ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 7 ναὸς γράφεται σωζόμενος τῷ Ι' αἰῶνι, κατὰ λάθος· διόρθου **ΙΕ'.** — Ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ «Μνῆμαι ναῶν καὶ ἁγίων ἀδιόριστοι» τὰ κατὰ γενικὴν ἐκφερόμενα ὀνόματα ἐν § Θ' ἀνάγνωθι: *Ἐπιφάνιος καὶ Συμεὼν οἱ ὁμολογηταί* **Καὶ ταῦτα μὲν τὰ σπουδαιότερα τῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων.**

15) **Εἰς τὴν 29 μαΐου:** μνήμην τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρόσθες ὅτι συνῆλθε, κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, σελ. 525, οὐχὶ τῇ 29 μαΐου ἀλλὰ «μηνὶ δεσίῳ ιθ'».

16) **Εἰς τὴν 8 ἰουνίου:** μνήμην Παύλου τοῦ ἐν τοῖς Καϊουμᾶ, πρόσθες ὅτι ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου κοπρωνύμου, καὶ ὅτι ἡ μονὴ Καϊουμᾶ ἔκειτο κατὰ τὰ μέρη τοῦ Ἄσπαρος, ἴσως κατὰ τὸ Σαλματομβροὺκ τῆς σήμερον. Ἴδε «Ἄθλησιν ἁγίου Παύλου» κλπ. ἐν Ἱεροσολυμ. Σταχυολογίᾳ· τόμ. Δ', σελ. 247—251, ἔνθα παραδόξως ἡ ἀνεύρεσις τοῦ λειψάνου αὐτοῦ τίθεται σύγχρονος τῇ βασιλείᾳ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας καὶ τῇ ἱερατείᾳ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀντωνίου τοῦ Καυλέου, συγχέονται, δῆλά γε δή, ἱστορικὰ πρόσωπα ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων δύο γενεάς.

17) **Μετὰ τὴν 12 ἰουλίου:** εἰς τὴν μνήμην τῆς ἑνώσεως τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, πρόσθες ὅτι, ἡ λειτουργία τῆς ἡμέρας ἐκείνης

ἐτελεῖτο, φαίνεται, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἡ δὲ λιτή, ἀρχομένη ἀπὸ τούτου, ἐπληροῦτο ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Πορφυρογεν. Ἔκθ. βασ. τάξεως. Α', σελ. 186.

18) **Εἰς τὴν 18 ἰουλίου:** μνήμην τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ἐν μέσῳ τοῦ λόγου περὶ τῶν ναῶν αὐτῆς καὶ μετὰ τὴν σημείωσιν 86, ἀνάγνωθι: *ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Θεοδοσίας* **οὐδέποτε ἠγέρθη πρὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος·** διότι περὶ ναοῦ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀνατεθέντος τῇ μάρτυρι οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω. Τῷ 1370 ναός τις ἐπώνυμος Θεοδοσίᾳ μάρτυρι ἦν μετόχιον τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας. Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 433, ὅπου βλέπε τὰς παραπομπάς.

19) **Εἰς τὴν 27 ἰουλίου:** μνήμην τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἐν ἀριθμῷ 4, πρόσθες ὅτι τῷ 955 ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς Ἁρμαμενταρέας ἦν ὁ μοναχὸς Κοσμᾶς, ὃς ἐφημίζετο ὡς προορατικοῦ χαρίσματος ἠξιωμένος. Σύγχρονος αὐτῷ ἦν, ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένων, Παῦλος ὁ Μονεμβασίας ἐπίσκοπος, γράψας περὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διήγησιν, ἧς ἀπόσπασμα μικρὸν ἐξέδωκα· «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» τόμ. Δ', σελ. 223 — 226. Μέτιθι Vita S. Pauli Junioris in monte Latro (Excerptum ex «Analectis Bollandianis» τόμ. ΙΑ')· Bruxellae, 1892, σελ. 101.

Αὐτόθι· Ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἡ λεγομένη τῆς κυρᾶς Μακρίνης τῆς Θεολογιτίσσης, ἧς ἡ διοίκησις καὶ διαχείρισις ἦν ἡνωμένη τῇ τῆς μονῆς τῆς Ἐλπίδος τῶν ἀπηλπισμένων. Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 461.

20) **Εἰς τὴν 28 ἰουλίου:** μνήμην τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Τῶν Διακονίσσης, πρόσθες τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος φαίνεται ἀνήκων εἰς τὸν δῆμον τῶν Βενέτων· ἐσώζετο δ' ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου· Ἔκθ. βασ. τάξεως· Α', σελ. 590.

21) **Εἰς τὴν 29 αὐγούστου:** ἐν λόγῳ περὶ τῶν ἡγουμένων τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς, πρόσθες, μετὰ τὸν Ἀρκάδιον, τὸν ἐν βιογραφίᾳ Συμεὼν τοῦ νέου θεολόγου (12 μαρτίου) ἀναφερόμενον (πιθανῶς περὶ τὰ ἔτη 960—965) *Πέτρον*.

22) **Εἰς τὴν 2 σεπτεμβρίου:** μνήμην τοῦ ἁγίου Μάμαντος, πρόσθες τοὺς ἐν βιογραφίᾳ τοῦ νέου θεολόγου Συμεὼν ἀναφερομένους ἡγουμένους αὐτῆς *Ἀντώνιον*, πρὸ τοῦ 990 (μεθ' ὃν ἐγένετο Συμεὼν ὁ θεολόγος) καὶ μετ' αὐτόν, μετὰ τὸ 1000, τὸν ἐκτομίαν *Ἀρσένιον*.

23) **Εἰς τὴν 8 νοεμβρίου:** ἐν λόγῳ (ὑπ' ἀριθμὸν 3) περὶ τοῦ ἐν Τοῖς Εὐσεβίου ναοῦ προστίθημι ὅτι τὰ Εὐσεβίου φαίνονται μὲν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πιθανῶς ὑπῆρχεν ὁμώνυμος τοποθεσία καὶ ἐντός· νομίζω ὅτι ὁ ἔναρθρος προσδιορισμὸς ΤΑ δηλοῖ τοποθέσια ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλὰ μοναί τινες ἀναφέρονται φέρουσαι μονῶν ἑτέρων ὀνόματα, κειμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνῷ κεῖνται ἔξω ταύτης.

Αὐτόθι, εἰς τὸν ἀριθμὸν 17, περὶ τῆς ἐν τῷ Σωσθενείῳ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, πρόσθες ὅτι κατὰ ἰούλιον τοῦ 1337 ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ΙΔ' ὁ Καλέκας παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν μοναχὸν Ἰγνάτιον τὸν Καλόθετον· Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σελ. 421. Σημείωσαί μοι δ' ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἠκούετο τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, καὶ ἐγινώσκετο «Καλόθετος τῶν παρὰ χίοις δυνατῶν ὁ μάλιστα διαφορώτατος»· Καντακουζηνός, τόμ. Α', σελ. 371. Μετ' αὐτὸν ἐπίσης ἐγινώσκετο (τῷ 1348) Λέων ὁ Καλόθετος· Καντακουζ. Γ', σελ. 84, καὶ χωρὶς ὀνοματικοῦ προσδιορισμοῦ Καλόθετος ὁ πρωτοσέβαστος, τῷ 1346· Καντακ. Β', σελ. 553. Γνωστὸς δὲ καὶ Ἰωσὴφ Καλόθετος, ἀκμάζων ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος· «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» τόμος Δ', σελ. 221 κ. ἑξ.

24) **Εἰς τὴν 18 νοεμβρίου:** ἐν λόγῳ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, γράφεται μὲν ὅτι *ἴσως ἔκειτο παρὰ τὴν ὁμώνυμον πύλην*, ἥτις ἐπωνομάσθη ἐξ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκ τῶν παρὰ Πορφυρογεννήτῳ γραφομένων, καθ' ἃ τῇ Κυριακῇ τῶν βαΐων ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήρχετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ καὶ ἐπειδὴ ἀναφέρονται οἱονεὶ συνορεύοντες τῷ ναῷ τούτῳ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης καὶ ἡ Καμάρα τοῦ Μιλίου, συμπεραίνει τις ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, εἰς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ ἐκκλησιάζετο, ἔκειτο πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου· Πορφυρογ. Ἔκθ. Α', σελ. 375-376. Γνωστὸν δὲ πόσον ἀφίσταται τοῦ Ἱπποδρόμου ἡ πύλη τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ = Τὸπ-καπί.

25) **Εἰς τὴν 6 δεκεμβρίου:** ἐν ἀριθμῷ 1 περὶ ναοῦ ἁγίου Νικολάου ἔξω τῶν Βλαχερνῶν, προστίθημι ὅτι νοῶ αὐτὸν ὄντα τὸν ἐν Τοῖς Βασιλείδου, ἃ πιστεύω κείμενα πλησίον τῶν Ὑπερυψήλων ἀνακτόρων τῶν Βλαχερνῶν. Ναὸς ἐν τοῖς Βασιλείδου, κατὰ

τὸν Πορφυρογέννητον (Ἔκθ. Α', σελ. 800) ἐσώζετο κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος.

26) **Εἰς τὴν 25 δεκεμβρίου**: εἰς τὸν λόγον (ἀριθμ. 10) περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος Παντεπόπτου μονῆς πρόσθες ὅτι Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς πρὸ τοῦ 1087 παρεχώρησε τήν τε νῆσον Λέρον καὶ τὰς νησίδας Φαρμακὸν καὶ Λειψὸν, οὐ μακρὰν αὐτῆς κειμένας, τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ προσήρτησεν αὐτὰ τῇ μονῇ τοῦ Μυρελαίου· Miklosich καὶ Muller, Acta Monasteriorum· τόμ. Γ', σελ. 26-27. Τῆς τοῦ Παντεπόπτου μονῆς ἔστιν ἡμῖν γνωστὸς ἐπὶ Λουκᾶ πατριάρχου τοῦ Χρυσοβέργη ὁ ἡγούμενος Μελέτιος, ἤτοι περὶ τὰ 1156-1169, γενόμενος ἀφορμὴ σπουδαίας συζητήσεως μεταξὺ τῆς κοσμικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς. Ἴδε πλείονα ἐν Πατριαρχικοῖς Πίναξί μου, σελ. 363. Ἐν δὲ τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ συνεπῶς διόρθου τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ Λουκᾶ ἡγουμένου τοῦ Παντεπόπτου εἰς αἰῶνα ΙΑ'.

Αὐτόθι, ἐν ἀριθμῷ 17, λόγου γινομένου περὶ τῆς τοῦ Φιλανθρώπου μονῆς, σημείου μοι ὅτι γινώσκω ἡγούμενον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Λουκᾶ Χρυσοβέργη *Εὐφημιανὸν*, προδήλως τὸν μετὰ ταῦτα μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, ὡς ἐν χειρογράφῳ Νομοκανόνι, εὑρισκομένῳ παρ' ἐμοὶ, εὑρίσκω.

27) **Εἰς τὴν 27 δεκεμβρίου**: δέον λεχθῆναι ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης ἐνομίσθη μοι ὢν ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 2 ἐν τῷ Παλατίῳ, διὸ οὐκ ἠριθμήθη χωρίς· οὐκ ἠριθμήθη ἐπίσης ὁ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ Ἅγιος Στέφανος ὁ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, διότι ἀγνοῶ ἂν ᾖ διάφορος τῶν ἐννέα σημειωθέντων.

28) **Εἰς τὴν 29 δεκεμβρίου**: μνήμην Μαρκέλλου τοῦ τῶν Ἀκοιμήτων, πρόσθες ὅτι παρὰ Πορφυρογεννήτῳ (Ἔκθ. Α', σελ. 800, ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω) ἀναφέρεται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος *ναὸς Ἀκοιμήτων*.

29) **Εἰς τὴν βιογραφίαν Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου** προστεθείσθω, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡ βιογραφία τοῦ ὁσίου Εὐστρατίου τῶν Ἀγαύρων· ἀρυόμεθα δ' ἐξ αὐτῆς τὴν εἴδησιν ὅτι *τῶν Ἐλεγμῶν ἡ μονὴ γράφεται διακειμένη «πρὸς τοῖς τοῦ Καταβόλου μέρεσιν»*· Ἱεροσολ. Σταχυολογία· τόμ. Δ', σελ. 383.

Περὶ μονῆς Ἐλεγμῶν (οὕτω γραφομένης) βλ. Continuati, σ. 400. Γεώργιον τὸν μοναχὸν, σ. 892· καὶ Κεδρηνὸν γράφοντα περὶ Ῥωμανοῦ Σαρωνίτου, γαμβροῦ Ῥωμανοῦ Λακαπηνοῦ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ περὶ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτη, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καθαίρεσιν ἐξορισθέντος ἐκεῖσε τῇ 21 ἀπριλίου τοῦ 1042. Ἐκ Καταβόλου δὲ προδήλως ἦν ὁ τῷ 1353 ἀναφερόμενος Ἰωάννης Καταβοληνός. Καντακουζ. Β', σελ. 475.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΙΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

ὑπὸ

ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΜΑΣΕΙΑΣ

Α'

Τεῦχος ἐκ μεμβράνης, συγκείμενον ἐκ φύλλων 251, ὕψους 0,29, πλάτους 0,23. Ἐν ἀρχῇ προηγοῦνται δύο φύλλα ἐκ χάρτου ἄγραφα· εἶτα 10 φύλλα μεμβράνινα, ἐν οἷς εἰσι γεγραμμένα τὰ συναξάρια καὶ αἱ παραπομπαὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκομένων περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπὶ τριῶν φύλλων διὰ χρυσῆς μελάνης εἰσὶ γεγραμμένα τὰ κεφάλαι τῶν ὑποθέσεων τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἀριθμούμενα 68· εἶτα ἓν φύλλον, ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου κεχάρακται τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φιλοκάλως ἐντὸς πλαισίου ἐξ ἀνθέων πεποικιλμένου διὰ ζωηρῶν χρωμάτων· ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς αὐτοῦ ἐστιν ἐζωγραφημένη διὰ ζωηρῶν χρωμάτων ἡ εἰκὼν τοῦ ἱεροῦ Ματθαίου· εἶτα ἕπεται τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου μονόστηλον, καλύπτον φύλλα 75· εἶτα ἓν φύλλον ἄγραφον, μετὰ τὸ ὁποῖον ἕπονται δύο φύλλα, ἐφ' ὧν ἐπιγεγραμμένα τὰ κεφάλαια τῶν ὑποθέσεων τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, χρυσοῖς γράμμασιν, ἀριθμοῦνται 48· εἶτα ἓν φύλλον πρὸς ἀριστερὰν τῷ ὁρῶντι ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ φέρει τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἐντὸς πλαισίου ἐξ ἀνθέων ἰσομεγέθους τῷ φύλλῳ· εἶτα ἕτερον ἐπίσης φύλλον φέρει ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον, καλῶς διατηρουμένης τῆς τούτου εἰκόνος ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους· εἶτα 46 φύλλα καλύπτονται ὑπὸ τοῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου, γεγραμμένου διὰ μελάνης χρώματος ξανθοῦ. Μετὰ ταῦτα ἓν φύλλον, ἐφ' οὗ ἐν τῇ πρὸς δεξιὰν τῷ ὁρῶντι πλευρᾷ ἔστι μέγας κλάδος ἐκ χρωμάτων διαφόρων καὶ ζωηρῶν ἐντὸς πλαισίου πάνυ κομψοῦ καὶ ποικιλοχρόου, καθὰ ἡ καλαισθησία ὑπηγόρευσε τῷ ἐπεξεργασθέντι αὐτὸ ἐρασιτέχνῃ. Εἶτα ἕπεται φύλλον φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ, δεξιὰ τῷ ὁρῶντι, περίπτερον κομψῶς ἐπεξειργασμένον διὰ ποικίλων ζωηρῶν χρωμάτων καὶ χρυσίου, ἐπὶ τοῦ στεγάσματος ἢ ἀετώματος τοῦ ὁποίου κάθηνται παντοειδῆ πτηνὰ ζωηρὰ καὶ ἀεικίνητα. Μετὰ τοῦτο ἕπονται διὰ χρυσῶν γραμμάτων τὰ κεφάλαια τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ, τὸν ἀριθμὸν 83, ἅτινα ἐπασχολοῦσι δύο φύλλα. Μετὰ ταῦτα ἕπεται ἕτερον φύλλον, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου τετύπωται ἐντὸς ποικιλοχρόου πλαισίου ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ μετὰ τῶν γραμμάτων IC. XC. NI. KA. ἐντὸς τετραγώνου πλαισίου ἐξ ἀνθέων καλλιτεχνικῶς προσηρμοσμένων διὰ ποικίλων ζωηρῶν χρωμάτων· εἶτα ἕπεται φύλλον, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ἔστιν ἐζωγραφημένη ἡ εἰκὼν τοῦ Λουκᾶ ἐντὸς τετραγώνου πλαισίου ἐξ ἀνθέων καὶ ἄλλων ποικιλμάτων διὰ ποικίλων καὶ ζωηρῶν χρωμάτων, καὶ μετὰ τοῦτο ἕπονται φύλλα 80 καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ κειμένου τούτου, ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι, ἔστι κεχαραγμένον διὰ ποικίλων χρωμάτων καὶ ποικιλμάτων κομψῶν κουβούκλιον· αὐτόθι φαίνονται καὶ διάφορα τετράποδα πρὸς πλείονα κόσμον, ἔτι δὲ καὶ τρεῖς αἶγες, ἐπὶ μιᾶς ἑκάστης ὑψουμένου σταυροῦ, καὶ εὐθὺς ἄρχονται διὰ χρυσῶν γραμμάτων τὰ κεφάλαια τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, δέκα καὶ ὀκτὼ ἀριθμούμενα, καὶ καλύπτοντα τὸ ὑπόλοιπον τῆς προηγουμένης σελίδος καὶ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ ἑπομένου φύλλου δεξιὰ τῷ ὁρῶντι, οὗ τινος ἡ ἑτέρα σελὶς ἐστιν ἄγραφος. Εἶτα ἕπεται φύλλον, οὗ τινος ἡ μὲν δεξιὰ τῷ ὁρῶντι σελὶς εἶναι ἄγραφος, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας σελίδος αὐτοῦ, ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι, ἐντὸς τετραγώνου πλαισίου τετύπωται κομψοπρεπῶς ὁ τίμιος σταυρὸς ἴσος τῷ φύλλῳ, ἐφ' οὗ γέγραπται $\overline{IC}$. $\overline{XC}$. καὶ ἀμέσως ἕπεται φύλλον, οὗ τινος ἡ μία σελὶς ἐστι κενὴ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας σελίδος, ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι, διὰ ποικίλων ζωηρῶν χρωμάτων ἐπὶ χρυσοῦ ἐμβαδοῦ ἐστιν ἐζωγραφημένη ἡ εἰκὼν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἐντὸς τετραγώνου ποικιλοχρόου ἐξ ἀνθέων πλαισίου, καὶ εὐθὺς ἄρχεται τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καλύπτον φύλλα 65· καὶ εὐθὺς ἕπεται φύλλον, οὗ ἡ δεξιὰ πλευρά ἐστιν ἄγραφος, ἡ δὲ ἑτέρα ἐπιφάνεια αὐτοῦ, ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι, φέρει ἐν τετραγώνῳ πλαισίῳ κλάδον ἄνθους ἰσομεγέθους τῇ σελίδι, καλλιτεχνικῶς διὰ ποικίλων χρωμάτων κεχαραγμένου· εἶτα ἕτερον φύλλον ἄγραφον, καὶ μετὰ τοῦτο ἕπονται δύο φύλλα χάρτινα. Ἅπαν τὸ τεῦχός ἐστιν ἀπηλλαγμένον σβεσμάτων καὶ ξεσμάτων. Ἡ μεμβράνη τυγχάνει χρώματος λευκοῦ καὶ τὰ φύλλα λεπτά. Πέριξ τῶν πλευρῶν τοῦ κειμένου ἐν τοῖς περιθωρίοις τῶν σελίδων ὑπάρχουσι τὰ κεφάλαια τοῦ Ἀμμωνίου, χρυσοῖς κεφαλαιώδεσι γράμμασι, καὶ ὑπ' αὐτὰ οἱ κανόνες τοῦ Εὐσεβίου διὰ κινναβάρεως. Ἡ ταχυγραφία δὲν στερεῖται τῶν ἀπαιτουμένων γραμματικῶν τόνων καὶ πνευμάτων καὶ τῶν στίξεων, ἀνάγεται δὲ μεταξὺ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος κατ' ἐποχήν. Τὸ τεῦχος καλύπτεται προφυλαττόμενον διὰ δύο πινάκων ἐκ σανίδος, ἐφ' ὧν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐτύγχανεν ἐπικεκολλημένον δέρμα χρώματος μαύρου· εἶτα τυχὸν περιποιήσεως τὸ τεῦχος ἐκαλλωπίσθη ἔξωθεν διὰ βελούδου χρώματος κυανοῦ μετὰ ἀργυρῶν ἐλασμάτων φερόντων τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν ταῖς γωνίαις ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστὰς καὶ τέσσαρα ἑξαπτέρυγα[1].

1. τὸ παρὸν ἱερὸν Εὐαγγέλιόν ἐστι κτῆμα τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Βλασίου τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος τῆς πόλεως Αὐλῶνος τῆς Νέας Ἠπείρου, τῆς ἐπαρχίας Βελεγράδων· ἐκτίθεται δὲ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευὴν, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ναῷ παρὰ ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι τοῦ χοροῦ εἰς προσκύνησιν τῶν ἐκκλησιαζομένων χριστιανῶν, καθὼς καὶ τὰ παρακατιὸν περιγραφόμενα ἕτερα δύο ἱερὰ Εὐαγγέλια.

Β΄

Τεῦχος ἐκ φύλλων μεμβράνης 251, προφυλαττόμενον διὰ δύο πινάκων ἐκ σανίδων, κεκαλυμμένων ἔξωθεν διὰ μεταξωτοῦ βελούδου χρώματος κυανοῦ. Ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου ταύτης μετὰ τὴν συνήθη διὰ κεφαλαίων χρυσῶν γραμμάτων ἐπιγραφὴν εἰσι γεγραμμένα τὰ συναξάρια καὶ τὸ εὑρετήριον τῶν περικοπῶν τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκομένων Εὐαγγελίων. Μετὰ φύλλα 56 ἀπαντᾷ σημείωσις ἐπὶ τῆς ὤας τοῦ κειμένου, δηλοῦσα ὅτι «ἡ Καλὴ Νικολάου, γυνὴ τοῦ παπᾶ Ζώτου, ἀφιέρωσε τὸ ὁσπίτιόν της εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Κάνιαλη τῷ 1599». Εἶτα ἐξακολουθεῖ τὸ κείμενον τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, διαιρουμένων τῶν σελίδων εἰς δύο στήλας. Ἡ βίβλος αὕτη περιέχει τὸ Εὐαγγέλιον τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν διῃρημένον εἰς περικοπὰς κατὰ τὴν σημερινὴν τοῦ ἐντύπου ἱεροῦ Εὐαγγελίου διαίρεσιν. Καλύπτουσι δὲ τὰ Εὐαγγέλια μετὰ τῶν ἄνω φύλλων 56 καὶ ἕτερα φύλλα 126, καὶ μετ' αὐτὰ ἀπαντᾷ ἓν φύλλον ἄγραφον· εἶτα ἕπονται ἕτερα φύλλα 68, ἐφ' ὧν κατὰ μῆνα καὶ ἡμερομηνίαν γέγραπται ἀκριβέστερον ἡμερολόγιον τῶν περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου τοῦ ἀναγινωσκομένου κατὰ πᾶσαν ἑορτήν. Εἶτα ἕπεται φύλλον κενὸν κατὰ τὴν μίαν πλευράν· ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς, δεξιὰ τῷ ὁρῶντι, ἀναγινώσκονται σημειώσεις, δηλοῦσαι διάφορα ἀφιερώματα παρὰ διαφόρων προσενεχθέντα εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, οἷον ὅτι «Ἡ μοναχὴ Θεοφανία ἀφιέρωσεν ἓν χωράφι κείμενον εἰς τὸ Μεσοβοῦνι πλησίον τοῦ Νικόλα τοῦ Μαρίου. Ὁ Δῆμος καὶ Φίλιππος τῆς Μπόζας, οἱ κληρονόμοι τοῦ Κωνσταντίνου, ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ἴδιον ἱερὸν ναὸν τὸν τόπον πλησίον τῆς Ἀρσένοβας». Ὑπογράφονται δὲ μετὰ ταῦτα : «ὁ Μάνος Μήτζης, Αὐξέντιος Μῆτρε Πρίφτη καὶ ἕτεροι ποιήσαντες ἀφιερώματα τῷ αὐτῷ ἱερῷ ναῷ ἐξ ἄσπρων χιλίων καὶ δισχιλίων ἕκαστος». Εἶτα ἀναγινώσκονται τὰ ὀνόματα «Νικολάου ἱερέως καὶ πρωτοπαπᾶ Αὐλῶνος, διακόνου Ἱεροθέου, πρωτοσυγκέλλου Αὐλῶνος, Μιχαὴλ ἱερέως Αὐλῶνος, Δημητρίου ἱερέως». Ἅπαν τὸ τεῦχος τοῦτο σύγκειται ἐκ φύλλων μεμβράνης χρώματος λευκοῦ. Ἕκαστον φύλλον ἐστὶν ὕψους 0,32 καὶ πλάτους 0,27 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. τὰ δὲ κεφάλαια τοῦ κειμένου καὶ τὰ ἀρκτικὰ τῶν περικοπῶν κεφαλαιώδη γράμματά εἰσι γεγραμμένα διὰ χρυσῆς μελάνης. Εὑρίσκομεν ἐν τῷ κειμένῳ τὰ κεφάλαια τοῦ Ἀμμωνίου χρυσοῖς γράμμασι καὶ ὑπ' αὐτὰ τοὺς κανόνας τοῦ Εὐσεβίου διὰ κινναβάρεως.

Γ΄

Τεῦχος ἐκ φύλλων 294 μεμβράνης, ὕψους 0,28, πλάτους 0,25, περιέχον τὰς περικοπὰς τῶν καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκομένων ἱερῶν Εὐαγγελίων κατὰ τὴν σημερινὴν διαίρεσιν αὐτοῦ. Ἅπαν τὸ κείμενον καθαρῶς γεγραμμένον διὰ μελάνης χρώματος σχεδὸν ξανθοῦ, ἐπιμελείᾳ τοῦ ταχυγράφου εὑρίσκεται καθάριον. Τὰ κεφάλαια τῶν περικοπῶν κοσμοῦνται διὰ χρυσῆς μελάνης. Τὸ κείμενον δὲν στερεῖται τόνων καὶ πνευμάτων καὶ στίξεων· ἐν περιθωρίοις φαίνονται τὰ κεφάλαια τοῦ Ἀμμωνίου χρυσοῖς γράμμασι καὶ ὑπ' αὐτὰ δὲ κινναβάρεως οἱ κανόνες τοῦ Εὐσεβίου· ἅπαν δὲ τὸ κείμενον τυγχάνει τονισμένον διὰ τῶν σημαδοφώνων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μεθόδου διὰ κοκκίνης μελάνης. Ἐκ τῶν ἄνω διακοσίων ἐνενήκοντα τεσσάρων φύλλων τὰ τελευταῖα δύο φύλλα εἰσὶν ἄγραφα. Ἡ μεμβράνη τυγχάνει λευκή, καὶ τὰ φύλλα ὁπωσοῦν λεπτά. Ἡ ταχυγραφία τούτου, ὡς καὶ τοῦ ἀνωτέρω ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Β φαίνεται τοῦ ΙΑ΄ ἢ ΙΒ΄ αἰῶνος. Προφυλάττεται τὸ τεῦχος διὰ δύο πινάκων ἐκ σανίδος κεκαλυμμένων ἔξωθεν διὰ βελούδου (κατιφὲ) χρώματος κυανοῦ, ὡς καὶ τὰ ἄνω δύο Εὐαγγέλια. Ἐκοσμήθη καὶ τὸ τεῦχος τοῦτο μεταγενεστέρως δι' ἀργυρῶν ἐλασμάτων, ἐγκαύστους ἢ κάλλιον ἐσφυρηλατημένας ἐχόντων τὰς εἰκόνας τῆς εἰς ᾅδου καθόδου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν γωνιῶν τοῦ πίνακος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἑξαπτέρυγα καὶ εὐαγγελιστάς· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο κτῆμα πρὸ αἰώνων, ὡς καὶ τὰ ἄνω δύο τεύχη, τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Βλασίου τῆς πόλεως Αὐλῶνος, ἐν ᾗ εὑρίσκεται καὶ τεμάχιον ἱεροῦ λειψάνου ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου, περὶ τὰ μέσα τοῦ Β΄ αἰῶνος ἀρχιερατεύσαντος ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐπισκόπου τοῦ Ἰλλυρικοῦ», μαρτυρήσαντος δὲ ἐν Ῥώμῃ κατὰ τοὺς διωγμούς, ὡς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἁγία Εὐανθία, ὡσαύτως ἐν Ῥώμῃ εὑρεθεῖσα σὺν τῷ κλεινῷ αὐτῆς υἱῷ καὶ τὸν μαρτυρικὸν στέφανον λαβοῦσα παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἡ περιγραφὴ τῶν ἄνω τριῶν χειρογράφων τευχῶν ἐγένετο παρ' αὐτοῦ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Ἀμασείας κ. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, καθ' ἃ γράφει τῷ Συλλόγῳ, ἐν τῇ μητροπόλει Αὐλῶνος τῇ 21 ἰουνίου 1885, ὅτε διετέλει μητροπολίτης Βελεγράδων· ἀντεγράφη δ' ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἀμισῷ τῇ 22 φεβρουαρίου 1896.

(Ἀνεκοινώθη τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ).

ΤΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΑΙΣ ΝΗΣΟΙΣ ΛΕΙΨΑΝΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Λέξεις καὶ ὀνόματα

Λέξεις τινὲς τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐν Κορνουαλλίᾳ σωζόμεναι, ὧν ἡ παραγωγή ἐστι καθ' ὑπόθεσιν ἑλληνική.

1	Ankar	=	ἀναχωρητὴς
2	Arth	=	ἄρκτος
3	Arris	=	ἦρι
4	Bos	=	βοῦς
5	Boscu	=	βοσκῶ
6	Bithysi	=	βυθίζω
7	Buqel	=	βουκόλος
8	Cassiter	=	κασσίτερος
9	Deru	=	δρῦς
10	Dathisky	=	διδάσκω
11	Dek	=	δέκα
12	Dowthack	=	δώδεκα
13	Escop	=	ἐπίσκοπος
14	Garan	=	γέρανος
15	Halan	=	ἅλς
16	Kentron	=	κέντρον
17	Kernou	=	κέρας
18	Kye	=	κύων
19	Klowo	=	κλύω
20	Kren	=	κρήνη
21	Mel	=	μέλι
22	Methow	=	μεθύω
23	Oan	=	ὀΐς
24	Oye	=	ὠὸν
25	Rhin	=	ῥὶς
26	Rhonchie	=	ῥόγχος
27	Schafth	=	σκάφος
28	Skez	=	σκιὰς
29	Steren	=	ἀστὴρ
30	Taran	=	κεραυνὸς
31	Tidna	=	τείνω
32	Yvron	=	οὐρανός.

Σημ.) — Cassiter. Οὕτως ὀνομάζεται μία ὁδὸς τῆς κωμοπόλεως Bodmin (Βόδμιν) ἐν τῇ κομητείᾳ Κορνουαλλίᾳ· διατηροῦσα τὴν μνήμην τοῦ ἐμπορίου ὑπὸ τῶν Φοινίκων κρυφίως πρῶτον διωκομένου· ἄγνωστος τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι ἦν ὁ τόπος, ὅθεν μετέφερον εἰς ἄλλα μέρη τὸν κασσίτερον. Αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ὁμολογεῖ τὴν ἄγνοιαν αὐτοῦ λέγων (Γ. ρις)· «οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ»· σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ λέξις ***Κασσίτερος*** ἐκ τῆς σανσκριτικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰσήχθη παρὰ τοῦ ῥήματος ***Κας*** (Kach) ὅ ἐστι ***λάμπειν*** καὶ τοῦ ὀνόματος ***καστίρα***· οὕτως ἡ Κορνουαλλία καὶ τὰ πλησίον αὐτῆς νησίδια ἐκαλοῦντο Κασσιτερίδες, διότι ἐκεῖ ἀνεκάλυψαν οἱ Φοίνικες τὸ αὐτὸ μέταλλον, ὅπερ ἔλαβον ἐκ τῶν παρὰ τὴν Ἰνδίαν νήσων. Ἔπειτα δὲ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν οἱ Καρχηδόνιοι μετέσχον τοῦ ἐμπορίου ἐκείνου, καὶ ἐκ τῶν ἑλλήνων ὁ Πυθέας ἐπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου πρῶτος ἐκ Μασσαλίας ὁρμώμενος ἐν τῷ περίπλου αὐτοῦ εἰς τὰς Κασσιτερίδας νήσους ἔφθασεν.

Ὀνόματα

Ἡ κωμόπολις Κωνστάντιν τῆς Κορνουαλλίας

Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος

Ἐν τῷ Ϛ΄ αἰῶνι μ. Χ. Κωνσταντῖνός τις Ἀρθοῦρον, βασιλέα τῶν βρετανῶν, ὡς λέγεται, διεδέχθη. Ἀγωνισάμενος μὲν ἐναντίον τῶν Σαξόνων, βαρβάρων ὄντων, ἔπεσε· πεσόντα δέ, ὡς μαρτυροῦντα, οἱ χριστιανοὶ ἐξε-

© SISMANOGLIO

τίμων αὐτὸν, ὥστε ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ καθιερώθη καὶ αὐτὴ ἡ κωμόπολις καὶ τὸ ὄνομα Κωνστάντιν ἐδέχθη. Λοιπὸν καθὼς ἐν Ἰσπανίᾳ Κωνσταντίνα - Κωνσταντίνα ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ ἐν τῇ νῦν Ρουμανίᾳ Κωνστάντσα, οὕτω καὶ ἐν Κορνουαλλίᾳ τῆς Μ. Βρετανίας Κωνστάντιν, τὴν παράδοσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς δι' αἰώνων φυλάττει.

Σταυροί

Ἐπὶ βουνῶν, ἐν πεδίοις πολλοὶ φαίνονται σταυροὶ ἐντὸς κύκλων, κατὰ τὸν ἀνατολικὸν ῥυθμὸν, κεκλεισμένοι καὶ ἐπὶ ὑψηλῶν ὑποβάθρων ἱστάμενοι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὑπὸ ξένων χειρῶν αἱ κάθετοι γραμμαὶ τῶν σταυρῶν μετὰ τὴν πρώτην κατασκευὴν αὐτῶν. προετάθησαν, ὥστε παραστῆσαι τὸν δυτικὸν ῥυθμὸν ἀντὶ τοῦ ἀνατολικοῦ. Ἡ δὲ ἀρχαία αὐτῶν μορφὴ ὁμοία ἐστὶ πρὸς τὴν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σωζομένων σταυρῶν, οἵτινες, ὡς ἐν Κορνουαλλίᾳ ἐν ἀνοικτοῖς πεδίοις ἀπαντῶνται.

Τὸ μονόγραμμα ΧΡ

Τοῦτο σώζεται ἐν ἱκανοῖς τόποις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Οὐαλλίας. Πρὸ ἐτῶν ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ κομητείᾳ Γλόστερ (Gloucester hire) πολλὰ τοιαῦτα ἐν ἐρειπίοις ῥωμαϊκῆς τινος ἐπαύλεως κεχαραγμένα ἐπὶ βαθμῶν εἰς τὴν στοὰν ἀγόντων. Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κωμοπόλεως Πενουΐθ (Penwith) τῆς Κορνουαλλίας, διέγραψα μονόγραμμα[1] ὁμοιάζον τὰ ἐν τῷ τῶν ἀρμενίων νεκροταφείῳ ἔξω τῆς Περαίας κειμένῳ[2].

Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἐρείπια

Αἱ βρετανικαὶ νῆσοι, τῆς θαλάσσης ἐκτὸς κείμεναι ταύτης, καὶ ἐν αὐτῷ οὖσαι τῷ ὠκεανῷ, τῆς δυνάμεως τοῦ Ῥήματος ᾔσθοντο καὶ γὰρ κἀκεῖ ἐκκλησίαι καὶ θυσιαστήρια πεπήγασι. Οὕτω μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ *πρός τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστός*. Μαρτυρεῖ μὲν ὅτι πρὸ τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰῶνος χριστιανικοὶ ὑπῆρχον ναοὶ ἐν Βρετανίᾳ, τὴν δὲ τοποθέτησιν αὐτῶν οὐδαμῶς ἀποδεικνύει. Πραγματικῶς δὲ βεβαιοῦται, ὅτι ἐν Οὐαλλίᾳ ἐκκλησία ἀπεκαλύφθη ἡ τῆς ἁγίας Θέκλης λεγομένη, καὶ ὅτι σώζονται ἔτι ἐρείπια εὐκτηρίου οὕτω καλουμένου τῆς ἁγίας Θέκλης ἐπὶ νήσῳ πλησίον τῆς παλαιᾶς εἰσόδου τοῦ ποταμοῦ Σεβέρνου (Severn), ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτοῦ ἐστιν ἀρχαιοτάτη, οἵ τε κατοικοῦντες ἐκεῖ πέριξ ὁδηγοὶ (Pilots) λέγουσιν ὅτι κατὰ τὴν παράδοσιν πρὸ μιᾶς χιλιάδος ἐτῶν ἦν ἐν χρήσει τὸ εὐκτήριον.

Ἀνατολικὴ ἦν, εἴ τις ἄλλη, ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα· ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει μάλιστα ἐτιμᾶτο· τέσσαρες ὑπῆρχον ἐδῶ Ἐκκλησίαι τῆς ἁγίας Θέκλης καλούμεναι, τῆς πρώτης ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ἐκτισμένης· μία αὐτῶν μέχρι τῆς σήμερον πλησίον τῶν Βλαχερνῶν σώζεται. Τί πιθανώτερόν ἐστιν ἢ ὅτι τοὺς δύο ἐκείνους ναοὺς τῆς ἀνατολικῆς ἁγίας Θέκλης ἔκτισαν παρὰ τὴν διώρυγα τῆς Βριστόλης (Bristol Channel) θαλασσοπόροι τινὲς ἐξ ἀνατολικοῦ λιμένος, ἴσως δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Βοσπόρου ὁρμώμενοι.

Σημειωτέον δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἐν τῇ κομητείᾳ Δόρσετ (Dorsets hire) δι' ἀνασκαφῆς ἀπεκαλύφθη ἡ πρὸ πολλοῦ κεκρυμμένη μικρὰ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου· τὸ εὐκτήριον ἐν ἀρχῇ τοῦ Η΄ αἰῶνος μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἄλδεμ (Aldhelm) κατὰ τὸν ἀνατολικὸν μᾶλλον ἢ κατὰ τὸν δυτικὸν ῥυθμὸν κατεσκευάσθη. Καθὼς ἐν ἄλλοις εὐκτηρίοις, εἰσέτι ἐν Ἀγγλίᾳ σωζομένοις, ἡ εἴσοδος ἐκ τοῦ καθολικοῦ πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἄγουσα ἐστὶ στενωτάτη. Ἐὰν δὲ ζητήσωμεν τὴν πηγὴν τῆς ἀνατολικῆς κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπιρροῆς, μανθάνομεν ὅτι ὁ κτίστης ἦν περίφημος μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ ταρσέως, συμπατριώτου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου, καὶ ἐξοχωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Καντουαρίας ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐν Ἰρλανδίᾳ Ἐκκλησία

Φαίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἑλληνικοί τινες κληρικοὶ κατεστάθησαν ἐν τῇ πόλει Τρὶμ (Trim) τῆς κομητείας Μὴθ (Meath) ἐν τῷ Ϛ΄ ἢ Ζ΄ αἰῶνι μ. Χ. Ἡ ἐκκλησία αὐτῶν ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν κατοίκων ἡ Ἑλληνική. Εἷς δὲ ἐπίσκοπος Δόβδαν (Dovdam), ὅστις μετὰ τοῦ ἱεραποστόλου Βιργιλίου (Fergit) εἰς τὴν Βαυαρίαν ὡδοιπόρησε, καλεῖται ῥητῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ «ὁ Ἕλλην».

1. βλ. ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι· ἀριθμ. 1.
2. ἴδε αὐτόθι, ἀριθμ. 2.

(Ἀνεκοινώθη τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπείᾳ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου αὐτῆς προέδρου, αἰδεσιμωτάτου G. Curtis, ἑλληνιστὶ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα ἡ παροῦσα διατριβή).

Η ΑΡΧΑΙΑ ΛΥΤΤΟΣ

ὑπὸ

Α. Ε. ΚΟΠΑΣΗ

Θέσις. — Ἐν τῷ δήμῳ Καστελλίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ τμήματος Ἡρακλείου τῆς Κρήτης κεῖται τὸ χωρίον Ξειδᾶς, οὗτινος οἱ κάτοικοι ἀνέρχονται εἰς 417 ψυχάς[1]. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀρκούντως ὑψηλοῦ λόφου, ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία κρητικὴ πόλις Λύττος, τὸ πανάρχαιον δὲ τοῦτο ὄνομα δίδουσι καὶ σήμερον ἔτι οἱ κάτοικοι τῶν πλησιοχώρων εἰς τὴν τοποθεσίαν ἐκείνην.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐν λόγῳ πόλις ἔκειτο εἰς τὴν προμνησθεῖσαν θέσιν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἀνακαλυφθέντων πλείστων ἀρχαίων ἀντικειμένων, οἷον ἐπιγραφῶν, νομισμάτων κλπ.

Ὀνομασία. — Ἡ πόλις αὕτη ὠνομάζετο καὶ Λύκτος, κατὰ τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον καὶ ἄλλους. Καὶ Λύκτος μὲν ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Λύκτου, υἱοῦ τοῦ Λυκάονος, κατὰ τὸν Στέφανον, λέγοντα «Λύκτος, πόλις Κρήτης ἀπὸ Λύκτου τοῦ Λυκάονος», καὶ κατὰ τὸν Εὐστάθιον ἀναφέροντα: «Λύκτος, ἧς ἐπίνειον ἡ λεγομένη Χερρόνησος, ὠνόμασται ἀπὸ Λύκτου, υἱοῦ Λυκάονος». Λύττος δ' ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὅτι ἔκειτο εἰς θέσιν ὑψηλὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν Στέφανον λέγοντα: «Ἔνιοι Λύττον φασὶν αὐτὴν διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν μετεώρῳ τόπῳ. Τὸ γὰρ ἄνω καὶ ὑψηλὸν *λυττὸν* φασί».

Τὸ συνηθέστερον ὄνομα τῆς ἐν λόγῳ πόλεως ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο τὸ Λύττος. Οὕτως ἀποκαλεῖ αὐτὴν καὶ ὁ Στράβων λέγων: «τῆς δὲ Λύττου, ἣν ὁ ποιητὴς Λύκτον ὠνόμασεν[2]» καὶ παρακατιών: «Λύττος δὲ καὶ αὐτὴ τῆς Λυβικῆς ὀγδοήκοντα[3]».

Ἐπίσης δὲ καὶ τὰ νομίσματα τῆς Λύττου φέρουσι τὸ ὄνομα «Λυττίων» καὶ οὐχὶ «Λυκτίων», τὸ αὐτὸ δὲ ὄνομα εὕρηται καὶ ἐν ταῖς ἀνακαλυφθείσαις μέχρι τοῦδε ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς τῆς Λύττου[1].

Μυθολογία. — Πολλοὶ ἀρχαῖοι πεζογράφοι καὶ ποιηταὶ διηγοῦνται ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγεννήθη ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς Δίκτης ἐν Κρήτῃ, ἢ, κατ' ἄλλους, ἐν τῷ Ἰδαίῳ Ἄντρῳ, τῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἴδης ἐν Κρήτῃ κειμένῳ. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ Λύττος ὑπῆρξεν ἡ γενέτειρα τοῦ Διὸς πόλις. Ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ, οἱ γονεῖς τῆς Ῥέας, ἔπεμψαν ταύτην εἰς Λύττον ἵνα ἐκεῖ, μακρὰν τοῦ Κρόνου, τέκῃ τὸν πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Ἰδοὺ τί ὁ Ἡσίοδος λέγει ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου[2]· «Πέμψαν δ' εἰς Λύκτον, Κρήτης ἐς πίονα δῆμον ὁππότ' ἄρ' ὁπλότατον παίδων ἤμελλε τεκέσθαι Ζῆνα μέγαν».

Οὐδόλως οὖν ἀπίθανον ὅτι ἐγεννήθη μὲν ἐν Λύττῳ τὸ θεῖον βρέφος, ἐκεῖθεν δὲ παρεδόθη Κούρησί τε καὶ ταῖς Μελισσέως παισὶ νύμφαις Ἀδραστείᾳ τε καὶ Ἴδῃ[3]» · «καὶ μετηνέχθη ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον, ὅπου «αὗται μὲν τὸν παῖδα ἔτρεφον τῷ τῆς Ἀμαλ»θείας γάλακτι, οἱ δὲ Κούρητες ἔνοπλοι ἐν τῷ »ἄντρῳ τὸ βρέφος φυλάσσοντες τοῖς δόρασι »τὰς ἀσπίδας συνέκρουον, ἵνα μὴ τῆς τοῦ παι»δὸς φωνῆς ὁ Κρόνος ἀκούσῃ[4]».

1. *Ν. Σταυράκη.* Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης. Μέρος β΄ σελ. 46, ἀριθ. 693.
2. Στράβ. βιβλ. Ι. σελ. 476.
3. Αὐτοῦ αὐτόθι.

1. Ὅρα ἐπιγραφὰς Λύττου α΄) ἐν Creta Sacra τομ. 1. σελ. 33 καὶ ἐφεξῆς· β΄) ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1 πίνακι ἐν τέλει τοῦ 2ου τόμου τοῦ συγγράμματος τοῦ Spratt «Travels and researches in Crete»· καὶ γ΄) ἐν τῷ Rerum Creticarum specimen τοῦ *Carolus Friedericus Neumann Bavarus*· σελ. 79 καὶ 80.
2. *Ἡσιοδ.* Θεογον. στ. 477.
3. *Ἀπολλοδ.* Βιβλιοθ.
4. *Ἀπολλοδ.* Βιβλιοθ.

Μυθολογεῖται πρὸς τούτοις ὅτι ἀπὸ τῆς Λύττου ἥρπασεν ὁ Ζεὺς τὴν νύμφην Ἄργην, ἧς ἠράσθη, καὶ μετέφερεν αὐτὴν εἰς τὸ ὄρος Ἄργιλλον τῆς Αἰγύπτου· «Ζεὺς, δι᾽ ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν, ἐκ Λύκτου, πόλεως κρητικῆς, Ἄργην νύμφην ἁρπάσας, ἀπήνεγκεν εἰς ὄρος τῆς Αἰγύπτου Ἄργιλλον καλούμενον[1]».

Ἱστορικόν.—Ἡ Λύττος ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Κρήτης, κτισθεῖσα ὑπὸ Λύκτου τοῦ Λυκάονος[2], καθὰ ἀνωτέρω ἐλέχθη. Οἱ Λύττιοι δ᾽ ἐθεωροῦντο καὶ ἄποικοι ἐκ Λακεδαίμονος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος λέγοντος[3] «καὶ δὴ καὶ τὰ Λυττίων νόμιμα ποιεῖσθαι μαρτύρια τοὺς τὰ Λακωνικὰ πρεσβύτερα ἀποφαίνοντας· ἀποίκους γὰρ ὄντας φυλάττειν τὰ τῆς μητροπόλεως ἔθη».

Τοῦτο δὲ βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου λέγοντος: «Λύττος δὲ, ἡ Λακεδαιμονίων μὲν ἄποικος οὖσα καὶ συγγενὴς, ἀρχαιοτάτη καὶ τῶν κατὰ Κρήτην πόλεων».

Πρὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης[4] λέγει: «Ἄποικοι οἱ Λύκτιοι τῶν Λακώνων ἦσαν».

Ὁ Πόλις καὶ ὁ Δελφὸς, οἵτινες ὡδήγησαν πολλοὺς δωριεῖς ἐκ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου εἰς τὴν νῆσον, προσήγγισαν εἰς τὴν Χερρόνησον, ἐπίνειον οὖσαν τῆς Λύττου, ἀποβιβασθέντες δ᾽ ἐκεῖ, προὐχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ κατέλαβον τὴν Λύττον. «Λύκτον ᾤκησε Πόλις», λέγει ὁ Πλούταρχος.

Ἐν Λύττῳ δὲ διέτριβε καὶ ὁ Λυκοῦργος κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ διαμονήν του πρὸς μελέτην τῶν κρητικῶν νόμων καὶ ἐθίμων. Ἡ Λύττος ἦτο μὲν, ὡς προείρηται, ἀρχαιοτάτη τῶν κατὰ τὴν Κρήτην πόλεων, δὲν ὑπῆρξεν ὅμως καὶ ἐπιφανὴς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Αἱ μέγισται καὶ ἐπιφανέσταται τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης ἦσαν, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ Κνωσσὸς, ἡ Γόρτυνα καὶ ἡ Κυδωνία, ἐξ αὐτῶν δὲ ἡ Κνωσσὸς «διετέλεσε μέχρι πολλοῦ φερομένη » τὰ πρῶτα, εἶτα δ᾽ ἐταπεινώθη καὶ πολλὰ » τῶν νομίμων ἀφῃρέθη, μετέστη δὲ τὸ ἀξί» ωμα εἴς τε Γόρτυναν καὶ Λύττον».[5]

Ἡ τοιαύτη τοῦ ἀξιώματος μετάστασις εἰς τὴν Λύττον προὐκάλεσε κατ᾽ αὐτῆς τὰς ἀντιζηλίας πολλῶν κρητικῶν πόλεων. Ἀφοῦ δ᾽ ἡ Κνωσσὸς «ἀνέλαβε πάλιν τὸ παλαιὸν σχῆμα «τὸ τῆς μητροπόλεως»[1] οἱ Κνώσσιοι, συμφρονήσαντες τοῖς Γορτυνίοις καὶ πολλοὺς ἄλλους ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔχοντες, ἐπολέμησαν τὴν Λύττον, ἣν ἐπὶ τέλους καὶ κατέστρεψαν, κατὰ τὸν Πολύβιον ἀφηγούμενον τὸ γεγονὸς τοῦτο ὡς ἕπεται: «Λυττίων ἐξωδευκότων εἰς τὴν πολεμίαν πανδημεὶ, συννοήσαντες οἱ Κνώσσιοι τὸ γεγονὸς καταλαμβάνουσι τὴν Λύττον, ἔρημον οὖσαν τῶν βοηθησόντων, καὶ τὰ μὲν τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἰς Κνωσσὸν ἀπέπεμψαν, τὴν δὲ πόλιν ἐμπρήσαντες καὶ κατασκάψαντες καὶ λωβησάμενοι κατὰ πάντα τρόπον ἐπανῆλθον».

Ἐπὶ τούτοις οἱ Λύττιοι κατέφυγον εἰς τὴν χώραν τῶν φίλα αὐτοῖς φρονούντων Λαπαίων, παρ᾽ οἷς ἔτυχον ὑποδοχῆς καλλίστης.

Ἡ τοιαύτη τῆς Λύττου καταστροφὴ συνετελέσθη, ὡς ὑποτίθεται, περὶ τὰ 200 π. Χ. Διόδωρος ὅμως ὁ Σικελιώτης λέγει ὅτι οἱ Λύττιοι βοηθείᾳ τῶν Σπαρτιατῶν, *ἀνέσωσαν τὴν πατρίδα*[2], τοῦτο δὲ φαίνεται ἀκριβὲς, διότι ἐξ ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Λύττου, καταδείκνυται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἤκμασεν αὖθις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τραϊανοῦ, τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Πλοτίνα καὶ τοῦ Matidia, θείου πρὸς μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου[3].

Πότε ὅμως, ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, κατεστράφη ἐντελῶς ἡ Λύττος δὲν εἶναι γνωστὸν, οὐδὲ νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς δυνατόν ἐστιν.

Οἱ Λύττιοι ἦσαν ἄριστοι ἄνδρες, κατὰ τὸν Πολύβιον, λέγοντα: «Λύττος...... ἄνδρας δὲ ὁμολογουμένως ἀρίστους τρέφουσα Κρηταιέων»...... ἐφημίζοντο δὲ καὶ ὡς λίαν δεξιοὶ τοξόται, ἀλλ᾽ εἶχον τὴν συνήθειαν τοῦ *ἀποσφάττειν ἀνθρώπους τῷ Διΐ*, ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν Προτρ. «Λυκτίους γὰρ, » Κρητῶν δὲ ἔθνος εἰσὶν, οὕτως Ἀντικλείδης » ἐν Νόστοις ἀποφαίνεται, ἀνθρώπους ἀποσφάττειν τῷ Διΐ».

Οἱ Λύττιοι εἶχον καὶ συσσίτια, περὶ ὧν ὁ Δοσιάδας παρ᾽ Ἀθηναίῳ τῷ Δειπνοσοφιστῇ λέγει τάδε: «Οἱ δὲ Λύκτιοι συνάγουσι μὲν τὰ » κοινὰ συσσίτια οὕτως· ἕκαστος τῶν γινομέ» νων καρπῶν ἀναφέρει τὴν δεκάτην εἰς τὴν » ἑταιρίαν καὶ τὰς τῆς πόλεως προσόδους, ἃς » διανέμουσιν οἱ προεστηκότες τῆς πόλεως εἰς » τοὺς ἑκάστων οἴκους. Τῶν δὲ δούλων ἕκα» στος αἰγιναῖον φέρει στατῆρα κατὰ κεφα» λήν· διῄρηνται δ᾽ οἱ πολῖται πάντες καθ᾽ ἑ» ταιρίας, καλοῦσι δὲ ταῦτα ἀνδρεῖα τῶν » τ᾽ ἐπιμέλειαν ἔχει τοῦ συσσιτίου γυνὴ, τρεῖς » ἢ τέτταρας τῶν δημοτικῶν προσειληφυῖα » πρὸς τὰς ὑπηρεσίας· ἑκάστῳ δ᾽ αὐτῶν ἀκο» λουθοῦσι δύο θεράποντες ξυλοφόροι· καλοῦσι » δ᾽ αὐτοὺς καλοφόρους».

Ἦσαν δὲ οἱ Λύττιοι λίαν προσκεκολλημένοι εἰς τὴν θρησκείαν, τοὺς νόμους καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῶν. Τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς ταῦτα ἀφοσίωσίς των, ὥστε πολλάκις ἵν᾽ ἀποκρούσωσι πάντα νεωτερισμὸν καὶ παρακωλύσωσι τὴν παρ᾽ αὐτοῖς εἰσαγωγήν του, παρεσύροντο εἰς πράξεις ἄντικρυς ἀντικειμένας εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Σουΐδας π. χ. ἀναφέρει ὅτι οἱ Λύττιοι ἐθεώρουν τοὺς ἐπικουρείους ὡς ἐχθροὺς τῶν θεῶν καὶ διαφθορεῖς τῶν ἠθῶν, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἀπεδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεώς των διὰ ψηφίσματος, ὅπερ ὥριζεν ὅτι ἐάν τις ἐξ αὐτῶν ἐπανήρχετο εἰς Λύττον, ἔδει νὰ συλληφθῇ καὶ δέσμιος, γυμνὸς, γάλακτι δὲ καὶ μέλιτι χριόμενος νὰ ἐκτεθῇ ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας ὅπως οὕτως ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν ἐκ τῶν κεντρισμῶν τῶν μυιῶν καὶ τῶν μελισσῶν· ἐὰν δ᾽ ὁ οὕτω τιμωρούμενος ὑπερενίκα τὴν τοιαύτην βάσανον καὶ ἐπέζη, ἀφίετο μὲν ἐλεύθερος, ἀλλ᾽ εἰ ἐπέστρεφεν εἰς Λύττον, ἐνέδυον αὐτὸν γυναικεῖα φορέματα καὶ τὸν ἐκρήμνιζον ἐκ τοῦ ὕψους ἑνὸς βράχου.

Τοιαῦτα ἐν συντόμῳ τὰ κατὰ τὴν Λύττον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, φέρε δ᾽ ἤδη ἴδωμεν τὰ περισωθέντα αὐτῆς ἐρείπια.

Ἐκδρομὴ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Λύττου.—Πρό τινων ἐτῶν, περιοδεύων ἀνὰ τὴν νῆσον, μετέβην καὶ εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευόμενον χωρίον Ξειδᾶς, ὅπου ἐφιλοξενήθην ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τοῦ χωρίου. Μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν ἐδήλωσα τὴν ἐπιθυμίαν μου ὅπως ἐπισκεφθῶ τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Λύττου. Ὁ ἐφημέριος καὶ οἱ παριστάμενοι προὔχοντες τοῦ χωρίου προσεφέρθησαν πάνυ εὐγενῶς νὰ μὲ συνοδεύσωσιν εἰς τὴν ἐκδρομήν μου, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκκινήσωμεν διὰ τὴν Λύττον, ὁ ἐφημέριος μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἀρχαῖά τινα νομίσματα τῆς Λύττου, εὑρισκόμενα εἰς χεῖράς τινων ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Ξειδᾶ. Ἐπὶ τῇ καταφατικῇ ἀπαντήσει μου, ὁ ἐφημέριος διέταξεν ἕνα χωρικὸν, ἐν τῇ οἰκίᾳ εὑρισκόμενον, νὰ προσκαλέσῃ τοὺς κατέχοντας τὰ νομίσματα. Οὗτος ἐξελθὼν τῆς οἰκίας ἔστη εἰς τὴν οὐ μακρὰν εὑρισκομένην πλατεῖαν τοῦ χωρίου καὶ ἐκεῖθεν προσεκάλεσε μεγαλοφώνως τοὺς ἔχοντας *φόλλες* νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐφημερίου. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας, τρεῖς ἢ τέσσαρες κάτοικοι τοῦ χωρίου, ἔχοντες φόλλες προσῆλθον εἰς τὸ οἴκημα τοῦ ἐφημερίου καί μοι ἐπέδειξαν τὰ ἅπερ κατεῖχον ἀρχαῖα νομίσματα. Πάντα ταῦτα ἦσαν ἀληθῶς νομίσματα τῆς Λύττου, εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ὑπ᾽ αὐτῶν τούτων τῶν κατόχων αὐτῶν ἀνακαλυφθέντα, ἀλλὰ δὲν εὗρον μεταξὺ αὐτῶν ἢ μόνον τρία ἐν καλῇ πως καταστάσει διατηρούμενα, φέροντα δὲ ἀετὸν ἱπτάμενον μετὰ τῆς συγκεκομμένης λέξεως «Λυττι» = Λυττίων κατὰ τὸν ὑπ᾽ ἀριθ. 1 τύπον (πιν. 32) τοῦ νομισματικοῦ ἄτλαντος τοῦ M. Heunin.

Μετὰ μακρὰν ἀνάπαυλαν μετέβην, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προμνημονευθέντων προσώπων, εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἡ Λύττος, καθὰ ἀνωτέρω εἶπον, κατεῖχεν ὀχυρὰν θέσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀρκούντως ὑψηλοῦ λόφου. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶναι μαγευτικωτάτη, οὐδὲν ὅμως παρουσιάζει τὸ ἔκτακτον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς περιφερείας ἢ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ κωνοειδοῦς ἐκείνου σημείου διακλαδοῦνται πολυάριθμα ἐπικλινῆ ῥήγματα ἀποτόμως κατερχόμενα ἀπὸ τῆς βορείου, τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ λόφου. Ὡς ἐκ τοῦ φυσικοῦ δὲ τούτου σχηματισμοῦ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐν λόγῳ λόφου, πᾶσα οἰκία καὶ πᾶσα ὁδὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως θὰ εἶχεν ἀνάγκην τεχνητῶν ὑποστηριγμάτων, ὡς ὀρθῶς καὶ ὁ *Spratt* ὑποτίθησι, δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ περιβληθῇ ἡ πόλις ὑπὸ στερεῶν τειχῶν οὐ μόνον ἕνεκα τῶν, ὡς εἴρηται, πολυαρίθμων καὶ ἐπικλινῶν ῥηγμάτων, ἅτινα ἔπρεπε νὰ περικάμψωσιν, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν ἀπορρώγων ἅμα καὶ εὐθραύστων βράχων, ἐφ᾽ ὧν ἔδει νὰ στηριχθῶσι.

Λόγῳ τοῦ οὑτωσὶν ἀποτόμου καὶ ἀποκρήμνου τῆς θέσεως ἐκείνης καὶ ἐλλείψει στερεότητος περὶ τὰ θεμέλια, αἱ διάφοροι τῆς ἀρχαίας πόλεως οἰκοδομαὶ κατέρρευσαν, φαίνεται, ἐντὸς τῶν ῥηγμάτων ἐκείνων, ἔνθα ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ χώματα, ἅτινα ἐπεσωρεύθησαν ἐπ᾽ αὐτῶν. Σήμερον δὲ δὲν βλέπει τις ἐκεῖ ἢ τὰ λείψανα ὑποστηριγμάτων τινῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν καὶ ἀσήμαντα ἐρείπια ναοῦ, τὸ ἔδαφος δὲ τῆς Λύττου εἶναι κεκαλυμμένον ἀπὸ ἀναρίθμητα τεμάχια κεράμων, *βήσσαλα* ὑπὸ τῶν

1. *Πλούταρχ.*
2. *Στέφ.* καὶ *Εὐστάθ.*
3. *Στραβ* βιβλ. 10 σελ. 81.
4. *Ἀριστοτέλους* Πολιτ. βιβλ. II κεφ. 8.
5. Στράβ. βιβλ. 10. σελ 476.

1. αὐτὸς αὐτόθι.
2. Διοδ. Σικελ. 16, κ. 62.
3. E. Falkener A Description of some important theatres ant ocher recnains in Crete. σελ. 18.

SISMANOGLIO

ἐντοπίων καλούμενα, ἅτινα φύρδην μίγδην μετὰ λίθων καὶ χώματος ἀναμεμιγμένα ὄντα, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐπὶ αἰῶνας καὶ μέχρι σήμερον ἡ ἀνθρώπινος χεὶρ τὰ πάντα ἀνέσκαψε καὶ ἀνέχωσεν, ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς ἀναζητοῦσα.

Ἐκεῖ δὲ ἀνὰ μέσον τῆς πληθύος τῶν *βησσάλων* κατάκειται ἀπὸ αἰώνων καὶ ὁ μέγας λίθος, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκεται ἡ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐπιγραφή, ἧς τὸ πανομοιότυπον δεδημοσίευται ὑπ' ἀριθ. 9 ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πινάκων, τῶν προσηρτημένων εἰς τὸ τέλος τοῦ Β' τόμου τῆς πολυτίμου συγγραφῆς τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος *Spratt*. Ἄγνωστον ὅμως τί ἐγένοντο αἱ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ τῆς Λύττου, αἵτινες ὑπὸ τοῦ ἰδίου περιηγητοῦ ἢ ὑπὸ ἄλλων ἀντεγράφησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν.

Ἐρείπια τῆς Λύττου ἐπὶ Ἑνετῶν.—Ἐπὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐνετοκρατίας ἐσώζοντο τὰ ἐρείπια μεγάλου θεάτρου τῆς Λύττου, ἀνευρέθησαν δὲ τότε ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς πόλεως ταύτης ἀγάλματα ὡραίας τέχνης καὶ ἄλλα καλλιτεχνικὰ κειμήλια, τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τῆς Λύττου μαρτυροῦντα. Περὶ τούτων, καθὼς καὶ περὶ ἄλλων πολυτίμων ἀρχαιοτήτων, αἵτινες ἐσώζοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῇ νήσῳ, ἔγραψεν ὁ εὐπατρίδης ἐνετὸς *Onorio Belli* καὶ ὁ *Apostolo Zeno*. Ἐξ αὐτῶν ὁ πρῶτος, σὺν ἄλλαις ἐπιστήμαις καὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάσας, διωρίσθη ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ Luigi di Antonio Grimani dei Servi, ὅστις ἦτο proveditore generalo di Candia, ὠφελούμενος δ' ἐκ τῆς ἐν τῇ νήσῳ διαμονῆς του ἐπεσκέφθη καὶ περιέγραψε πολλὰ σωζόμενα τότε ἐρείπια τῶν ἀρχαίων πόλεων, συνοδεύσας τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν διαγραμμάτων τῶν ἐρειπίων, ἅτινα ἐξηρεύνησεν. Ἐπιτομὴν δὲ τοῦ ἔργου τούτου, καταρτισθέντος περὶ τὸ 1586, ἐφιλοπόνησεν ὁ ῥηθεὶς Apostolo Zeno, ἐνετὸς κληρικός, γεννηθεὶς τῷ 1698 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1750.

Τὰ χειρόγραφα τῶν δύο τούτων ἀρχαιολόγων, ἐν Ἑνετίᾳ εἰς τὰς βιβλιοθήκας Ambrosiana καὶ Marciana φυλαττόμενα, μελετήσας ὁ ἄγγλος Edward Falkener ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξ αὐτῶν ἀρυσθεισῶν πληροφοριῶν, ὡς συμπλήρωμα τοῦ «Museum of Classical Antiquities», τὸ περισπούδαστον πόνημα αὐτοῦ: «A description of some important theatres ant other remains in Crete».

Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου ἔργου μανθάνομεν ὅτι ἐν Λύττῳ ὑπῆρχε, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, λαμπρὸν θέατρον, ὅπερ ἦτο τὸ μεγαλείτερον τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ ἀνεγερθέντων θεάτρων. Ὁ Onorio Belli δίδων τὸ διάγραμμα[1] τοῦ ἐν λόγῳ θεάτρου, ὅπως ἐσώζετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, προστίθησιν ὅτι μόνη ἡ σκηνὴ αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ τὰ ἐρείπια εὑρίσκοντο, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν λίθων, οἵτινες εἶχον ἐπισωρευθῇ ἐκεῖ.

Τοῦ θεάτρου τούτου οὐδὲ ἴχνος ἀπαντᾷ τις σήμερον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν Onorio Belli, ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Λύττου ἀνευρέθησαν πολλὰ ὡραῖα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο, λέγει, ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ proveditore generale. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα περιγράφων ὁ Apostolo Zeno, λέγει ὅτι ἓν ἐξ αὐτῶν, ἀρίστης τέχνης καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀπεστάλη εἰς Ἑνετίαν μετ' ἄλλων ἀγαλματίων μικροτέρας ἀξίας ὑπὸ τοῦ Alloizio Grimani. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Onorio Belli ἀνεκάλυψεν ἐν Λύττῳ ἕτερον ὡραῖον ἄγαλμα, ἀλλ' ἄνευ κεφαλῆς, ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου ἀνεγινώσκετο ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή

ΝΕΙΚΙΑΣ ΝΙΚΕΙΟΥ ΑΖΙΝΙΕΥ ΑΘΗΝΑ

Ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Λύττου εἶχεν ἀνακαλυφθῇ πρὸς τούτοις μαρμαρίνη σαρκοφάγος φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν

ΦΛ. ΕΛΠΙΔΙΑΝΟΣ

Ἡ σαρκοφάγος αὕτη εἶχε τοποθετηθῇ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ εὐγενοῦς ἐνετοῦ Μάρκου Φρατέλλου, κειμένῳ κατὰ τὴν θέσιν Dianaïdhe.

Ταῦτα περίπου τὰ ἐπὶ ἐνετῶν σωζόμενα ἐρείπια τῆς Λύττου καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς περιφανοῦς ταύτης πόλεως ἀνακαλυφθέντα ἀρχαιολογικὰ κειμήλια.

1. Τὸ διάγραμμα τοῦτο ἀνεδημοσιεύθη ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ E. Falkener.

SISMANOGLIO

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΦΑΛΑΣΑΡΝΑ

ὑπὸ

Α. Ε. ΚΟΠΑΣΗ

Φαλάσαρνα (τὰ), ἡ Φαλάσαρνα (ἡ), ἡ Φαλασάρνα κατὰ Στέφανον ἐκαλεῖτο ἀρχαία τῆς Κρήτης πόλις, ἥτις ἔκειτο κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν αὐτῆς, πρὸς βορρᾶν τοῦ ἀκρωτηρίου Κριοῦ Μετώπου καὶ νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Κώρυκος, εἰς τὴν θέσιν ἀκριβῶς, ἡ ὁποία εἶναι σήμερον γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοῦτρι, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ δήμου Μεσογείων τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ τμήματος Χανίων.

Πρό τινων ἐτῶν, διατελῶν ἔτι γενικὸς γραμματεὺς τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς Κρήτης, μετέβην πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν σωζομένων ἐρειπίων τῆς εἰρημένης πόλεως. Ἀναχωρήσας ἐκ Χανίων, σημερινῆς πρωτευούσης τῆς νήσου, ἀφίχθην, μετὰ πορείαν ἓξ περίπου ὡρῶν, εἰς τὴν κωμόπολιν Καστέλλιον, ἕδραν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, ὅπου διενυκτέρευσα, τὴν δ' ἑπομένην, ἀφοῦ ἐπεσκέφθην τὰ ἐρείπια τῆς Πολυρρήνης, ἔλαβον τὴν ἄγουσαν εἰς τὸν τόπον, πρὸς ὃν κυρίως ἀπέβλεπεν ἡ ἐκδρομή μου. Περικάμψας τὰς ὀρεινὰς τοποθεσίας, αἵτινες διαχωρίζουσι τὸν δῆμον Καστελλίου ἀπὸ τὸν τῶν Μεσογείων, εἰσῆλθον εἰς μικρὰν πεδιάδα καὶ μετ' ὀλίγον φθάσας εἰς τὴν θέσιν Κοῦτρι, εὑρέθην πρὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Φαλασάρνης ἢ τῶν Φαλασάρνων.

Ὑποτίθεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἀποικία Φοινίκων[1]. Τὰ περὶ τούτου ὅμως εἰσὶ τόσῳ σκοτεινά, ὥστε οὐδὲν ἀσφαλὲς συμπέρασμα δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ἐκ τῶν περὶ τῆς φοινικικῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως ταύτης λεγομένων. Ὁπωσδήποτε τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ὕπαρξις τῆς Φαλασάρνης ἀνάγεται εἰς τὴν μᾶλλον ἀρχαίαν τῆς Κρήτης ἐποχήν.

Οἱ πανάρχαιοι τῆς Κρήτης λαοὶ ἦσαν πέντε Ἀχαιοί, Ἐτεόκρητες, Κύδωνες, Δωριεῖς καὶ Πελασγοί, καθ' Ὅμηρον λέγοντα τάδε :

«Κρήτη τις γαῖ' ἔστι, μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος· ἐνθ' ἄνθρωποι
πολλοί, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννενήκοντα πόληες[1]
ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη· ἐν μὲν [Ἀχαιοί,
ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί».
(Ὁμ. Ὀδυσ. Τ, 172).

Τῶν πέντε τούτων λαῶν, οὓς οὕτως ἔταξεν ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, τῇ τοῦ μέτρου ῥύμῃ ἑπόμενος, ἡ χρονολογικὴ σειρὰ κατὰ τὸν κ. Β. Ψιλάκην[2], εἰδικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο μελετήσαντα, ἔχει ὡς ἑξῆς· 1) Ἐτεόκρητες, 2) Κύδωνες, 3) Πελασγοί, 4) Ἀχαιοὶ καὶ 5) Δωριεῖς.

«Τούτων φησὶ Στάφυλος τὸ μὲν πρὸς ἕω Δωριεῖς κατέχειν, τὸ δὲ δυσμικὸν Κύδωνες» λέγει ὁ Στράβων[3]. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Φαλάσαρνα περιελαμβάνετο εἰς τὴν sphère d'influence, ὡς θὰ ἔλεγέ τις σήμερον, τῶν Κυδώνων.

Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀκριβῶς καθωρισμένον ἂν ἡ Φαλάσαρνα κατεστράφη κατά τινα τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οἵτινες συχνὰ ἐξερρήγνυντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων πολλαὶ πόλεις κατεσκάφησαν, ἢ ἔν τινι τῶν σεισμῶν, οἵτινες ἐπήνεγκον τὴν καταστροφὴν τῶν πλείστων ἐκ τῶν κρητικῶν πόλεων, ἢ ἐν ἐποχῇ προγενεστέρᾳ ἢ μεταγενεστέρᾳ τῶν συμβάντων τούτων.

Πολλοὶ ἐνετοὶ καὶ ἄλλοι ἱστοριογράφοι, περὶ Κρήτης γράψαντες, παρεμόρφωσαν τὸ ὄνομα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πόλεως. Οὕτω ὁ

1. Antonio de Torres y Ribera. Cretae Periplus. p. 319.

1. Ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι λέγει τὴν Κρήτην ἑκατόμπολιν.
2. *Β. Ψιλάκη*· Περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ πέντε τῆς νήσου Κρήτης λαῶν. Λειψία 1866. σ. 8.
3. Στράβων βιβλ. Ι. 475, 6.

Christophoro Bondelmontio ἀποκαλεῖ αὐτὴν Folerna ἢ Pholaarna (Folerna idem ac Pholaarna seu Phalasarna[1]). Ὁ Flaminio Cornelio ὀνομάζει αὐτὴν Phalerna (Phalerna seu Phalasarna[2]). Ὁ Calergi δίδωσιν αὐτῇ τὸ ὄνομα Falarna καὶ Falicarna[3]. Ἄλλοι ὅμως ξένοι ἱστοριογράφοι, ὡς ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Torres y Ribera καὶ ὁ Meursius[4], διετήρησαν τὸ «Φαλάσαρνα», ὅπερ εἶναι τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς πόλεως, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τοῦ Στράβωνος, τοῦ Δικαιάρχου, τοῦ Πολυβίου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων· ἡ μόνη διαφορά, ἣν εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν, οἵτινες μνείαν ποιοῦνται τῆς περὶ ἧς πρόκειται κρητικῆς πόλεως, εἶναι ὅτι τινὲς μὲν αὐτῶν χρῶνται ἄρθρῳ θηλυκῷ (ἡ Φαλάσαρνα: τῆς Φαλασάρνης), τινὲς δὲ οὐδετέρῳ πληθυντικῷ (τὰ Φαλάσαρνα: τῶν Φαλασάρνων). Τὸ ὄνομα δὲ Φαλάσαρνα σῴζεται ἐκ παραδόσεως ἐν Κρήτῃ.

§

Περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Φαλασάρνης ἢ τῶν Φαλασάρνων ὑπῆρξαν ἀμφισβητήσεις τινές. Οὕτω ὁ Calergi ὁμιλῶν περὶ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὰ παραμεμορφωμένα αὐτῆς ὀνόματα παρατιθέμενος λέγει: «Falarna o Falicarna, oggi Alicambo, Pontana dal mar di ponente 8 miglia.....[5]» τίθησι δηλ. τὴν Φαλάσαρναν ἐκεῖ ὅπου εὕρηται τὸ χωρίον Ἀλίκαμπος, καὶ σήμερον ἔτι σῳζόμενον, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ προμνημονευθεὶς Flaminio Cornelio «Phalerna seu Phalasarna nunc oppidum, cui nomen Alicambo[6]». Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἰσὶν ἐστερημέναι βάσεως, προδίδουσι δὲ ἄγνοιαν παντελῆ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διδομένης περιγραφῆς τῆς τοποθεσίας τῆς Φαλασάρνης. Ὁ Σκύλαξ λέγει: «Διάπλους ἀπὸ Λακεδαίμονος ἕως ἐπὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης[7], ἐφ' ᾧ ἔστι πόλις Φαλάσαρνα, ἡμέρας δρόμος, ἀπὸ δὲ Φαλασάρνων Κριοῦ Μέτωπον ἔστι ἀκρωτήριον». Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης ἐξάγεται ὅτι τὰ Φαλάσαρνα ἦτο πόλις παραθαλάσσιος, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κώρυκος καὶ ὅτι μετὰ τὰ Φαλάσαρνα ἔρχεται τὸ ἀκρωτήριον Κριοῦ Μέτωπον. Ἡ σημερινὴ τοποθεσία Κοῦτρι, ἐν ᾗ φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς Φαλασάρνης, συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν περιγραφὴν ταύτην τοῦ Σκύλακος.

Ὁ δὲ Στράβων λέγει: «Πολυρρήνιοι.... ἀπέχουσι..... τῆς θαλάττης ὡς τριάκοντα σταδίους, Φαλασάρνης δὲ ἑξήκοντα»[1]. Καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καθοριζομένη αὕτη ἀπόστασις εἶναι ἀκριβής, ὡς ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ εἴπω ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ μου, ἐπιγραφομένῃ «Αἱ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀπτέρας, τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Κισσάμου, καὶ τῆς Πολυρρήνης ἀμφιβολίαι»[2]. Καθὰ ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ λέγω, ἡ ἀπὸ τῆς παραθαλασσίου κωμοπόλεως Καστελλίου τῆς Κισάμου μέχρι τοῦ Παλαιοκάστρου, ὅπου φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς Πολυρρήνης, πορεία μου διήρκεσε μίαν ὥραν καὶ ἓν τέταρτον περίπου, ἐνῷ ἡ ἀπὸ τῆς Πολυρρήνης μέχρι τῆς Φαλασάρνης πορεία μου διήρκεσε πλέον τῶν δύο ὡρῶν, τουτέστιν ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι Πολυρρήνης ἀπόστασις εἶναι διπλασία τῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει τὴν Πολυρρήνην ἀπὸ τῆς Φαλασάρνης, ὡς ἀκριβῶς ὁ Στράβων λέγει.

Ὁ δὲ Δικαίαρχος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς..... «Φασὶ δ' ἐν Κρήτῃ πόλιν εἶναι Φαλάσαρνα, κειμένην πρὸς ἥλιον δύοντα, κλειστὸν λιμέν' ἔχουσαν καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἅγιον καὶ καλεῖσθαι τὴν θεὸν Δίκτιναν». Καὶ ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης τοῦ Δικαιάρχου, λέγοντος ὅτι ἡ Φαλάσαρνα εἶχε *κλειστὸν λιμένα*, ἐξάγεται ὅτι ἡ πόλις ἦτο παραθαλάσσιος πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου κειμένη, «πρὸς ἥλιον δύοντα». Συμφωνεῖ τουτέστι καὶ ἡ περιγραφὴ αὕτη πρὸς τὴν τοῦ Σκύλακος καὶ τῶν ἄλλων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων χωρίων ἀναμφισβητήτως προκύπτει ὅτι ἡ Φαλάσαρνα ἦτο παραθαλάσσιος κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Κρήτης, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων «Κώρυκος» καὶ «Κριοῦ Μετώπου» κατὰ τὴν σημερινὴν θέσιν Κουτρί. Τοῦτο παραδέχονται καὶ οἱ μεταγενεστέρως τὸ ζήτημα ἐπιτοπίως μελετήσαντες καὶ τὰς σχετικὰς τοποθεσίας ἐξερευνήσαντες ὡς ὁ Pashley, ὁ Spratt καὶ ἄλλοι, ἄπορον δὲ φαίνεται τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Calergi καὶ τοῦ Cornelio, οἵτινες

1. Creta Sacra t. 1, p. 123.
2. Flaminio Cornelio. Creta Sacra t. 1, p. 116.
3. Cretae Periplus p. 319.
4. Joan Meurs. Creta, Cyprus, Rodus. p. 53.
5. Cretae Periplus p. 319.
6. Creta Sacra t. 1, p. 123.
7. Ὁ Σκύλαξ ἐννοεῖ τὸ ἀκρωτήριον Κώρυκον περὶ οὗ προηγουμένως ὁμιλεῖ.

1. Στράβ. τόμ. 2 σελ. 674, 13.
2. Ἡ πραγματεία μου αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου τοῦ περιοδ. τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου σελ. 1—12.

SISMANOGLIO

ὑποθέτουσι τὴν Φαλάσαρναν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἀλίκαμπος τοῦ Ἀποκορώνου, θέσιν, ἥτις οὐ μόνον παραθαλάσσιος δὲν εἶναι ἀλλὰ καὶ πολὺ μακρὰν τῆς Πολυρρήνης κεῖται, εἰς ἀπόστασιν δεκαπλασίαν καὶ πλέον ἐκείνης, ἣν ὁ Στράβων ὁρίζει μεταξὺ τῆς Πολυρρήνης καὶ τῆς Φαλασάρνης, καὶ ἥτις, καθὰ προείρηται, εἶναι ἀκριβεστάτη. Καθορισθείσης οὕτω τῆς τοποθεσίας τῆς Φαλασάρνης, ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ σῳζόμενα ἐρείπια αὐτῆς.

§

Ἐκεῖνο, ὅπερ κατὰ πρῶτον ἀπαντᾷ ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰ ἐρείπια τῆς Φαλασάρνης, εἶναι μονόλιθος λελαξευμένος ἔχων τὸ σχῆμα θρόνου κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχέδιον[1].

Ὁ Pashley[2] ἐπίσης, τὸ σχῆμα τοῦ μονολίθου παρατιθέμενος, φρονεῖ ὅτι οὗτος εἶναι ἐκ τῶν θρόνων ἐκείνων, οἵτινες, κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὑπῆρχον ἐν πολλοῖς τῆς Ἑλλάδος ἱεροῖς, ἀφιερωμένοι εἰς διαφόρους θεότητας, ὧν τὰ ἀγάλματα παρίστων αὐτὰς καθεζομένας ἐν αὐτοῖς. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς ἰδέας αὐτοῦ ταύτης παρατίθησι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἑπόμενον χωρίον τοῦ Παυσανίου: «Καθεζομένῳ δὲ τῷ Διῒ ἐν θρόνῳ παρεστήκασι, τῇ μὲν ἡ Μεγάλη Πόλις, ἀριστερᾷ δὲ Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἄγαλμα».

Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Pashley ὡς πρὸς τὸν ἐν τῇ Φαλασάρνῃ μονόλιθον δὲν φαίνεται ὀρθή, οὐχ ἧττον δ' ὀρθὴ φαίνεται ἡ περὶ τοῦ αὐτοῦ μονολίθου γνώμη τοῦ Charles Edwardes, ἀποφαινομένου ὅτι «it is exactly the shape of a confortable chair on a large scale» ἤτοι «εἶναι ἀκριβῶς τὸ σχῆμα εὐρυχώρου ἕδρας, ἐν μεγάλῃ κλίμακι κατεσκευασμένης[3]». Ὁ μετὰ τὸν Pashley τὴν νῆσον Κρήτην ἐπισκεψάμενος Spratt[4], παρατιθέμενος ὡσαύτως τὸ σχῆμα τοῦ ἐν λόγῳ μονολίθου, φρονεῖ ὅτι οὗτος δὲν ἦτο θρόνος, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα βῆμα.

Ἡ γνώμη αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθοτέρα. Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε μέγας βράχος, στερεῶς μετὰ τοῦ ἐδάφους συνεχόμενος, ὃν ἐλάξευσαν, δόσαντες αὐτῷ τὸ ἀνωτέρω παρατιθέμενον σχῆμα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἴχνος παρατηρεῖται πέριξ αὐτοῦ, μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ που ἱερόν, ἐν ᾧ ὁ θρόνος εὑρίσκετο, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ περὶ οὗ πρόκειται μονόλιθος ἦτο βῆμα, τὰ πάντα δὲ μᾶλλον εἰς τοῦτο πείθουσι. Τὸ σχῆμα καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μονολίθου, ἀμετακινήτου ὄντος, εἰσὶ τοιαῦται, ὥστε ἀνερχόμενός τις εἰς αὐτὸν διὰ τῆς βαθμίδος α', μόλις 0,30 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὑψουμένης, καὶ ἱστάμενος ὄρθιος ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ δ', στηρίζει τοὺς βραχίονας ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν σημείων β' καὶ γ', τὸ δ' ὄπισθεν μέρος ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ κοίλου δ' μέχρι τοῦ σημείου ε' εἶναι ἴσον πρὸς ἱκανῶς ὑψηλὸν ἀνάστημα ἀνθρώπου.

Ἀνελθὼν εἰς τὸ ἐν λόγῳ βῆμα, ἔλαβον ἐν αὐτῷ τὴν στάσιν ταύτην, ἀπέναντί μου δέ, εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀπόστασιν, εἶχον μεγάλους λίθους ἀτάκτως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατακειμένους, ὧν ἡ θέσις καὶ τὸ σχῆμα μαρτυροῦσι προφανῶς ὅτι οἱ λίθοι οὗτοι ἐχρησίμευον ὡς ἕδραι διὰ τοὺς ἀκροατάς, οἵτινες συνήρχοντο ἐκεῖ ἐν ὑπαίθρῳ, ὅπως ἀκούσωσι τοῦ ἀπὸ τοῦ βήματος λαλοῦντος.

Προχωρήσας εἶτα πρὸς τὴν παραλίαν ἀπήντησα τρεῖς σωρείας ὀγκολίθων τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δέ, φύρδην μίγδην, ἐρριμμένων. Ἑκάστη σωρεία τῶν ὀγκολίθων τούτων εὕρηται ἐπὶ μεγάλου τετραγώνου, οὗτινος αἱ βάσεις κάλλιστα διατηροῦνται καὶ διακρίνονται.

Τὰ τρία ταῦτα τετράγωνα ὑποτίθεται ὅτι ἦσαν προμαχῶνες ὑπερασπιζόμενοι τὴν οὐ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπέχουσαν πόλιν Φαλάσαρνα. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τετραγώνων τούτων παρατηρεῖ τις ἄλλα διάφορα ἐρείπια καὶ ὀλίγον περαιτέρω τάφους ἐντὸς βράχων λελαξευμένους.

Ἀπέναντι τῆς θέσεως ταύτης ὑπάρχει βραχώδης καὶ ὑψηλὴ μικρὰ χερσόνησος, ἑνουμένη μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ στενῆς λωρίδος γῆς. Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς χερσονήσου ταύτης ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις, ἥτις ἦτο τετειχισμένη. Κατὰ διαλείμματα φαίνονται τμήματα καλῶς διατηρούμενα τῶν τειχῶν, ἅτινα περιέβαλον τὴν πόλιν, ὕψος οὐχὶ πλέον τῶν τριῶν μέτρων ἔχοντα, οὐδὲν ὅμως ἴχνος οἰκοδομῆς.

Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χερσονήσου ὑπῆρχεν ἡ ἀκρόπολις, ἧς τὰ τείχη διατηροῦνται ἐπίσης κάλλιστα εἰς διάφορα σημεῖα, ἅτινα προσεκτικῶς παρακολουθῶν τις δύναται νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς τὴν γραμμήν, ἀφ' ἧς εἶχεν ἐγερθῇ

1. βλέπε πίνακα Α, ἀριθμὸν 3.
2. Pashley Travels in Crete, t. 2, p. 54.
3. Charles Edwardes Letters from Crete. London, 1887, p. 271.
4. Travels and researches in Crete· vol. II, p. 234.

ἡ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς τὴν ἀκρόπολιν περιβάλλουσα στεφάνη τῶν τειχῶν.

Εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνελθὼν οὐδὲν ἄλλο εἶδον ἢ σωρείας λαξευτῶν λίθων, οἵτινες προέρχονται ἀναμφισβητήτως ἐξ οἰκοδομῶν. Οἱ λίθοι οὗτοί εἰσι τόσον πολλοὶ καὶ τόσον ἀτάκτως ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἐρριμμένοι, ἐπὶ τοῦ τραχέως καὶ ἄγαν ἀνωμάλου ἐδάφους, ὥστε μετὰ δυσκολίας δύναταί τις νὰ βαδίσῃ, ἀνὰ πᾶν δὲ βῆμα τρέχει τὸν κίνδυνον νὰ καταπέσῃ καὶ νὰ κατασυντριβῇ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν λόγῳ λίθοι καλύπτουσι καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἔδαφος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τις ἐπ' αὐτοῦ σχήματα οἰκοδομῶν. Οὐδεμία ἐπιγραφὴ εὑρηται κατὰ τὰ μέρη ταῦτα.

Ἐκεῖνο ἐν τούτοις, ὅπερ παρουσιάζει τὸ μεγαλείτερον ἐνδιαφέρον, εἶναι ὁ λιμὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος χωρίου τοῦ Δικαιάρχου φαίνεται ὅτι ἡ Φαλάσαρνα εἶχε *κλειστὸν λιμένα*, τοῦτο δὲ προσεπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Σκύλαξ λέγων: «. . . πόλις καὶ λιμὴν κλειστός». Ἀλλ' ὁ κλειστὸς οὗτος λιμὴν τῆς Φαλασάρνης δὲν φαίνεται σήμερον ἐν τῇ θαλάσσῃ, διότι κατὰ τὸ μερος τοῦτο τῆς νήσου ἐπῆλθε παράδοξος ἀλλοίωσις. Τὸ ἔδαφος ὑψώθη αὐτόθι ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐν τῇ ἀρχαιότητι κλειστὸς λιμὴν τῆς Φαλασάρνης σήμερον φαίνεται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Ὁ ἄγγλος Spratt, ἐπισταμένας παρατηρήσεις ποιησάμενος ἐπιτοπίως, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ πλησίον τῆς τοποθεσίας τῆς Φαλασάρνης τετράγωνος χῶρος, ὃν περιβάλλουσι τείχη ἑλληνικά, λίαν παχέα, καὶ ὅστις ὑψοῦται 16 πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἦτο ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευόμενος κλειστὸς λιμὴν τῶν Φαλασάρνων· καὶ ὅτι, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐβυθίζετο ἐκ νέου εἰς τὴν θάλασσαν μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου ἴχνους τῆς θαλάσσης, τοῦ φαινομένου ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀποκρήμνου σημείου, ἐφ' οὗ ἡ ἀρχαία πόλις ἔκειτο, ὁ χῶρος ἐκεῖνος, μεθ' ὅλην τὴν ἐπιχωμάτωσιν, ἣν ὑπέστη ἐκ τῶν ἐπισωρευθεισῶν ἐκεῖ ὑλῶν, θὰ ἔμενε τρεῖς πόδας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τὰ δὲ περιβάλλοντα αὐτὸν παχέα τείχη θὰ ἐσχημάτιζον τὰς προκυμαίας τοῦ λιμένος, ὅστις οὕτω θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν.

Τοιαύτη ἡ γνώμη τοῦ Spratt, ἣν καὶ ὁ Raulin ἀναγράφει ἐν τῷ περὶ Κρήτης σπουδαίῳ συγγράμματι αὐτοῦ[1], ἀληθῶς δὲ ἐξετάζων τις μετ' ἐπιστασίας τὸν χῶρον ἐκεῖνον οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου σημείου, ἐξ οὗ ὁ Spratt ἐποιήσατο τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, πείθεται ἀδιστάκτως ὅτι κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπῆρχεν ὁ κλειστὸς λιμήν, ὁ ὑπὸ τοῦ Δικαιάρχου καὶ τοῦ Σκύλακος μνημονευόμενος.

§

Πολλοὶ τῶν ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως Καστελλίου φιλοφρόνως ἐν τῇ ἐκδρομῇ μου ταύτῃ συνοδευσάντων με προκρίτων καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ὁδηγοί μου, ἅπαντες κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι καὶ παντελῶς ἀγνοοῦντες τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Spratt ἢ ἄλλων περὶ ἀνυψώσεως τοῦ ἐδάφους κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, μὲ διεβεβαίουν ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἔλεγον ὅτι κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου τὸ ἔδαφος ἀνεπαισθήτως ὑψοῦται, ἐνῷ κατὰ τὸ ἀντίθετον σημεῖον, ἐν τῷ ἀνατολικῷ αἰγιαλῷ αὐτῆς ἀσημάντως καταβυθίζεται. Ἡ παράδοσις αὕτη ἀποδείκνυσιν ὅτι παλαιόθεν ἐγένοντο παρατηρήσεις περὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐδάφους ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται τοποθεσίᾳ.

Ἕτερον τοιοῦτο φαινόμενον προσόμοιον τῷ τοῦ *κλειστοῦ λιμένος* τῆς Φαλασάρνης ἢ τῶν Φαλασάρνων εἶδον ἀλλαχοῦ τῆς νήσου. Κατὰ τὸν νότιον αἰγιαλὸν τῆς Κρήτης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἱεραπέτρας, ὑπάρχει ὁμώνυμος κωμόπολις, ἥτις εἶναι ἡ ἕδρα τῆς εἰρημένης ἐπαρχίας. Ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται παρὰ τῇ τοποθεσίᾳ τῆς ἀρχαίας κρητικῆς πόλεως Ἱεραπύτνης, ἧς ἐρείπια φαίνονται κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην. Πλησίον τῶν ἐρειπίων τούτων, κατὰ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν σημεῖον, φαίνεται ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὁ λιμὴν τῆς Ἱεραπύτνης. Ἐνταῦθα τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἀναμφισβήτητον, διότι σώζεται ἐν καλῇ πως καταστάσει ἅπασα ἡ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης προκυμαία, σχηματίζουσα τεχνητὸν λιμένα. Ἡ λεκάνη τοῦ λιμένος κάλλιστα διακρινομένη, εἶναι πεπληρωμένη ἄμμου, ἐπὶ τῆς περισωζομένης δὲ προκυμαίας φαίνονται ἀκόμη ἐμπεπηγμένοι οἱ σιδηροῖ πάσσαλοι, εἰς οὓς προσεδένοντο τὰ ἐκεῖ ἐλλιμενιζόμενα πλοῖα. Εἰς ἄλλα δὲ παράκτια τῆς νήσου σημεῖα παρατηροῦνται τοὐναντίον καθιζήσεις. Ἀλλὰ

1. Raulin· Description de l'île deCrète 2.p 684.

περὶ τούτων καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ τῆς νήσου παρατηρουμένων τοιούτων ἀλλοιώσεων οὐ τοῦ παρόντος. Ὁ κύριος σκοπὸς ἡμῶν ἦτο νὰ δώσωμεν σύντομον περιγραφὴν τῶν ἐρειπίων τῆς Φαλασάρνης ἢ τῶν Φαλασάρνων, τοῦτο δὲ πράξαντες *a vol d'oiseau*, οὐδόλως ἀξιοῦμεν ὅτι ἐγράψαμέν τι λόγου ἄξιον.

ΣΕΛΙΝΔΗΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

ὑπὸ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

Ἔτει 1874ῳ ὁ ἐν τῇ πόλει Κασαμπᾶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀξιότιμος ἰατρὸς κ. Ἰωάννης Ἀφθονίδης ἐχάρισέ μοι χαρτίον, ἐν ᾧ αὐτὸς εἶχεν ἀντιγράψει παλαιὰν ἐπιγραφὴν ἐκ μαρμάρου, ὅπερ εἶδε πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τοῦ Κασαμπᾶ, μεταξὺ Πάρσα καὶ Κριζαλὶκ, πέραν τοῦ χωρίου Ὀρέν. Τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς εἶχε γίνει μετὰ σπουδῆς καὶ ὡς ἐδόθη μοι νόημα δὲν ἐξήγετο· οὐχ ἧττον ὅμως διεκρίνετο τὸ ὄνομα τόπου τὸ τῆς Σελινδηνῶν κατοικίας, ὅπερ ἦτο παντελῶς ἄγνωστον ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων· καὶ ἐπειδὴ ἡ χώρα, ἐν ᾗ τὸ μάρμαρον τῆς ἐπιγραφῆς ἔκειτο, μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς ἦτο εἰς ἐμὲ προσφιλὴς ἐκ τοπογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπόψεως, ἐπεθύμουν αὐτοῖς ὄμμασι νὰ ἴδω τὸ μάρμαρον, ἵνα οὕτω κατορθωθῇ τῆς ἐπιγραφῆς ἀκριβὴς ἀντιγραφή. Τοῦτο ἐγένετο ἔτει 1891 ὅτε μηνὶ αὐγούστῳ μεταβὰς ἐκ Σμύρνης εἰς Νύμφαιον ἔλαβον εἰς συνοδείαν τὸν γαμβρόν μου κ. Ἀθ. Ἀναστασόπουλον καὶ τὸν φίλον μου κ. Θεοδόσιον Δημόπουλον, καὶ μετέβην εἰς τὸ Ὀρένι, χωρίον ἀπέχον τοῦ Νυμφαίου ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, κείμενον δὲ ὑπὸ τὸ ὄρος Τμῶλος πρὸς τὸν εὐρὺ τοῦ Νυμφαίου κάμπον. Κάτωθεν αὐτοῦ, ἐν τῷ κάμπῳ, εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν εἶναι παλαιὸν εὐρὺ νεκροταφεῖον τουρκικὸν ἐγκαταλελειμμένον, πλήρες δὲ παλαιῶν ἐρειπίων, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ἐδῶ πρότερον ὑπῆρχε κώμη τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἧς τὸ ὄνομα περιέσωζεν ἡ ἀναζητηθεῖσα παρ' ἐμοῦ ἐπιγραφὴ τοῦ κ. Ἀφθονίδου. Μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν ἐντὸς θάμνων καὶ δενδρυλλίων ἀγρίων ἐπέτυχον ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν συνοδοιπόρων μου νὰ εὕρω μάρμαρον μέγα, αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχεν ἰδεῖ ὁ κ. Ἀφθονίδης· ἐπ' αὐτοῦ τὸ μάρμαρον ἦτο πλῆρες καὶ ἀπετέλει κατὰ τὸ σχέδιόν του στήλην ἢ τετράπλευρον ἀνδριάντος· ἐγὼ ὅμως εὗρον αὐτὸ διχοτομημένον καὶ σφοδρῶς βεβλαμμένον ὑπὸ σφύρας, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι χωρικός τις ἐκάκωσεν αὐτὸ οὕτω, ἢ διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ εἰς οἰκοδομήν, ἢ διὰ νὰ εὕρῃ θησαυρὸν κεκρυμμένον ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ἀγροίκων ἀνατολιτῶν δοξασίαν. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ἐπιγραφὴ δὲν εἶχε φθαρῇ μεγάλως ἐκ τῆς κακώσεως ἐκείνης, καὶ ὅτε ἀντέγραφον αὐτὴν ὡς ἐσώζετο, διήρχετο ἐκεῖθεν κάτωθεν κάτοικός τις τοῦ χωρίου Ὀρὲν, ἄνθρωπος ἀγαθὸς, ὃν οἱ συνοδοιπόροι μου παρεκάλεσαν νὰ μεταφέρῃ τὸ μάρμαρον εἰς τὸν οἶκόν του καὶ σώσῃ αὐτὸ ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην καταστροφήν. Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει οὕτως·

||||||ΕΟΙΣ ΠΑΤΡΙΟΙΣ Κ – ΑΥ
||||||ΟΚΡΑΤΟΡΙ ΚΑΙΣΑΡΙ ΤΙ
||||||Ω ΑΙΛΙΩ ΑΔΡΙΑΝΩ ΑΝ
||||||ΝΕΙΝΩ ΣΕΒΑΣΤΩ ΕΥ
||||||ΒΕΙ Η ΣΕΛΙΝΔΗΝΩΝ
||||||ΟΙΚΙΑΤΟ ΕΡΓΟΝ ΣΥΝ
||||||ΠΕΡΙ ΑΥΤΟ ΚΟΣΜΩ ΚΑ
ΘΙΕΡΩΣΕΝ

|||||||ΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΩΝ ΗΡΑ
||||||ΚΛΕΙΔΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
|||||||ΟΥ Β. Κ- ΤΙ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΚΙΛΙ
ΑΝΟΥ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΥΤΩΝ Κ-
ΤΟΥ ΕΡΓΕΠΙΣΤΑΤΟΥ
ΤΙ- ΙΟΥΛ]ΟΥ ΓΑΜΙΚΟΥ
ΕΠΙ ΣΤΕΦ. ΙΟΥΛ. ΡΟΥΦΕΙΝΗΣ

Ἀναγνωστέον δὲ ταύτην οὕτως·
« [Θ]εοῖς πατρίοις καὶ αὐ[το]κράτορι Καί-
» σαρι Τί[τ]ῳ Αἰλίῳ Ἀδριανῷ Ἀν[τω]νείῳ
» σεβαστῷ εὐ[σε]βεῖ ἡ Σελινδηνῶν [κατ]οι-
» κία τὸ ἔργον σὺν [τῷ] περὶ αὐτὸ κόσμῳ
» καθιέρωσεν· [ἐ]πιμεληθέντων Ἡρα[κ]λεί-
» δου Ἀπολλωνίου [τοῦ] β' καὶ Τί[του]
» Ἰουλίου Καικιλιανοῦ τῶν βραβευτῶν καὶ
» τοῦ ἐργεπιστάτου Τί[του] Ἰουλίου Γαμι-
» κοῦ, ἐπὶ στεφ[ανηφόρου] Ἰουλ[ίας] Ρου-
» φείνης».

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΝ ΑΓΙΩ, ΟΡΕΙ ΑΘΩ

ΣΥΛΛΕΓΕΙΣΑΙ ΥΠΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ε. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ 1893

Ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἄθῳ 1893, ἰανουαρίου 30.

Τῷ Ἐξοχωτάτῳ κ. Ἀν. Χρηστίδῃ ἰατρῷ,
προέδρῳ τοῦ Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου
Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἀριθμ. 1.

Ἐν προμετωπίδι λάρνακος ἀποκειμένης ἐν τῷ Δοχείῳ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου·

Διονυσιος Διονυσιου ζων εαυτω και τη
συμβιω αυτου Ζωσιμη Ιατροκλεους και τη
μητρη......ια κατεσκευασεν ος αν δε ε
τερον τολμηση πτωμα αποθεσται δωσει εις
το κυριακον ταμειον

Ἀριθμ. 2.

Ὁμοίως ἐν προμετωπίδι ἑτέρας λάρνακος ἀποκειμένης ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου·

Γερμανος Ηρακλα Διονυσια Διονυσιου
τη συμβίω και εαυτω ζων. Ει δε τις τολμη
σει ετερος ανοιξαι η καταθεσθαι ετερον
δωσει προστειμου τω ταμειω Χ: Β και τη πολει Χ: Β
ετους αντ μινος πανημου 6

Σημ. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Πορφύριος Οὐσπένσκη ῥῶσος ἀνάγει τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὸ 351 π. Χ. Ἀντίτυπα τῶν ἀνωτέρω ἐπισυνάπτονται ἐν τῷ παρόντι*.

* βλ. παρασυνημμένου πίνακος, Α, ἀριθμ. 4 καὶ 5.

Ἀριθμ. 3.

Ἐπὶ πλακὸς ἀποκειμένης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς Μ. Λαύρας·

Ἄριστον χρῆμα ἐξ ὕλης τῆς μαρμάρου
κύπελλον ὥσπερ χερσὶ τῶν λιθοξόων
ἐξειργάσατο, τοῦ φωτίσματος χάριν,
ὕδωρ ἐκβλύζειν καὶ ῥαντίζειν τοὺς πέριξ,
διειδέστατον ἁγιάσματος ἄγγος
Ἰωάννης ἱερὸς ποιμενάρχης,
ἐγείρας ἅμα καὶ τὸν δόμον ἐκ βάθρων,
κώδωνος λαμπροῦ ἀσφαλῆ κρεμαστῆρα,
σάλπιγγος δίκην ἀλαλάζοντος μέγα,
πρὸς τοὺς ὕμνους τε τοὺς ὁπλίτας τοῦ λόγου
ἀνεγείροντος ἐν καιρῷ ψαλμῳδίας
τὴν παράταξιν τῶν δαιμόνων ἀμύνειν,
σύντονον ἀρέμβαστον μέλποντος ᾆσμα
Ἰνδικτ. ιγ' ἔτους ,ςφξη'=1060

Ἀριθμ. 4.

Ἐπὶ εἰκόνος κειμένης ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῶν ἁγίων 40 Μαρτύρων τῆς Μ. Λαύρας·

Ὡς καὶ πάρος ἔμοι γε Παρθένε κόρη
δόμον ὑπέσχου φυλάττειν ἄχρι τέλους
οὕτω καὶ τόνδε, ὃν Μαρτύριος πῆξεν
ὁ Σάμου πρώην ἀρχιερεὺς τυγχάνων,
νῦν δὲ σχολάζων ἐνταῦθα ὡς καὶ ἄλλοι·
καὶ πάσης βλάβης ἱκετεύω φυλάττειν.

SISMANOGLIO

ὡς τοῦ υἱοῦ μου μεσίτριά τε πέλων
καὶ τόν δε, Πάτερ, φυλάξω εἰς αἰῶνας.
Ἡ οἰκονόμος τῆς Λαύρας.

Ἀριθμ. 5.

Ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ μαγειρείου τῆς Μεγίστης Λαύρας

Ἑστία πυρὸς εἰμί, τρίποδά τ' ἔχω
αἴθωνας τε λέβητας πίονας Λαύρας·
Τιμοθέου δὲ τοῦ προκαθηγουμένου
Σκυρῶθεν νήσου Γεωργίου τοῦ θείου
οἴκοθεν ῥητοῖς χρήμασιν χρησαμένου
πανευρύχωρον ὑπέστην καινουργίαν.
αχκε' ἀπριλ. κγ'.

Ἀριθμ. 6.

Ἡ ἐν τῷ ἀμπελῶνι τῆς ἱερᾶς μονῆς ἁγίου Παύλου ἀνευρεθεῖσα πλάξ, ἣν ἀνεδημοσίευσαν πάντες ἄχρι τοῦ νῦν, ὡς ἐπιγραφομένην «Δῆμος Ἀθηνοδώρου», οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τεμάχιον θραυσθείσης ἐπιτυμβίου πλακός, ὅπερ διέσωσε μέρος τοῦ ὀνόματος τοῦ τεθνεῶτος, ἔχον οὕτω

ΔΗΜΟΣ
ΝΟΔΩΡΟΥ

καὶ ἀναπεπληρωμένου διὰ τοῦ

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ ἢ ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΥ

Ἀριθμ. 7.

Ἄνωθεν παραθύρου τινὸς πύργου τοῦ ιγ' ἢ ιδ' αἰῶνος, κειμένου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς ἱερᾶς μονῆς ἁγίου Παύλου, χρησιμεύοντος ὡς νεώριον αὐτῆς, ὑπάρχει ἐντετειχισμένη πλὰξ μήκους ἑνὸς μέτρου καὶ πλάτους 0,45, φέρουσα εἰς ἑξήκοντα καὶ τρεῖς λέξεις τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

[Πα]ρὰ τὴν [κατάθεσιν] ἐμοῦ τε τοῦ Εὐφροσύνου καὶ τῆς [γυναικός] μου Αὐρ. Φίλας μηδένα ἐάσαι ποτὲ ἐπιβληθῆναι, ἀλλ' εεὶ [διακω]λύειν αὐτοὺς ὡς αὐθέντας. Εἰ δέ τις καταφρονήσῃ τῆς πα[ραγ-γ]ελίας μου ταύτης καὶ τῶν ..... παραφυλακῶν, δώσει τοῦ ἐπιχειρήματος τῇ καθολικῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ χρυσοῦ λίτρας δύο, μένοντος αὐτοῦ εἰς τὸ διηνεκὲς ἀσαλεύτου καὶ ἀπράτου.

Ἀριθμ. 8.

Ἀνωνύμου εἰς τὸν Παλαιολόγον Δοῦκα, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον τοὺς βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ εἰς τὸν τότε πατριάρχην Ἰωάννην·

Ὦ φιλάγαθε παρθένε Θεοτόκε
καὶ μεσίτρια τῶν ἐπταισμένων πάντων·
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐγγυητὴς καὶ σκέπη·
καὶ προστασία τῶν θλιβομένων Κόρη·
Σὺ οὖν, Πάναγνε, Πανύμνητε Παρθένε·
ἡ Θεὸν Λόγον τεκοῦσα κατὰ σάρκα·
σκέπε, φύλαττε τὸν ἄνακτα, Παρθένε·
τὸν θεόστεπτον Παλαιολόγον Δοῦκα
καὶ Κομνηνὸν τὸν Ἀνδρόνικον τὸν πάνυ,
καὶ Ἄνναν ὁμοῦ σὺν τοῖς αὐτῶν τε κλάδοις,
στελέχεσί τε τοῖς πορφυρογενέσι·
τὸν δέ γε θύτην τὸν καὶ ἡμῶν ποιμένα
τῆς Κωνσταντίνου Ἰωάννην τε σκέπε.
Δώρησαι αὐτοῖς καὶ χρόνους ἀπεράντους
εὐζωΐᾳ τε καὶ ἠρέμῳ τῷ βίῳ.
Εὐλογητὴ γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας πέλεις.

Ἀριθμ. 9.

Ἐν μιᾷ εἰκόνι τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου φέρονται τὰ ἑξῆς γράμματα·

Ανδρονι
κου ευσεβ
ους δεσποτου
παλαιολογου*

Ἀριθμ. 10.

Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος «Βίβλος Βασιλειῶν» **Καισαρίου Δαπόντε.**

«Ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως Νικαίας ἐπί τινος μαρμάρου γέγραπται τάδε»·

Ὄναρ τὰ πάντα καὶ σκιᾶς οὐδὲν πλέον·
τὸν γὰρ φέροντα πρῶτα τοῦ λαμπροῦ γέ-[νους
καὶ βασιλικῆς ἐκ φυλῆς κατηγμένον
Κομνηνόβλαστον κλῆμα, τὸν ἐκ πορφύρας,
ἐκ πατρὸς ἀνίσχοντα σικελοκράτους
κόνις καλύπτει, καὶ θαλαμεύει σκότος·
καὶ τάφον οἰκεῖ, τῆς κατάρας χωρίον
πρίγκηψ Μανουὴλ, τῶν χαρίτων ἡ βρύσις,
τὸ τριακοστόπεμπτον ἀνύων ἔτος,
δεκὰς σὺν ἑπτάδι δὲ τοῦ ἰουνίου
φυτὸν μαραίνει τῆς ἀγαθοβρυσίας·
κατὰ δὶς ἑπτάριθμον ἰνδίκτου κύκλον·
καὶ κατὰ χιλιοστὸν ἑξαπλοῦν ἔτος,
προσλαβὼν ἐκτὸς καὶ χρόνους περιόδους
ἑπτακοσίας ἐννέα πρὸς ταῖς δέκα.

* βλ. ἐν πίνακι Α', ἀριθμ. 6.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης μεταξὺ τῶν διαφόρων χειρογράφων, ἅτινα παρετήρησα, ὑπάρχουσι καὶ χειρόγραφα διαφόρων πραγματειῶν τοῦ Σταγειρίτου φιλοσόφου ἢ τοὐλάχιστον ἀναφερομένων εἰς αὐτόν. Τούτων σημείωσιν παρατίθημι κατὰ σειράν, διότι οὔπω ἐσημειώθησαν ὑπό τινος· ἡ ἀξία αὐτῶν δὲν φαίνεται μεγάλη. Ἔστι δ' ἡ σημείωσις αὕτη : [1]

Ἀριστοτέλους	χειρόγραφα
De Anima	Mc, 335
Analyticorum posteriores	Mc, 335
Physica (μετάφρασις εἰς λατινικήν)	Mc, 134
Τέχνης Ῥητορικῆς I, II	Mb, 15
Ἀριστοτελικὰ	— Mc, 26^{α}
	— Mc, 26^{β}
	— Mc, 153
	— Mc, 169
	— Mc, 170
	— Mc, 171
Ἀριστοτελικὰ ἐν λατινικῇ παραφράσει	— Mc, 254
Ἀριστοτελικά: annotata in l. 6 Ethicorum *Aristotelis* ὑπὸ Hailand Samuel	Mc, 53
Ἀριστοτ: in II lib. de Anima ὑπὸ Herter, Caspar	Mc, 33
Ἀριστοτέλης χειρ. M^{β}, 24	Porphyriarae *πέντε φωναὶ κατηγορίαι* (quaedam ex Analyticis).

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ein Codex Tubingensis des Aristoteles» (Τυβιγγαῖός τις κῶδιξ τοῦ Ἀριστοτέλους)

ὁ H. Flach ἐδημοσίευσε τῷ 1876 περιγραφὴν τοῦ τελευταίου τούτου κώδικος ἐν Jahrb: der Klassischen Philologie (Λειψίᾳ, τόμ. 113 σελ. 733 — 734) ἐπαρκῆ πως. Ἐνταῦθα ἐπιτραπήτω μοι νὰ διορθώσω σπουδαιότατον τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα εὐθύς: ἀντὶ M6,24 ἀναγνωστέον Mϐ,24. καὶ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ κῶδιξ *ἐκ δωρεᾶς* ἦλθεν εἰς χεῖρας τοῦ φιλελληνικωτάτου καθηγητοῦ τῆς Τυβιγγαίας Ἀκαδημείας Μαρτίνου Κρουσίου τῷ 1584, ὡς αὐτὸς οὗτος αὐτῇ χειρὶ σημειοῦται « 15 Febru. 1584 mihi M. Martino » Crusio, Tybingae professori, dono re- » liquit convictor meus Davides Occo, » D. Adolfi Med. D. Augustae F...»

1. Πάντα 8ον καὶ 4ον σχῆμα.

ΓΡΑΜΜΑ ΔΩΡΕΑΣ

ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ

ἐκδιδόντος

Β. Α. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

Τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον *παραχωρητήριον* τοῦ μητροπολίτου Κρήτης *Νεοφύτου*, δι' οὗ παραχωροῦνται λόγῳ ἐσωτερικῆς οἰκονομίας τῷ οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ ἐκ τῶν ἐν τῇ μεγαλονήσῳ ταύτῃ μοναστήρια μὲν *ἑπτὰ*, χωρία δὲ *πέντε*, ἐπὶ τῷ γενέσθαι αὐτὰ πατριαρχικὰ σταυροπήγια ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀναφέρεται ὑπό τε τοῦ κ. *Σάθα* ἐν τῇ *Περιλήψει* τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων (δηλδ. 1538—1684[1]) καὶ ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Γεδεών*[2]. Ἀμφότεροι ἀνάγουσι τὴν χρονολογίαν εἰς τὸ ἔτος 1655. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὅπερ οὐκ ὀλίγον χρησιμεύσει εἰς τοὺς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς νήσου ταύτης ἀσχολουμένους ἐγένετο ἐν Κρήτῃ κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1654, ὡς δείκνυσιν ἡ *Νομικὴ Συναγωγὴ* τοῦ Δοσιθέου, ἐξ ἧς ἄλλοτε ἀντεγράφη ὑφ' ἡμῶν[3].

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ φερομένη χρονολογία δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν τῆς τρίτης πατριαρχίας Ἰωαννικίου τοῦ Β', ἥτις παρατείνεται μέχρι τῆς 17 μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οὐχὶ δὲ ἀπριλίου, ἐξηγεῖται ὅμως ἔκ τε τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἀνωμάλου καταστάσεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Νεοφύτου, ἐὰν μὴ θελήσωμεν ν' ἀποδώσωμεν γραφικὸν σφάλμα τῷ τῆς *Συναγωγῆς* συναρμοστῇ· διότι τὸ προηγούμενον ἔγγραφον φέρει μὲν χρονολογίαν 1655, τὸ μετεπιὸν ὅμως διάφορον πάντῃ.

Περὶ τοῦ Κρήτης Νεοφύτου οὐδεμίαν τό γε νῦν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν πληροφορίαν διασαφοῦσαν τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα. Οἱ κώδικες τοῦ ἀρχειοφυλακείου τῶν Πατριαρχείων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μεγάλα χάσματα ἔχουσιν ἐν ταῖς ἀρχιερατικαῖς ἐκλογαῖς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Νομικὴ Συναγωγὴ[1], ἡ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἠσφαλισμένη, σιγᾷ.

Τὸ ἔγγραφον ἔχει ὧδε :

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν οἰκειοθελῶς δίδω τὰ κάτωθεν χωρία καὶ μοναστήρια εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ παναγιωτάτου μου αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου *Ἰωαννικίου*, νὰ τὰ κάμῃ πατριαρχικὰ σταυροπήγια, νὰ λαμβάνῃ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τὰ δικαιώματα ἀπ' αὐτῶν, ἀφ' οὗτις (**οὕτω**) θέλουσιν ἔλθῃ οἱ πατριαρχικοὶ σταυροὶ καὶ ἡ παραίτησίς μου εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔκαμα τὸ παρόν μου ἰδιόχειρον γράμμα κατὰ τὸ ͵αχνδ΄ ἔτος τὸ σωτήριον μηνὶ ἀπριλλίῳ (**οὕτω**)

Τὸ μοναστήριον τοῦ ***Σωτῆρος Χριστοῦ***, τὸ ***Ἀρκάδι***, μὲ τὰ μετόχιά του εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ρυθήμνης (οὕτω)

Τὸ μοναστήριον τοῦ ***ἁγίου Γεωργίου***, τὸ ***Ἀρκάδι***, μὲ τὰ μετόχιά του εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν·

1. *Μεσαιων. Βιβλ.* τόμ. Γ', σελ. 590.
2. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 585.
3. κατέχει τὰς σελ. 2616—262α.

1. περὶ τῶν πατριαρχειῶν Ἰωαννικίου τοῦ Β' πρβλ. *Μ. Γεδεὼν* Πατριαρχ. Πίνακας, σελ. 574, 578, 582, 584.

2. Ἐν Pashley, Travels in Kreta, Λονδ. 1837, τόμος Α', σελ. 309 καὶ *Sieber*, Reise nach d. Insel Kreta, Λειψία 1823, τόμ. Α', σελ. 476 π. 2 φέρονται αἱ ἀπόψεις τῆς μονῆς.

Κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῶν χωρίων κατὰ τὸ 1834 μετὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων ὀρθοδόξων τε καὶ μή, ὅρα ἐν τῷ πρώτῳ τῶν συγγραμμάτων τούτων· τόμ. Β', σελ. 308 κ. ἑ.

Κατὰ τοὺς τελευταίους ἐπισήμους (τουρκικοὺς) *σαλναμέδες* ἡ νῆσος ἔχει *δεκαὲξ* πρὸς τοῖς *χιλίοις* χωρία, καὶ περὶ τὰ *πεντήκοντα* μοναστήρια.

Τὸ μοναστήριον τῆς **ἁγίας Τριάδος, τῶν Μουρτάρων,** ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κυδωνίας μὲ τὰ μετόχιά του

Τὸ μοναστήριον τῆς **Θεοτόκου** τοῦ **Γδερνέτου**[1] μὲ τὰ μετόχιά του, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Κυδωνίας

Τὸ μοναστήριον τῆς **Χρυσοπηγῆς**[2] με τὰ μετόχιά του ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ

Τὸ μοναστήριον τῆς **Ἱερουσαλὴμ** ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ **Μελβιρίου**

Τὸ βαροῦσι τῆς Κυδωνίας **Ἅγιος Σπυρίδων**

Τὸ χωρίον **Δραπανιάδαις** μὲ τὰ μετόχια ἐν τῇ περιοχῇ τῆς **Κυσσάμου** (οὕτω)

Τὸ χωρίον **Ἀτσιπόπουλου** ἐν τῇ περιοχῇ τῆς **Ρυθήμνης**

Τὸ χωρίον **Μαργαρίταις** ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ **Αὐλοποτάμου**

Τὸ χωρίον **Γαλατᾶ** ἐν τῇ περιοχῇ τῆς **Κυδωνίας**

Τὸ χωρίον **Στόλη** ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ **Ἀποκορώνου** (οὕτω)

Νεόφυτος ὁ **Κρήτης**

Ἀντὶ τοῦ χωρίου *Στόλου* ἀποκατέστη πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν τὸ χωρίον *Ἀνερικούρου*, πλησίον τῆς χώρας Κυδωνίας, σὺν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ *μεγάλου Γεωργίου Μάρμαρ*, καὶ ἐδόθησαν ἐξαρχικῶς πρὸς τὸν τιμιώτατον ἄρχοντα κυρίδζην *Λασκαράκην Μουσελίμη*, λαμβάνειν ἐτησίως ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀνερικούρου μέτρα *δέκα* ἐλαίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου *ἑπτά*.

Εἰς μοναστηρίων ἀρίθμησιν δὲν προβαίνομεν, οὐδὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἄνωθι ἀναγεγραμμένων ἢ τῆς τοποθεσίας, οὔτε σημειούμεθά τι, ἅτε μηδὲν περὶ αὐτῶν γινώσκοντες. Κατάλογος μοναστηρίων ἐν Κρήτῃ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Ἡμερολογίῳ Ἀνατολῆς* τοῦ 1879 σωτηρίου ἔτους (σελ. 248).

Μοναστήρια εὕρομεν κατὰ τύχην μνημονευόμενα· *Παλαιουπόλεως*, οὗ ἡγούμενος ἐχρημάτισε καὶ ὁ πολὺς Γεράσιμος Βλάχος Κρής, *Θεοτόκου Βροντοχίου*, *ἁγίου Γεωργίου* περὶ τὰ Σφακιά· ταῦτα ἐν τῇ *Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκῃ*, τόμ. Α΄, σελ. 207, 551, 739.

Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου, τοῦ ἐπονομαζομένου *Ἀπεζωναῖς*, ἐν ᾧ ἐγράφη καὶ χειρόγραφον κατὰ τὸ 1626 ἀποκείμενον ἐν τῇ Πατμιακῇ βιβλιοθήκῃ· (βλ. Σακκελίωνος Πατμ. Βιβλιοθ. σελ. 156).

Ἐπίσης τὸ Σιναϊτικὸν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ἐξ οὗ τῷ 1580 ἔγραφε πρὸς διαφόρους ἐπιστολὰς ὁ εὐκλεὴς Μάξιμος ὁ Μαργούνιος[1].

Σολομὼν ὁ Σιωπικός, ὁ S. Schweigger, ὁ γνωστὸς ἐφημέριος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γερμανικῆς πρεσβείας, ὑπερμεσούσης τῆς ΙϚ΄ ἑκατονταετηρίδος, κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν, τὰς νήσους καὶ τὴν Συρίαν ἐσχημάτισεν εἶδός τι λευκώματος κατὰ τὸ σημερινὸν σύστημα, ἐν ᾧ διαφόρους διαφόρων ἑλλήνων καὶ ἄλλων μαρτυρίας ἰδιογράφους ἐθησαύρισε. Μεταξὺ τούτων παρατίθημι ἐνταῦθα μόνον τὰς εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἀναφερομένας, ἃς ἀνεῦρον ἐν χειρογράφῳ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης ὑπ' ἀριθμ. Mb,37 εἰς 4ον σχῆμα, περὶ οὗ ἐν ἡγουμέναις διατριβαῖς λόγον ἐποιησάμεθα[2]. Εἶναι αἱ ἑξῆς·

«Τῷ περὶ σὲ φίλτρῳ τετρωμένος, ἀνεπίληστόν σου τὴν μνείαν τηρήσω· τῇ πεφιλημένῃ προσηγορίᾳ πυκνῶς ἐντρυφῶν καὶ τὴν ἐράσμιόν σου θέαν ἀεὶ φανταζόμενος, καὶ μακρὰν ἀπὼν οὐκ ἀμνημονήσω· ἔχω γάρ σου καὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν μνήμην, τῷ ἡμετέρῳ νοῒ γεγραμμένην. Καὶ λήθην τοῦ ὀνόματός σου οὐ λήψομαι· καὶ γὰρ οὐκ ἔσεται παρ' ἐμοὶ τοῦτ' εὐληθάργητον: μᾶλλον δὲ ἀργόλιθον ἔσεται· καὶ τοῦτο χάριν τὸ γράμμα καὶ τοὺς στίχους ποιῶ

Ἰωάννης Μορζῆνος, ὁ Κρής».

«Γνήσιος εἰμὶ φίλος· καὶ τὸν φίλον, ὡς φίλον οἶδα, τοὺς δὲ κακούς, διόλου πάντας ἀπαναίνομαι· οὐδένα θωπεύω πρὸς ὑπόκρισιν· οὓς δ' ἄρα τιμῶ, τούτους ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀγαπῶ.

αφω παω αὐγούστῳ ιη΄. Candiae».

Ἀφ' ἑτέρου κατωτέρω :

«Ἱερεὺς *Μάρκος Μορζῆνος*, εἰς μνήμης χάριν σοι τῷ σοφῷ Σολομόντι (sic) Γερμανῷ αὐτοχείρως τάδε γεγράφω[3].

αω φπ ᾱ αὐγούστῳ *ιη*· Candiae».

1. Γουβερνέτου κατ' ἄλλους.
2. Θεοτόκου τῆς Χρυσοπηγῆς. Ὅρα Σακκελ. Πατμ. Βιβλ. σελ. 145.

1. μέτιθι καί τινα ἱστορικὰ ἐν *Σακκελίωνος* Πατμ. Βιβλ. σελ. 252· καὶ Lamii, Deliciæ Eruditorum· τόμ. Θ΄, σελ. 37.
2. Πατριαρχ. σελὶς 1890. Ὁ ἱερὸς κλῆρος κατὰ τὸν ΙϚ΄ αἰῶνα· κλ. 1892.
3. ἴσως τάδε γε γράφω.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ

ἐπιμελείᾳ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συλλόγου προβαίνουσα εἰς τὴν δημοσίε τι τῶν ἑπομένων ἐπιγραφῶν, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀνακοινωθεισῶν αὐτῇ, ὁμολογεῖ ὅτι, ἐλλείψει νεωτέρων ἐπιγραφικῶν βοηθημάτων, δὲν δύναται νὰ ὁρίσῃ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀνεκδότους, ἢ τῶν τυχὸν δημοσιευθεισῶν παραλλαγὰς γραφῆς. Τὴν ἔρευναν ταύτην καταλείπει τοῖς εἰδικώτερον ἀσχολουμένοις καὶ τοῖς εἰς βοηθήματα εὐμοιροῦσι, δηλοῦσα ἅμα ὅτι εὐγνωμόνως ἀποδέχεται πᾶσαν σχετικὴν κοινοποίησιν.

Α΄

1

ΕΠΑΦΡΟΔΗΤΩ ΑΝΑΤΗCΑΝ
ΓΑΙΟC ΙΟΥCΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΥCΙΑ Η CΥΝ
RΙΟC ΜΟΥ ΚΑΙ ΝΑΝΑ Η ΑΔΥΔΦ ΑΥΤΗC
. . . . ΚΑΙ ΑΠΠΗ Η CΥ
ΝΒΙΟC ΜΝΗΜΗC ΧΑΡΙΝ

ἤτοι· «Ἐπαφροδίτῳ ἀν[έσ]τησαν Γάϊος Ἰούστου καὶ Λουσία ἡ σύν[β]ιος μου καὶ Νάνα ἡ ἀδ[ελ]φ[ὴ] αὐτῆς . . . . καὶ Ἄππη ἡ σύνβιος· μνήμης χάριν».

Εὑρέθη ἐν Φρυγίᾳ, ἐν τῷ χωρίῳ Τιρτίρτσογοῦ, τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν ὥρας ἀπέχοντι τοῦ Μπολαβατὶν (Πολυβότου), καὶ ἀντεγράφη πρὸ 26 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου κ. Μ. Ἀμπελίδου, ἰατροῦ.

2

ΜΑΤΕΙCΜΑΝΟΝ
ΜΕΝ ΑΡΙCΤΟΓΕΝΟΥ ΚΑΙ
ΤΕΙΜΟΘΟΥ ΤΩΝ Ι
ΔΙΩΝ ΤΕΚΝΑΝ ΑΝΕ
CΤΗCΑΝ ΔΠΑΛCΗΝ
Δ ΕΥΧΗΝ

Εὑρέθη ἔνθα καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς ἐπὶ στήλης, καὶ ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. Ἡ συμπλήρωσις δύσκολος φαίνεται· αἱ ἀναγινωσκόμεναι λέξεις εἰσίν·

. . . .
. . . Ἀριστογένου[ς] καὶ
Τιμοθ[έ]ου, τῶν ἰ-
δίων τέκν[ω]ν ἀνέ-
στησαν . . . . .
δ' εὐχήν.

3

ΥΠΕΡΔΗΜΟΥΙ ΑΠΠΟΛΗ
ΝΩΙ CΩΤΗΡΙΑ COMHNIS
CΥΝΗΝΩC ΕΥΧΗΝ SΛΗ

Εὑρέθη ἔνθα καὶ ἡ προηγουμένη ἐπὶ στήλης· ἀντεγράφη καὶ ἐκοινοποιήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ταύτης ἡ συμπλήρωσις δύσκολος. ἴσως δὲ οὕτως ἀναγνωστέον

Ὑπέρδημος Ἀπ[π]ολ[ω]-
ν[ίᾳ] Σωτηρίᾳ . . . .
συνήνωσ' εὐχήν. [ἐτῶν]. λη΄.

4

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙ
CΑΡΑ ΜΑΡΚΟΝ ΑΥ
ΡΗΛΙΟΝ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΝ
CΕΒΑCΤΟΝ ΑΡΜΕΝΙΑΚΟΝ
ΠΑΡΘΙΚΟΝ Γ.ΡΗΑ . . .

5

ΘΕΟΝ ΚΟΜΜΟ
ΔΟΝ ΟΡΚΙΣΤΗ
ΝΩΝ Ο ΔΗΜΟΣ
ΚΑΙ Η ΓΕΡΟΥCΙΑ

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εὕρηνται ἐπὶ δύο πλευρῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς στήλης, ἐν Φρυγίᾳ, ἐν τῷ χωρίῳ *Μπαλὶ* τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀζιζιέ, ἐν Ἐμὶρ-δάγ. Ἀντεγράφησαν δὲ καὶ ἐκοινοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Ἀναγινώσκομεν αὐτὰς οὕτως

Αὐτοκράτορα Καί-
σαρα Μάρκον Αὐ-
ρήλιον Ἀντωνεῖνον
σεβαστὸν, Ἀρμενιακὸν,
Παρθικὸν, Γ[ε]ρ[μ]α[νικὸν]
Θεὸν, Κόμμο-
δον, Ὀρκιστη-
νῶν ὁ δῆμος
καὶ ἡ γερουσία.

§

Τὰς ἑπομένας ἐπιγραφὰς ἐπὶ στηλῶν καὶ καὶ διαφόρων μαρμάρων, κομισθέντων ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ (Βουδροὺμ τανῦν) εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐνταῦθα ναύσταθμον, ὁ αὐτὸς κ. Ἀμπελίδης ἀντέγραψε καὶ ἐκοινοποίησε τῇ ἡμετέρᾳ Ἐπιτροπῇ

6

ΟΛΥΜΠΙΑΔ
ΔΙΙΜΙΙΙ
ΤΙΤΟΣ ΦΛΑΒΙΟΣ ΜΗ
ΝΙΚΗΣΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟ
ΔΡΩΝΔΟΛΙΧΟΙΑΣ
ΠΡΩΤΟΣΚΑΙΤΑΕΝΡΩ
ΠΕΤΩΛΕΙΑ ΠΡΩΤΟΣ
ΠΩΝ
ΔΙΙΟΛΥΜΠΙΩΙ

Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ πλευρὰ τῆς στήλης ἐστὶ τεθραυσμένη.

7

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ ΑΓΑΘΟΚΛΙ C
ΕΛΗΥFΕΠΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΝ
ΝΑΝΕΞΟΝΕΡΝΑΙ ΤΕΘΗΝ ΠΑΡΕΞΕΑ
ΤΟΥ ΚΑΠΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝΠΑΙΔ
ΩΝ ΕΑΝΔΕ ΤΙ ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ ΑΝΥΞΑΣ
ΘΗΤ.... ΓΔΕΤCΙ Ο
ΣΟΚΟΙΙ - ΗΝΑΡΙΑΠΕ - ΠΑ -ΟΣΙΑ.

Τὸ μάρμαρον φαίνεται ἀποτελοῦν πλευρὰν ἢ λάρνακος· ἀναγνωστέον δὲ οὕτως·

Ἀγαθοκλῆς Ἀγαθοκλ[έους
. . . . μνημεῖον
. . ἐξὸν εἶναι τεθῆν[αι, πάρεξ ἑα[υ]
τοῦ κα[ὶ τ]ῆς γυναικός μου καὶ τῶν παίδ-
ων· ἐὰν [δέ τις] παρὰ ταῦτα [ἀ]ν[οί]ξας
θή[σῃ..........
.... [δ]ηνάρια πε[ντ]α[κ]όσια.

8

ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΛΑΝΟΣ

9

. . . ΕΠΙΣΤΑΤΗΣΑΝΤΟΣΠΟΤΕΝΤΟΣΤΟΥΕΥΕΡ
ΓΕΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙΠΡΟΔΑΠΑΝΗΣΑΝΤΟΣΕΚΤΩΝΙΔΙΩΝΣΥΝΕΓ
[ΕΠΙΣΤΑΤΗ
ΣΑΝΤΩΝΕΣΤΙΑΙΟΥ ΤΟΥ
ΠΑΝΤΑΙΝΟΥΑΜΥΝΤΟΥΚΑΙΔΙΟΦΑΝΤΟΥΓΟΥ'
[Δ'ΔΙ-
ΟΦΑΝΤΟΥ

10

ΩΝΣΥΝΠΑΝΤ

Ἐκ μαρμάρου καλλιτεχνικῶς ἐξειργασμένου· ἡ ἐπιγραφὴ εἰς μίαν καὶ μόνην γραμμὴν ἦν ἐγγεγλυμμένη.

11

ΤΟΥ
ΟΣΛΕΚΤΟΥ
ΝΟΥΤΕΣΣΕΡ/..
ΝΜΕΝΩΝΑΣV
ΚΑΡΙΟΣΡΕΓΙΩΝΟ
ΣΙΚΗΣ ΑΝΕΘΙ-ΚΕΝ
ΤΟΝΒΩΜΟΝ

12

ΙΛΙΙ
ΙΙ ΙΙ
ΙΛΙΟΛ - - ΙΟΙ
ΙΧΨΣΑΡΤΑ
Ι-ΙΛΙΛΣΙΛΙΑ
Ι-ΙΩΝΠΛΙΙΟΝ
ΟΥΛΛΙ° - ΧΗΣΑΝΤ
ΕΣΙΑΞΚΛV
ΕΛΕΣΛΝΤ
ΛΙΙΕΣ
ΙΣΛ
ΤΛ
ΑLΑ

13

(ἴδε ταύτην ἐν πίνακι Α΄, ἀριθμ. 7)

14

(ἴδε ἐν πίνακι Α΄, ἀριθμ. 8)

Ὁ αὐτὸς κ. Ἀμπελίδης εἶδε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν 14 (γενουητικὴν) ἐπὶ μαρμάρου, ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ· ταύτης ὕπερθεν

διεκρίνοντο δύο παράλληλοι ἀσπίδες, ὧν ἡ ἀριστερὰ διέσωζεν ἴχνη σταυροῦ. Ἡ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ μαρμάρου τεθραυσμένη· συνεπῶς ἐλλειπεῖς αἱ γραμμαί. Τὸ μάρμαρον ἔχει ὕψος 0,61 καὶ πλάτος 0,47 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου.

Β΄

Ὁ ἐν Βαλτζικίῳ, πόλει τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, διαμένων κ. Γαβριὴλ Θεοδωρίδης ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου περιγραφὴν ἓξ ἀγαλμάτων, ἀνευρεθέντων, φθίνοντος δεκεμβρίου 1894, ἐν ὁδῷ τῆς ὀθωμανικῆς συνοικίας τῆς εἰρημένης πόλεως, ὄπισθεν τοῦ μουσουλμανικοῦ τεμένους «Σολὰκ τζαμιῆ», περιοίκου τινος ἐξορύττοντος πρὸς χρῆσιν ἰδίαν μάρμαρον, οὐ μόνον ἡ ἄκρα ἐφαίνετο· τὰ εὑρήματα παρέλαβεν ἡ δημαρχία τῆς πόλεως. Ἡ περιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς σχεδόν·

1. Ἄγαλμα λίθινον ἀνδρὸς ἐπὶ βάθρου ἱσταμένου καὶ τὰ νῶτα ἐρείδοντος ἐπὶ στήλης, ὡς ἐκ τῆς ῥάχεως φαίνεται, κεκολοβωμένον τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, σῶον δὲ μέχρι τοῦ λαιμοῦ, ἀφ' οὗ φαίνεται κρεμαμένη πήρα ἢ δοχεῖον, ἐξέχουσαν ἔχον σειρὰν δακτύλων, τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας ὁμοίους ἐλάφου μᾶλλον ἢ αἰγὸς ἔχον, καὶ τὰ γεννητικὰ μόρια σῶα· ὁ σωζόμενος κορμὸς ἔχει μῆκος 0,60 γαλλικοῦ μέτρου. Παριστᾷ δὲ [λέγει ὁ ἐπιστέλλων] «ἄνθρωπον κατασιλλαίνοντά πως, καὶ τοῦτο, κατ' ἐμὲ, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἄγαλμα εἶναι μᾶλλον Βάκχου ἢ Πανὸς, ὡς εἰκάζουσί τινες ἐκ τοῦ παρεμφεροῦς τῶν κνημῶν καὶ ποδῶν τοῖς τῆς αἰγός». Ἐπὶ τοῦ βάθρου εὕρηται ἐπιγραφὴ, τῆς ὁποίας γύψινον ἔκτυπον συναπέστειλεν ὁ εἰρημένος φιλάρχαιος

(βλέπε ταύτην ἐν πίνακι Α΄, ἀριθμ. 9).

2. Κορμὸς ἀγάλματος «ὡραιοτάτης τέχνης καὶ καλλίστου μαρμάρου οἱονεὶ διαφανοῦς, τοῦ ὁποίου, ὡς ἰδίοις ὄμμασιν ἔχω ἰδεῖ ἐν τῷ λούβρῳ τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, τὸ χρῶμα καὶ τὰ συστατικὰ κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τοῦ μαρμάρου ἐκείνης». Ἐλλείπει ἡ κεφαλή· διήκει δὲ μέχρι τῶν ἰσχίων, διατηροῦν τὰ αἰδοῖα· παρίστησιν ἄνδρα χλαμυδοφόρον προτείνοντα τὴν ἀριστερὰν κρατοῦσαν δόρυ ἢ ῥόπαλον, ἐλλεῖπον μετὰ τῆς ὠλένης· ἐπὶ τοῦ ὤμου φαίνονται ἴχνη πλοκάμου τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς· ἂν ἔλειπον τὰ αἰδοῖα, θὰ ἐξελαμβάνετο ὡς γυναικὸς ἄγαλμα· «ἀφεύκτως δὲ τοῦτο εἶναι ἄγαλμα Ἀπόλλωνος». Βάθρον δὲν ἔχει.

3. Ἄγαλμα, «πιθανώτατα τοῦ Ἄρεως», ὡραίας ἐπίσης τέχνης καὶ λαμπροῦ μαρμάρου, 50 ἑκ. τοῦ γαλλ. μέτρου, ἀκέφαλον μὲν, σῶον δὲ μέχρι ποδῶν· ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους διακρίνεται καλῶς ἡ τοῦ Ἄρεως στολὴ, δεξιόθεν τὸ ξίφος καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους ὁ θώραξ.

4. Κορμὸς ἀγάλματος κεκολοβωμένος χεῖράς τε καὶ πόδας, ἱστάμενος πιθανῶς ἐπὶ βάθρου, ὅπερ ἐξήχθη αὐτόθεν· ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσι δεξιόθεν μὲν κεφαλὴ βοὸς ὑπὸ στήριγμα ἐλλεῖπον, ἐν τῷ μέσῳ δὲ δύο πόδες ἐπεξειργασμένοι λεπτότατα μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων πτυχῶν· φαίνονται καὶ ἴχνη ἐπιγραφῆς· ἦν τὸ ὅλον πιθανῶς ὕψους 70—80 ἑκατοστῶν.

Γ΄

Ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀμασείας κ. Ἄνθιμος, πρώην Βελεγράδων, ἔπεμψε τὰς ἑπομένας ἐπιγραφὰς, συλλεγείσας καὶ ἀντιγραφείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τόπου, ἐπισημειώσεις τινας προσθεὶς συνάμα·

1

ΠΛΑΙΟC
ΔΙΟΔΩΡΟΥ
ΧΑΙΡΕ

ἤτοι: Πλάϊος Διοδώρου χαῖρε.

Εὑρέθη ἐν Ἀπολλωνίᾳ (τῇ ἐν Ἠπείρῳ) τῇ 12 μαΐου 1886· γέγραπται δ' ἐπὶ τμήματος λευκῆς λιθίνης στήλης, ὕψους 0,24 γαλλικοῦ μέτρου. Ἡ κορυφὴ τῆς στήλης οὖσα ὁμαλὴ ἔχει διάμετρον 0,24, ἐνῷ ἡ σωζομένη βάσις ἔχει 0,20, ὥστε ἐστενοῦτο πρὸς τὴν βάσιν ἡ στήλη.

2

ΤΡΟΦΙΜΕ
ΕΤΩΝ ΚΓ
ΧΑΙΡΕ
ΔΑΝΑΙ

ἤτοι: Τρόφιμε ἐτῶν κγ΄ χαῖρε· Δανάη.

Εὑρέθη ἔνθα καὶ ἡ ἀνωτέρω.

3

ΑΓΕΛΟΧΟΣ ΠΛΩΤΑ ΛΥΣΩΝ ΑΝΔΡΙΩΝΟΣ ΠΑΡ
[ΜΕΝΙΣΚΟΣ

ΑΝΤΙΠΑΤΡΥ ΦΙΛΩΝΙΚΟΣ ΛΥΣΕΙΜΑΧΟΥ ΦΙΛ
[ΙΠΠΟΣ ΕΡΑΤΩΝΟΣ
ΒΛΑΙΟΥ ΨΥΛΛΟΣΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ ΚΑΛΛΗΝ ΠΑΡ
[ΜΕΝΙΣΚΟΥ ΙΛΑΥΚΙΑΣ
ΑΜΥΝΤΑΝ . . . ΔΑΜΟΣΤΡΑΤΟΣ ΑΛΛΙΩ. . . .
[ΣΙΜΑΚΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ
ΣΩΣΑΝΔΡΟΣ ΑΛΚΩΝΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΣΩΤΗΡΙ
[ΚΟΥ ΝΙΚΙΑΣ
ΖΩΙΛΟΥ . . . .
. . . .
ΑΓΑΝΟΥ . . . . ΠΟΛΙΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΙΔΑΣ ΑΜΒΡΑΚΙΔΑΣ ΔΕΙΝΩΝ ΣΩΣΟΥ ΝΙ
[ΚΩΔΑΜΟΣ
ΑΝΔΡΙΩΝΟΣ ΤΙΜΗΝ ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΥ ΑΡΙΣ
[ΤΗΝ ΤΕΙΣΩΝΟΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣ ΙΕΡΩΝΟΣ ΠΟΛΕΜΩΝ ΚΡΑΤΩ
[ΝΟΣ ΝΙΚΑΝΩΡ
ΦΑΛΑΚΡΙΩΝΟΣ ΘΡΑΣΕΩΝ ΙΕΡΩΝΟΣ ΙΠΠΩΝ Ι
[ΛΑΚΙΑ ΧΑΡΙΚΛΗΣ
ΖΩΙΛΟΥ ΝΙΚΟΔΑΜΟΣ ΖΩΠΥΡΟΥ ΒΑΛΛΗΝΟΡΑ
[ΣΩΝΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΜΕΝΙΣΚΟΥ ΚΑΤΑΠΑΛΤΛ ΕΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΙΔΑΣ
[ΑΙΧΔΡΑΙΜΩΝΟΣ
ΛΑΝΑΣΑΣ ΔΑΜΗΝ ΠΟΡΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΗΝ ΒΡΥ
[ΝΙΩΝΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΙΔΑΣ ΝΙΚΙΑ ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΦΑΙΚΥΛΟΥ
[ΚΑΛΛΗΝ ΜΕΝΗΝΟΣ
ΓΛΑΥΚΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΦΙΛΩΝ ΖΩΠΥΡΟΥ ΦΙΛΟ
[ΚΡΑΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΒΟΥ . . .
ΦΙΛΑΡΧΟΣ ΑΝΔΡΙΩΝΟΣ ΑΡΙΣΤΗΝ ΕΥΝΟΟΥ ΠΑ
[ΡΙΝΑΣΟΣ ΓΕΝΟΙΟΥ
ΔΑΜΗΝ ΦΙΛΛΥΟΣ ΑΓΕΛΟΧΟΣ ΣΤΙΧΟΥ ΑΝΤΑΝ
[ΔΡΟΣ ΜΕΝΗΝΟΣ
ΨΥΛΛΙΩΝ ΤΙΜΗΝΟΣ ΑΓΗΝ ΖΩΠΥΡΟΥ ΖΩΙ
[ΛΟΣ ΠΑΡΜΗΝΟΣ
ΖΩΠΥΡΟΣ ΙΠΠΩΝΟΣ ΣΙΜΑΚΟΣ Λ... ΣΧΡΙΩΝΟΣ
[ΝΙΚΑΝΩΡ
ΒΑΚΧΙΟΥ ΦΙΛΩΤΑΣ ΤΕΧΙΩΝΟΣ ΦΙΛΑΓΡΟΣ
[ΖΩΙΛΟΥ ΚΡΑΤΙΝΟΣ
ΖΩΙΛΟΥ ΝΙΚΑΣΙΟΣ ΝΙΚΑΝΩΡΟΣ ΚΑΛΛΗΝ ΣΩ
[ΣΤΡΑΤΟΣ
ΔΙΟΝΕΙΣΙΟΣ ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ ΠΛΑΤΩΡ ΜΙΣΣΟΥ
[ΛΙΟΥ ΔΑΜΑΡΧΟΣ
ΖΩΠΥΡΟΥ ΧΑΙΡΙΩΝ ΖΩΙΛΟΥ

ἤτοι: Ἀγέλοχος Πλωτᾶ· Λύσων Ἀνδρίω-
[νος· Παρμενίσκος
Ἀντιπάτρ[ο]υ· Φιλ[ό]νικος Λυσ[ι]μάχου·
[Φίλιππος Ἐράτωνος
Βλαΐου· Ψύλλος Ἀριστάρχου· Καλὴν Παρ-
[μενίσκου· [Γ]λαυκίας
Ἀμύνταν. . . . Δαμόστρατος Ἀλλίωνος·
[Σίμακος Μενάνδρου·
Σώσανδρος Ἄλκωνος· Χαρίλαος Σωτη-
[ρί[χ]ου· Νικίας
Ζωΐλου . . . .
. . . .
Ἀγάνον (?) . . . . πόλιος
Νικολαΐδας· Ἀμβρακίδας· Δείνων Σώσου·
[Νικ[ό]δαμος
Ἀνδρίωνος· Τιμὴν Παρμενίσκου· Ἀρι-
[στὴν Τείσωνος·
Παρμενίσκος Ἱέρωνος· Πολέμων Κράτω-
[νος· Νικάνωρ
Φαλακρίωνος· Θρασέων Ἱέρωνος· Ἵππων
[Γ]λακία (?)· Χαρικλῆς
Ζωΐλου· Νικόδαμος Ζωπύρου· Βαλλὴν
[Θ]ράσωνος· Ἀλέξανδρος
Μενίσκου· Καταπαλτλετας(?)· Νικολαΐδας...
Λανάσας· Δαμὴν Πορτίνου· Καλλὴν
[Βρυνίωνος·
Νικολαΐδας Νικία· Δωρόθεος Φαικύλου·
[Καλλὴν Μενῆνος·
Γλαυκίας Διονυσίου· Φίλων Ζωπύρου· Φι-
[λοκράτης Ἀριστοβού[λου]·
Φίλαρχος Ἀνδρίωνος· Ἀριστὴν Εὐνόου·
[Παρίνασος (?) Γενοίου (?)·
Δαμὴν Φίλλυος· Ἀγέλοχος Στίχου· Ἄν-
[τανδρος Μενῆνος·
Ψιλλύων Τιμῆνος· Ἀγὴν Ζωπύρου·
[Ζωΐλος Παρμῆνο[ς]·
Ζώπυρος Ἵππωνος· Σίμακος [Αἰ]σχρίωνος·
[Νικάνωρ
Βακχίου· Φιλώτας Τειχίωνος· Φίλαγρος
[Ζωΐλου· Κρατῖνος
Ζωΐλου· Νικάσιος Νικάνωρος· Καλλὴν Σώ-
[στρατος·
Διονύσιος Ἀντιπάτρου· Πλάτωρ Μισσου-
[λίου. Δάμαρχος
Ζωπύρου· Χαιρίων Ζωΐλου. . . . .

Εὑρέθη κατ' ἰούνιον τοῦ 1887 ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ κατὰ τὴν Ἀπολλωνίαν Νυμφαίου, ἐκ λίθου ὕψους μὲν μέτρου γαλλικοῦ 1.50, πλάτους δὲ μέτρου γαλλ. ἑνός. Φαίνεται δ' ὂν ψήφισμα τῶν Νυμφαιέων ὑπὲρ συμπολιτῶν εὐδοκιμησάντων κατά τινα μάχην.

4

(βλέπε ταύτην ἐν πίνακι Α', ἀριθμ. 10)

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτροπῆς — Ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀμασείας κ. Ἄνθιμος Ἀλεξούδης ἐδημοσίευσε τὴν ἀνωτέρω περιγραφὴν ἐν σελ. 37 καὶ ἀριθμ. Ϛ' τῆς ὑπ' αὐτοῦ (μητροπολίτου Βελεγράδων διατελοῦντος) ἐκδοθείσης «Συντόμου Ἱστορικῆς περιγραφῆς τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων», μικροῖς γράμμασιν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ τρίτῃ καὶ πέμπτῃ γραμμῇ διαφοραί τινες φαίνονται, εὔλογος ἐκρίθη ἡ ἀνατύπωσις ἐνταῦθα, ληφθέντος ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀποσταλέντος ἀπεικονίσματος. Ὁ ἐπιστέλλων ὁρίζει τῆς πέτρας τὸ ὕψος 0,32, πάχος 00,4 καὶ τῶν γραμμάτων τὸ μέγεθος 00,3.

5

ΑΣΣΤΗΡ
ΧΑΙΡΕ
ΕΤΩΝ ΚΔ

Εὑρέθη ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Ἀπολλωνίας ἐπὶ πλακὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους 0,78, πλάτους 0,48, πάχους 0,22 καὶ ὕψους γραμμάτων 0,03.

6

ΕΡΜΙΠΠΩ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ
ΖΗΣΑΝΤΙ ΕΤΗ ΞΕ
ΕΡΜΙΟΝΗ ΚΑΙ
ΕΡΜΙΠΠΟΣ ΠΑΤΡΙ
ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ
ΧΑΙΡΕ

Εὑρέθη τῷ 1885 ἐν Δυρραχίῳ, ἐν τῷ γηπέδῳ τοῦ ἐμπόρου κ. Μιχαὴλ Θ. Τρούια, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ λίθου λευκοῦ σκληροῦ, μήκους 0,38, πλάτους 0,35, πάχους 0,09 καὶ ὕψους γραμμάτων τῆς μὲν πρώτης καὶ προτελευταίας γραμμῆς 0,05, τῶν δὲ λοιπῶν 0,04.

7

(βλέπε ταύτην ἐν πίνακι Β', ὑπ' ἀριθμ. 11)

εὑρέθη δ' ἔνθα καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 6, ἐπὶ πλακός, μήκους 0,31, πλάτους 0,24, πάχους 0,04 καὶ γραμμάτων ὕψους 0,04.

8

(καὶ ταύτην ἐν πίνακι Β', ὑπ' ἀριθμ. 12)

εὑρέθη καὶ αὕτη ἐν τῷ αὐτῷ μέρει, ἐν ᾧ καὶ αἱ προηγούμεναι δύο, ἐπὶ λίθου πορώδους καὶ εὐθραύστου, μεταξὺ δύο ὀμβροδεκτῶν, παρὰ πλινθίνῳ τοίχῳ, μήκους 0,40, πλάτους 0,32, πάχους 0,13 καὶ ὕψους γραμμάτων 0,04.

9

ΦΙΛΩΝ ΖΟΙ
ΛΟΥ ΕΤΩΝ ΕΙ
ΚΟϹΙ ΠΕΝΤΕ
ΧΑΙΡΕ

Εὑρέθη τῷ 1884 πλησίον τοῦ χωρίου Σώπη τῆς Ἀπολλωνιάδος, ἐπὶ λευκοῦ κίονος κυλινδροειδοῦς.

10

(ἴδε ταύτην ἐν πίνακι Β', ὑπ' ἀριθμ. 13)

Εὕρηται ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἐκκλησίας τῆς πάλαι Βουλίδος, τανῦν δὲ χωρίου Μπάλσι, οἰκουμένου ὑπὸ ἑκατὸν ἑξήκοντα περίπου ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν, πλησίον τοῦ χωρίου Χεκάλι τῶν Ὁμαλοκάστρων, ἐπὶ τετραγώνου ἀνωμάλου λίθου.

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτροπῆς.— Ὁ ἐπιστέλλων παρ' ἄλλου ἔλαβεν ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, καὶ ἐνδέχεται ν' ἀντεγράφη λελανθασμένως, ὥστε καὶ νὰ καθίσταται ἀκατάληπτος. Ἐν τούτοις, ἴσως ἀναγνωστέα ὡς ἑξῆς

Κύριε βοή-
θει τῷ δούλῳ
σου Πα[ν]κ[ρ]ατι-
ανῷ τῷ φι-
λο[κ]τίστῃ
καὶ τ[ῇ] δού-
λῃ σου Ἀγ-
λαείᾳ τῇ
φιλοπτώ-
χῳ καὶ . . .
τριοτρόφῳ·
ἅγιε Ἀνδρέα
βοήθει τῇ δού-
λῃ σου Ὑπα-
[τίᾳ] Κατα . . .

Δ'

Ὁ ἀείμνηστος ἑταῖρος G. Curtis ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν ἀντίγραφον ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἕτερον λατινικῆς, ληφθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν ἰούνιον μῆνα τοῦ 188.., ἀπὸ τῶν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ (ἐν Χάσκιοϊ Κωνσταντινου-

πόλεως) ἀποκειμένων τότε διαφόρων μαρμαρίνων τμημάτων κιόνων, βάθρων καὶ λοιπῶν, προσθεὶς ὅτι ἄδηλον πότε ἐκομίσθη ἐνταῦθα ἡ μὲν ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ ἐκ τῆς νήσου Θήρας (Σαντορίνης), ἔνθα εἶδεν αὐτὴν πρὸ δύο αἰώνων ὁ περιηγητὴς Spon, ὅστις ἀντιγράψας ἐξέδωκεν ἐν τῷ κατὰ τὸ 1685 τυπωθέντι συγγράμματι αὐτοῦ «Miscellanea eruditia antiquitatis», ἡ δὲ λατινικὴ ἐκ τῶν Μουδανίων, τοῦ ἐπινείου τῆς πρὸς Ὄλυμπον Προύσης.

Εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς·

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιγραφή, ὑπὸ τοῦ Spon καὶ τοῦ Tournefort καὶ ἄλλων ἐκδοθεῖσα, εὕρηται ὑπ' ἀριθμ. 2455 κατακεχωρημένη ἐν τῷ C. I. G. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἡμέτερον κείμενον διαφέρει ἔν τισι, δημοσιεύομεν αὐτὸ ὧδε. Τὸ ἡμέτερον κείμενον διαφέρει εἰς τὸν ε' στίχον, ἔχον *θεησαμένων* ἀντὶ ποιησαμένων, ὅπερ θεωρεῖ ὁ ἀείμνηστος Curtis ταὐτόσημον, διότι εὕρηται παρὰ Θουκυδίδῃ (Γ, 38)· θεαθὲν=δρασθέν, ποιηθέν, ἐκτὸς ἂν ἐκ παραδρομῆς οὕτως ἀνέγνω· εἰς τὸν θ' στίχον ΚΟΥΙΝΤΟΥ ΒΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΥ ἀντὶ ΚΟΙΗΤΟΥ $\overline{\text{Β}}$ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

1

.... ΚΑΙΣΑΡΑ...
ΑΥΓ....Ν ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΝ
CΕΒΑCΤΟΝ
Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ
Ο ΘΗΡΑΙΩΝ
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΑΝΑCΤΑCΙΝ ΘΕΗCΑΜΕΝΩΝ
ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΑCΚΛΗΠΙΑΔΟΥ $\overline{\text{Β}}$
ΚΑΙ ΚΟΥΙΝΤΟΥ $\overline{\text{ΒΥ}}$ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΒΥ
...ΟCΥΝΟΥ ΙΕΡΑCΑΜΕΝΟΥ
ΠΟΛΥΟΥΧΟΥ $\overline{\text{Β}}$

Τὸ ἐν τῷ C. I. G. κείμενον ἔχει οὕτω:

Αὐτοκράτορα Καίσαρα Μάρκον
Αὐρήλιον Ἀντωνεῖνον
Σεβαστὸν
Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
ὁ Θηραίων,
τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν
ἀνάστασιν ποιησαμένων
ἀρχόντων Ἀσκληπιάδου $\overline{\text{Β}}$
καὶ Κοιήντου $\overline{\text{Β}}$ καὶ Ἀλεξάνδρου
Εὐφροσύνου ἱερασαμένου
Πολυούχου $\overline{\text{Β}}$

Ἐν τῷ 8ῳ στίχῳ καὶ τοῖς ἐφεξῆς τὸ μὲν κείμενον τοῦ C. I. G. μετὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἔχει τὸ στοιχεῖον Β μόνον, ἐνῷ τὸ τοῦ μακαρίτου Curtis ἀντίγραφον ΒΥ ὅπερ τίθεται κατὰ τὸν ἐκδότην τοῦ C. I. G. ὅτι γονεὺς καὶ υἱὸς ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὄνομα, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπαναλήψεως. Ἐν τῷ 9ῳ στίχῳ τὸ ὄνομα *ΚΟΥΙΝΤΟΥ* φέρεται καθαρῶς ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ ἀειμνήστου Curtis, ἐνῷ ὁ ἐκδότης τοῦ C. I. G. ἔχει *ΚΟΙΗΤΟΝ* καὶ ἐξηγεῖ αὐτὸ *Κοιῆτος=Quietus*.

Ἡ λατινικὴ ἐπιγραφὴ δημοσιεύεται ἐν τῷ C. I. L. ὑπ' ἀριθ. 335, ληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, καὶ τότε εὑρεθέντος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· ὁ ἀείμνηστος Curtis ἀντέγραψε τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς πρώτης ἐλλειποῦς λέξεως Ν, καὶ συμπληροῖ αὐτὴν ΜΑ]NILIO, ἐνῷ ἐν τῷ ἐκδοθέντι κειμένῳ τοῦ C. I. L. φέρεται Τ καὶ ἀφίνεται ἐλλειπὲς ...TILIO.

Ἐκτὸς τούτων ὁ αὐτὸς Curtis ἀντέγραψεν ἐκ σαρκοφάγου εὑρισκομένου ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ναυστάθμου καί τινα ἀνάγλυφα, προσθεὶς ὅτι τῷ εἶπον, ὅτι ἐν τῷ σαρκοφάγῳ εὑρέθη τεταριχευμένον σῶμα. Ἀνέγνω δὲ ἐπ' αὐτοῦ εἰς δύο σειράς:

2

ΜΑΝ ΕΡΚ[ΙΩ] ΗΡΑΚΛΕΟΝΙΟΥ
ΔΙΟΝΗCΙΟΥ.

3

ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΑΝΤΙΟΧΟΥ

Ἐπὶ βάσεως μαρμαρίνης ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ.

4

ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ
ΔΙΟΝΥΣΟΥ

ὁμοίως·

5

ΜΑΗΡΚΗΡΑΚΛΕΟΝΙΟΥ
ΔΙΟΝΗCΙΟΥ

Ἐπιγέγραπται εἰς ἐπιτύμβιον πλάκα ἀνάγλυφον, ἐν τῷ αὐτῷ μέρει εὑρισκομένην.

Ε'

Ὁ ἐρίτιμος ἑταῖρος κ. Albert Long, καθηγητὴς τῆς Ροβερτείου σχολῆς, ἀνεκοινώσατο

τῇ ἡμετέρᾳ Ἐπιτροπῇ τὰς ἐν πίνακι Β' πέντε ἐπιγραφάς· αὗται ἀπεστάλησαν αὐτῷ ἀντιγραφεῖσαι ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς *Ρεσάφας* ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Συρίας, εἰς διήμερον ἀπὸ τῆς Παλμύρας ἀπόστασιν· εὕρηνται ἐν ἠρειπωμένῃ ἐκκλησίᾳ ὁμοίᾳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς βορείου Συρίας. Ὁ ἐπιστείλας αὐτὰς σημειοῖ ὅτι ἡ πρώτη τούτων καταλήγει εἰς μονόστιχον συριακὴν γραφήν· ἡ δευτέρα, τρίτη καὶ τετάρτη κεχαραγμέναι εἰσὶν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τριῶν κιονοκράνων· τὰ τῆς τρίτης ἐπιγραφῆς γράμματα ἀντιστρόφως εἰσὶ κεχαραγμένα· ἡ πέμπτη, ἐπίσης ἀντιστρόφοις γράμμασι κεχαραγμένη, εὕρηται ἐπὶ τριῶν πλευρῶν κιονοκράνου εἰς δύο μέρη τεθραυσμένου ὄντος.

Εἰς ταύτας προστιθέμεθα καί τινας ἡμετέρας παρατηρήσεις. Τὰ ἐρείπια τῆς *Ρεσάφας* δείκνυσιν ὁ Kiepert ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ χάρτῃ τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας βορείως τῆς Παλμύρας καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Χαλέπ. Τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν[1] ἀνέγνωμεν οὕτως·

Ἀνεκ[αι]νίσθ[η] ἐπὶ Συμεὼν
μ[ητρ]οπολίτου, Σεργίου [ἐπισκό]πο[υ] . . .
[ἐν μηνὶ
ἰουλίῳ· ἰνδ. [ι]ε' [ἔτ]ους ϛχ' ἀ[πὸ] κτ[ίσεως
[κόσ]μου

Ὁ ἐπιστείλας παρέλειψε τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ συριακῆς γραφῆς ἑνὸς στίχου.

Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς λέξεως [ἐπισκό]πο[υ] προέβην ἀφοῦ ἀπήντησα τὴν λέξιν ταύτην ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰς τὰς ἄλλας ἐπιγραφάς, πληρέστερον ἐκφερομένην· τὸ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ εὑρισκόμενον ἐν συμπλέγματι γράμμα Χ ἀγνοῶ τί σημαίνει· εἰς τὸ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ σημειούμενον ἔτος ἰνδικτιῶνος ε' προσέθηκα μίαν δεκάδα, παραλειφθεῖσαν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως, διότι τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ϛχ' (6,600) ἔτος, συμπίπτον τῷ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 1092, ἀντιστοιχεῖ τῷ ιε' ἔτει τῆς 73 ἰνδικτιῶνος. Ὁ ἐπιστείλας δὲν ἐσημείωσε ποῦ εὕρηται κεχαραγμένη ἡ παροῦσα ἐπιγραφή, ἐνῷ περὶ τῶν ἄλλων ἀναφέρει· ἀλλ' ἐκ τοῦ σημειουμένου ῥήγματος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰκάζομεν ὅτι εὕρηται ἐπὶ πλακός.

1. βλ. ἐν πίνακι Β' ὑπ' ἀριθμ. 14.

§

Τὴν δευτέραν ἐπιγραφὴν[1] ἀναγινώσκομεν οὕτως·

\+ *Ἐπὶ Σεργίου ἐπι-*
σκό[που] τοῦ συ[γ]γενοῦς
Μαρωνίου τοῦ
χωρεπισκό[π]ου.

Αὕτη ἐξεδόθ... ... τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, περ...λήφθη ...ὲ εἰς τὸ C. I. G. ἐν ᾧ εὕρηται ὑπ' ...ρ. 8,629, ἀναγινωσκομένη:

Ἐπὶ Σεργίου ἐπισκόπου συνεργοῦντος Μαρωνίου τοῦ χωρεπισκόπου.

Ἐκ τῶν ὑπ' ὄψει ἡμῶν τριῶν ταυτοσήμων ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς καθαρῶς ἀναγινώσκονται αἱ λέξεις *του συγγεν* εὐχερῶς, φαίνεται βεβιασμένη ἡ ἀνάγνωσις *συνεργοῦντος*· τὸ τελικὸν στοιχεῖον Ν ἄλλλως τε ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιγραφῇ ἔχει τι συντετμημένον, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ σύμπλεγμα δυσδιάκριτον.

Ὁ ἐκδότης τῆς ἐπιγραφῆς σημειοῖ ὅτι εὑρέθη ἐν *Ἀρσόφᾳ* ἀντὶ *Ρεσάφας*, καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος Μαρωνίου τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντῶντος λέγει ὅτι Μαρωνιτῶν μοναστήριον.

§

Τὸ κείμενον τῆς τρίτης καὶ τετάρτης[2] ἐπιγραφῆς ἐστιν ὅμοιον τῷ τῆς δευτέρας· πλεονάζει μόνον ἡ συλλαβὴ *που* εἰς τὴν λέξιν ἐπισκόπου ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τῆς τρίτης ἐπιγραφῆς· τὸ δὲ τελικὸν τῆς λέξεως *συνγεν* τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς φέρεται ἁπλῶς, ἀβλεψίᾳ ἴσως τοῦ ἀντιγραφέως· τὰ γράμματα *επι* τῆς λέξεως ἐπισκόπου φέρονται ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ· παραλείπεται δὲ καὶ ἡ κατάληξις *ου* τοῦ ἄρθρου τοῦ ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ.

Ἡ πέμπτη ἐπιγραφὴ[3] φαίνεται ἐλλιπής, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν τοὺς μὲν σταυροὺς χάριν στολισμοῦ χαραχθέντας ἐν τῷ μέσῳ τῶν λέξεων, παραλειφθέντα δὲ ἐκ μὲν τῆς πρώτης τὸ στοιχεῖον Ι καὶ ἐκ τῆς τρίτης τὸ Ο· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀναγνωστέον

Πᾶσ[ι]ν ἅγιος Σέργι[ο]ς [βοηθὸς εἴη].

1. βλέπε ἐν πίνακι Β', ἀριθμ. 15.
2. τὴν τρίτην ἐκδίδομεν ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι, ὑπ' ἀριθμ. 16, τὴν δὲ τετάρτην αὐτόθι, ἀριθμὸν φέρουσαν 17.
3. αὐτόθι καὶ τὴν πέμπτην, ὑπ' ἀριθμ. 18.

ΑΙ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩι ΜΟΝΑΙ

ὑπὸ

ΛΕΩΝΙΔΑ Χ. ΖΩΗ

(ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Συλλόγου ἐν Ζακύνθῳ).

Ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοπαρατηρήτων φαινομένων, ἅτινα παρουσιάζει ἡ νῆσος ἡμῶν Ζάκυνθος, κατά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους, εἶναι καὶ ὁ ἔνθερμος τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὴν θρησκείαν ζῆλος. Τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα βαθέως ἐρριζωμένον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ζακυνθίου λαοῦ παντοιοτρόπως ἐξεδηλοῦτο, εἴτε δῆλα δὴ διὰ τῆς ἐγέρσεως ἱερῶν ἱδρυμάτων, εἴτε διὰ τῆς καθιερώσεως πολλῶν, ἔστιν ὅτε καὶ ἐκ πλουσίων οἰκογενειῶν, εἰς τὸν μοναστικὸν βίον, εἴτε τέλος δι' ἀφιερώσεως τῶν περιουσιῶν αὐτῶν ὑπὲρ συντηρήσεως τῶν εὐαγῶν ἱδρυμάτων. Ζῶντα τούτων μαρτύρια προβάλλονται ἡμῖν ἔνθεν μὲν ἡ ἀνὰ τὴν νῆσον ἡμῶν πληθώρα τῶν ναῶν καὶ μονῶν, εἰς ἄνω τῶν τριακοσίων ἀνερχομένων, ἔνθεν δὲ αἱ διάφοροι συμβολαιογραφικαὶ πράξεις καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ πρὸ τοῦ 1500 καὶ ἐντεῦθεν παρὰ τῷ παρ' ἡμῖν Ἀρχειοφυλακείῳ σωζόμενα.

Οὐδόλως προτιθέμενοι — τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος — ἵνα περιγράψωμεν τὰ τῆς Ἐκκλησίας Ζακύνθου, θέλομεν πραγματευθῇ ἐν τῇ παρούσῃ ἡμῶν μελέτῃ τὰ περὶ τῶν μονῶν αὐτῆς ἐν περιλήψει, καὶ διότι ἡ ἐκτενὴς περιγραφὴ αὐτῶν ἤθελεν ἀποτελέσει ὅλον τόμον—καὶ τοῦτο οὐ τοῦ παρόντος—καὶ διότι ὅσα πρὸς συγγραφὴν τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης διαθέτομεν μέσα σχετικῶς εἶναι ὀλίγα.

Ἀφ' ἧς ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν, καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἱδρύσεως καὶ ἐνταῦθα ἀσύλων πνευματικῆς ἀσφαλείας καὶ ὑγιῶν ἀρχῶν ἠθικῆς καὶ εὐσεβείας ἤρξατο ἀναφαινομένη παρὰ τοῖς βουλομένοις ν' ἀπέχωσι τοῦ κινδύνου τῶν ἐπιγείων πειρασμῶν καὶ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τοῦ θεμελιωτοῦ τοῦ μοναστικοῦ βίου Βασιλείου τοῦ μεγάλου, οὗτινος οἱ ἅγιοι κανόνες ἐγίνοντο ἀσπαστοὶ ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Οὕτω μικὸν κατὰ μικρὸν ἱδρύοντο ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ αἱ μοναί, ἃς εἰς δύο δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν· εἰς τὰς τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς Λατινικάς, ἱδρυθείσας ἐπὶ τῶν Φραγγογάλλων καὶ τὰς ὁποίας δὲν θέλομεν περιλάβει ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἡμῶν.

Ὁ μετ' ἐπιστασίας διεξεργόμενος τὰ διάφορα τοῦ παρ' ἡμῖν Ἀρχειοφυλακείου ἔγγραφα ἐξίσταται, τῇ ἀληθείᾳ, παρατηρῶν τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν σωζομένων ἢ ἐκλειψασῶν μονῶν. Ἡμεῖς τὰς σπουδαιοτέρας τούτων θέλομεν ἐξετάσει, ἐπιφυλασσόμενοι ἵνα ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰς ἐπιλοίπους μετὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ζακύνθῳ ναῶν. Πρὶν ἢ ὅμως ἀρξώμεθα τῆς περιγραφῆς αὐτῶν, τῇ βάσει πάντοτε ἐπισήμων πληροφοριῶν, οὐχὶ ἄσκοπον θεωροῦμεν ἵνα προτάξωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῆς πορείας αὐτῶν κατὰ τοὺς διαφόρους καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις.

Γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τυγχάνει ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς κλῆρος ἐν Ἑπτανήσῳ πολλὰς ὑπέστη ὑπὸ τῶν λατίνων ἐπισκόπων ἐπηρείας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ΙϚ' αἰῶνος πεντηκονταετηρίδα. Οἱ ἐν ταῖς νήσοις ὀρθόδοξοι ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ ἦσαν ὑπόχρεοι ἵνα τηρῶσιν εὐπείθειαν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς τῶν λατίνων ἐπισκόπων διατάξεις, ἐξετάζωνται καὶ χειροτονῶνται παρ' αὐτῶν, λαμβάνωσι παρ' αὐτῶν τὸ τῶν κηρυγμάτων θέμα, αὐτοὶ δ' ἐπέτρεπον αὐτοῖς ἀναβαπτίζειν τὰ τέκνα τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἱερουργεῖν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν.[1] Ὅτε ὅμως ὁ τῆς Κερκύρας μέγας πρωτοπαπᾶς Ἀρθοῦρος μεταβὰς εἰς Ἐνετίαν παρέστησε τῷ πρίγκηπι καὶ κατόπιν εἰς Ῥώμην τῷ πάπᾳ Λέοντι Ι' τὴν ἔκρυθμον ἐκείνην ἐν Ἑπτανήσῳ κατάστασιν, τότε καὶ ἐπῆλθε μικρά τις τῶν πραγμάτων βελτίωσις, περιορισθέντος ἑκάστου δόγματος ἀποκλειστικῶς εἰς ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν ἰδίων καθηκόντων, διὰ τοῦ ἀπὸ 28 ἰουνίου 1532 δουκικοῦ διατάγματος πρὸς τὸν προβλεπτὴν Ζακύνθου καὶ ἑτέρου πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ λατῖνον ἐπίσκοπον Βενιέρον, διὰ τῆς ἐκδόσεως δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' τῆς ἀπὸ 26 μαρτίου 1526 βούλλας ἐκείνης, δι' ἧς « . . .

» οἱ ἡγούμενοι καὶ μοναχοὶ τῶν Γραικῶν καὶ
» τὰ μοναστήρια αὐτῶν καὶ τὰ πράγματα
» πάντα, πᾶσι καὶ ἑκάστοις προνομίοις, ἀτε-
» λείαις, χάρισι ταῖς ἐν τῇ Βούλλῃ, *Mare*
» *Magnum* καλουμένῃ, συνεχομένοις τοῖς μο-
» ναχοῖς τοῦ τάγματος τῶν μικροτέρων τῆς
» κανονικῆς τηρήσεως καὶ τοῖς ἐκείνων μονα-
» στηρίοις, τόποις καὶ οἰκήσεσι, τοσοῦτον διὰ
» τῆς εἰρημένης Βούλλης, ὅσον ἄλλως ὁπωσ-
» δήποτε διδομένοις, χρῆσθαι καὶ ἀπολαύειν
» καὶ χαίρειν δύναιντο καὶ αὐτοί. . . . . . »[2]

Ἀλλὰ καὶ πάλιν νέαι ἐπῆλθον ἐπὶ Πίου Δ'
καὶ Πίου Ε' ἀνωμαλίαι, πολλὰς προκαλέσα-
σαι διενέξεις καὶ ἔριδας μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ
λατίνων, ἀλλ' αἱ ἀνωμαλίαι αὗται, σὺν τῷ
χρόνῳ, ἂν μὴ ὁλοσχερῶς ἐξέλιπον, κατὰ πολὺ
ὅμως ἐμετριάσθησαν, ὀφειλομένου τούτου εἰς
τὴν σοφὴν καὶ πρακτικὴν τῆς ἐνετικῆς πολι-
τείας διοίκησιν, μᾶλλον κηδομένης περὶ τῆς
κατακτητικῆς αὐτῆς πορείας, ἢ περὶ τῆς θρη-
σκείας καὶ γλώσσης (Siamo Veneziani e poi
Cristiani).[3]

Ὑπὸ τὴν προστασίαν ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὴν
ἀμέριμνον ἀνοχὴν τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας
καὶ κατὰ τοὺς κανόνας μϛ' τῆς Ϛ' Οἰκουμε-
νικῆς Συνόδου καὶ δ' τῆς Δ' ἐπολιτεύοντο οἱ
μοναχοὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ ἱερῶν μονῶν. διὰ
διὰ διαφόρων δὲ κατὰ καιροὺς διατάξεων τῶν
προβλεπτῶν τῆς νήσου καὶ ἄλλων ἀνωτέρων
ἀρχῶν, ἐλαμβάνετο πρόνοια περὶ τῆς κανονι-
κωτέρας λειτουργίας καὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν

περιουσιῶν αὐτῶν καὶ προελαμβάνοντο τὰ ἑκάστοτε ἐν αὐταῖς ἀναφυόμενα σκάνδαλα καὶ αἱ διαπραττόμεναι καταχρήσεις. Οὕτω διαταγὴ τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ θαλάσσης Φραγκίσκου Γριμάνη, ἀπὸ 28 φεβρουαρίου 1705, ἐπέβαλλεν ἵνα τὰ εἴτε ἐκ διαθηκῶν, εἴτε ἐκ δωρεῶν καθοσιούμενα τοῖς ναοῖς ἢ ταῖς μοναῖς κτήματα πωλῶνται ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τοῖς ὑπερθεματίζουσιν.[4] Ὁμοίως ὁ γενικὸς προβλεπτὴς Μαρῖνος Ἀντώνιος Κάβαλλης, ἕνεκα τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ἀναφυομένων σκανδάλων, διὰ τῆς ἀπὸ 10 σεπτεμβρίου 1748 διαταγῆς αὐτοῦ, τῇ βάσει τῶν ἀπὸ 30 σεπτεμβρίου 1734 καὶ 2 σεπτεμβρίου 1736 ἑτέρων τοιούτων, ὥριζεν ἵνα μοναχοὶ γίνωνται δεκτοὶ ἐν ταῖς μοναῖς Ζακύνθου, οὐ μόνον τῇ βουλήσει τοῦ ἡγουμένου, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν μοναχῶν πλειονοψηφίᾳ, ἵνα ὁ ἐκλεγόμενος μοναχὸς διαμένῃ ἰσοβίως ἐν τῇ μονῇ καὶ μὴ μετατίθηται εἰς ἄλλην, ἐκτὸς ἐὰν διὰ διαφόρους λόγους, ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἀναγνωριζομένους καὶ ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς νήσου ἐγκρινομένους, ἐπεβάλλετο μοναχῷ τινι ἡ εἰς ἄλλην μονὴν μετάθεσις, ἵνα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν ἐκλέγηται ὁ ἡγούμενος διὰ ψηφοφορίας, ἐὰν δὲ οὐδεὶς ὑπῆρχε διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατάλληλος, ἐκλέγηται τότε ἕτερος ἄλλης μονῆς γνωστὸς διὰ παραδειγματικὴν ἀρετήν, ἵνα ὅ τε ἡγούμενος, ὁ οἰκονόμος καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς μονῆς παραμένωσιν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν μετὰ διετοῦς προσωρινῆς ἀργίας (contumaccia) καὶ δίδωσι λόγον τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν κατὰ τὸ τέλος διετίας, πάσης καταχρήσεως ἐπιβαρυνούσης τοὺς καταχραστάς.[5]

Βραδύτερον ὁ γενικὸς προβλεπτὴς θαλάσσης Αὐγουστῖνος Σαγρέδος ἐξουσιοδοτηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς γερουσίας ἵνα ἐφαρμόσῃ σύστημα κανονικώτερον, ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν διεύθυνσιν καὶ διοίκησιν τῶν ναῶν καὶ μονῶν Ζακύνθου, ἐξέδωκε τὴν ἀπὸ 26 αὐγούστου 1754 διαταγὴν αὐτοῦ, ἐγκριθεῖσαν διὰ διατάγματος τῆς γερουσίας ἀπὸ 18 ἰανουαρίου 1755, ἥτις ἐκ πέντε συγκειμένη ἄρθρων, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Ἡμεῖς Αὐγουστῖνος Σαγρέδος ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλ. δημοκρατίας τῶν Ἐνετῶν κτλ. γενικὸς προβλεπτὴς θαλάσσης κτλ. κτλ. κτλ. (παραλείπεται)

1. Π. Χιώτου, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα τῆς νήσου Ζακύνθου, τόμ. Β', σελ. 518.

2. αὐτόθι, σελ. 525.

3. αἱ πιέσεις ἰδίως, ἃς ὑφίστατο ὁ ὀρθόδοξος ὑπὸ τοῦ ξένου
κλήρου ἐξηκολούθησαν, ἄχρις οὗ ὁ λατῖνος Κάλας ἐν Ζακύν-
θου κωλύσας vicario κρατήσαντα [illegible] τοῦ ὀρθοδόξου
ἀρχιπρεσβυτέρου Δακούζαν, θέλοντος ἵνα [illegible]
ληφθείς ἐξήγειρε τοὺς ὀρθοδόξους, ὅτε καὶ ὁ ἐνετὸς προβλε-
πτής, ἵνα καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα, ἔπαυσε [illegible]
καὶ συνακολουθίας καὶ ἔκτοτε ἀπηλλάγη ὁ [illegible] κλῆρος
πάσης πρὸς τὸν ξένον ὑποταγῆς, ἐνῷ ἐν Κεφαλληνίᾳ,
Κερκύρᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις νήσοις ἡ συνήθεια αὕτη διήρ-
κεσε μέχρις ἐλεύσεως τῶν γάλλων.

4. Registro Ducale, terminazioni ecc. 1687—1712, pag. 277 παρὰ τῷ Ἀρχειοφυλακείῳ Ζακύνθου.

5. Registro Ducale ecc. 1729—1756, pag. 151.

SISMANOGLIO MEGARO

1. — Προνοήσαντες διὰ τῶν προταχθέντων κανονισμῶν περὶ παντὸς ὅ,τι δύναται ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ὑπερασπίσῃ ἐκ τῶν ζημιῶν τὰς ἰδιαιτέρας ἐκκλησίας καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, νομίζομεν ἐπιβαλλομένην ἡμῖν λίαν πολύτιμον καὶ ἀκριβῆ ὑποχρέωσιν, ὅπως ἐκριζώσωμεν τὰς παρὰ τῶν μοναχῶν διαπραττομένας καταχρήσεις διὰ τῆς ῥιζικῆς ἀνατροπῆς οὐ μόνον τῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπαιτουμένων προφυλάξεων πρὸς διατήρησιν τῶν μονῶν, σκανδαλωδῶς βλαφθεισῶν ὡς πρὸς τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, ἅτινα προωρίσθησαν διὰ πᾶσαν ἄλλην χρῆσιν, πλὴν ἐκείνης, δι' ἣν ὑπό τε τῆς κοινῆς εὐσεβείας καὶ τῶν πιστῶν ἀφιερώθησαν. Ἀποχωρίζοντες ὅμως τὴν οἰκονομικὴν διαχείρησιν, πρᾶγμα ἀσυμβίβαστον καὶ ἀνεφάρμοστον ἅμα διὰ τὰ μοναχικὰ καθιδρύματα, ἐντελλόμεθα καὶ διατάσσομεν: ἵνα ὁ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, ἐκλεγόμενος ἀνὰ διετίαν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν μοναχῶν, ὄντος τοὐλάχιστον πρὸς τοῦτο τοῦ καταλλήλου ἀριθμοῦ τῶν ἓξ ἱερομονάχων, ἤ, ἐν ἐλλείψει, διοριζόμενος ἀνὰ διετίαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, μὴ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ εἰσοδήματα καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν μονῶν, ὑπόχρεως ἵνα συγκεντροῖ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν φροντίδα εἰς τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν μοναχῶν, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς πᾶν τὸ δυνάμενον ἵνα συντελέσῃ εἰς τὴν ποθουμένην διὰ μοναχικὰ πρόσωπα τελειότητα.

2. — Ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν εἰσοδημάτων, εἴσπραξιν, πληρωμὰς καὶ συντήρησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ μονῆς, ἐκλέγεται εἷς τῶν ἱερομονάχων ὑπὸ τὸν τίτλον *οἰκονόμος*, ὅπως καταγίνηται περὶ τὴν τοιαύτην ἐντολήν, καὶ οὗ ἡ ἐκλογὴ ἐνεργεῖται κατὰ τούς, ὡς ἄνω, ῥηθέντας περὶ ἐκλογῆς ἡγουμένου τύπους. Ὑποχρεοῦται δ' οὗτος ἵνα τηρῇ βιβλίον ἠριθμημένον κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν καὶ ἄβακα, καταγράφων ἀκριβῶς τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ, σημειῶν εὐδιακρίτως μερίδα πρὸς μερίδα ἅπαντα τὰ εἰσοδήματα μετ' ἀκριβείας τῶν τε κτημάτων καὶ τῶν ἄλλων πηγῶν, ἐξ ὧν ταῦτα ἀπορρέουσιν, οὕτω δὲ κατὰ μέρος τὰς σχετικὰς πωλήσεις, ἃς κατὰ καιροὺς ἤθελεν ἐνεργεῖ, τῶν προϊόντων, διὰ μαρτυρικῶν ἀποδείξεων τῶν τιμῶν ἑκάστου εἴδους καὶ καταγράφων ἐν ὁμοίῳ βιβλίῳ τὰ ἔξοδα, εἰς ἃ νομίμως θέλει ὑποβάλλεσθαι τόσῳ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας, ὅσῳ καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῆς μονῆς πρὸς κατάλληλον λογοδοσίαν.

3. — Καὶ ἐπειδὴ αἱ εἰρημέναι μοναὶ χρήζουσι τοῦ διορισμοῦ δύο κυβερνητῶν, αἰρομένης τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἢ προστατῶν συνηθείας, ἥτις πρὸς βλάβην καὶ οὐχὶ πρὸς ὄφελος τῆς μονῆς μέχρι τοῦ νῦν ἐπεκράτησεν, οἱ κυβερνῆται οὗτοι ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἑκάστης νήσου, τῇ παρεμβάσει τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπροσώπων, καὶ ὑποδείκνυνται, ὡς δ' ἰδιωτικῶν πατρωνικῶν διαταγμάτων διετέθη, ἐξ οἱασδήποτε κοινωνικῆς τάξεως ἀνθρώπων, ἀρκεῖ οὗτοι νὰ ὦσι πεπροικισμένοι ὑπὸ χρηστότητος καὶ γνώσεων. Καὶ τοῦτο ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης. Δὲν θ' ἀπολύωνται δὲ τοῦ εἰρημένου ἀξιώματος, ἀλλὰ θέλουσι μετατίθεσθαι ἀνὰ ἑξαετίαν καὶ ἐὰν ἀπήτει τοῦτο ἀξία λόγου ὀλιγωρία αὐτῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἰσχυούσης τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν καὶ ἐκδιδομένης εἰδοποιήσεως, ἐν ᾗ οἱ διάδοχοι ἔδει νὰ προκηρύσσωνται τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐν ἐνεργείᾳ. Κύριον μέλημα αὐτῶν ἔσται ἡ ἀκριβὴς καὶ λεπτομερὴς τήρησις τῶν, ὡς ἄνω, περιγραφομένων ὁδηγιῶν, τόσῳ ὡς πρὸς τὴν ἀνὰ διετίαν ἐκλογὴν τοῦ ἡγουμένου, ὅσῳ ὡς πρὸς τὴν σύστασιν καὶ ἐκλογὴν τοῦ ἑκάστοτε οἰκονόμου ἢ τῶν οἰκονόμων σχετικῶς. Ἐὰν δὲ τυχὸν προσδιοριζομένης τῆς ἡμέρας, οἱ μοναχοὶ ἤθελον παραλείψει ἢ ἀρνηθῇ ἵνα προσέλθωσι πρὸς ἐκλογὴν τῶν εἰρημένων ἀξιωμάτων, ὀφείλουσιν οἱ κυβερνῆται δι' ἀνεκκλήτου αὐτῶν ἐνδικολογίας ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἵνα γνωρίσωσι τὴν εἰς αὐτοὺς (τοὺς μοναχοὺς) ἐπιβαλλομένην ἀποζημίωσιν καὶ κοινοποιήσωσι τὰ ὀνόματα τῶν παραβατῶν πρός τε τὸν ἐξοχώτατον προβλεπτὴν καὶ πρὸς τὸν δικαστήν, ἐπὶ ποινῇ 500 ῥεαλίων, ὧν τὸ ἥμισυ ἤθελεν ἀφαιρεῖσθαι καὶ δίδεσθαι κατὰ τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν τῶν ἑκάστοτε ἐξοχωτάτων προβλεπτῶν καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ διὰ τὰ νεόδμητα τῆς Κερκύρας κτίρια.

4. — Κατὰ τὴν λῆξιν τῆς διετίας ἐν Κερκύρᾳ, ἢ ἑκάστου ἔτους ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις, ὁ οἰκονόμος ὀφείλει ἵνα δίδῃ λόγον τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς δύο κυβερνήτας, τῇ προηγουμένῃ ἐπεμβάσει τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ μοναχικοῦ σώματος, ὅπως διὰ ζώσης τύχῃ τῆς ὁριστικῆς ἐγκρίσεως· οἱ λογαριασμοὶ δέ, οἵτινες ἤθελον εὑρεθῆ ἐν τάξει, θέλουσιν ἐπικυροῦσθαι ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ὑπογραφῇ· οἱονδήποτε δὲ περίσσευμα, τῇ παρεμβάσει ὁμοίως ἁπάντων τῶν ῥηθέντων, θέλει κατατίθεσθαι ἐν ἰδιαιτέρῳ ταμείῳ, τηρουμένῳ παρὰ τῷ

ἡγουμένῳ καὶ τὸ ὁποῖον θέλει ἔχει δύο διαφορετικὰς κλεῖδας, ὧν ἡ μὲν θέλει εὑρίσκεσθαι εἰς χεῖρας τοῦ ἡγουμένου, ἡ δὲ εἰς τὰς τῶν κυβερνητῶν ἐναλλάξ, ὅπως οὗτος κατ' ἔτος ἐναποταμιεύῃ ποσόν τι ἐπαρκές, ἐν περιπτώσει χρείας ἐπισκευῶν ἢ ἄλλων οὐσιωδῶν ἀναγκῶν, τῇ βάσει τῶν ἀπαιτουμένων ἀποδείξεων, γεγραμμένων μὲν ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν, ὑπογεγραμμένων δὲ ὑπό τε τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ οἰκονόμου, ὅστις διὰ τῆς ἱκανότητος, εὐθύτητος καὶ τοῦ ζήλου αὐτοῦ πρὸς τὴν διαχείρισιν ἤθελε διασώσει ποσόν τι χρηματικὸν ἐν τῷ ἐκτάκτῳ ἐκείνῳ ταμείῳ. Ἀρθείσης δὲ διὰ παντὸς τῆς συνηθείας, τῆς ἐπικρατησάσης ἐν τῇ ἐν Κεφαλληνίᾳ μονῇ τῆς Θεοτόκου τῶν Σισίων, πατρωνικὸν δικαίωμα τῆς αὐτοῦ γαληνότητος καὶ τῆς σεβαστῆς ἐκείνης κοινότητος, ἵνα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰρημένης λογοδοσίας προσέρχωνται αἱ δημόσιαι ἀντιπροσωπεῖαι καὶ οἱ σεβαστοὶ σύνδικοι μετὰ πολυαρίθμου ἀκολουθίας, τοῦθ' ὅπερ αἰσθητῶς ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας ἐπεβάρυνε τὴν μονὴν ἕνεκα τῆς διατροφῆς αὐτῶν, ἀρκεῖ μόνον ἵνα ἡ λογοδοσία αὕτη ὑποβάλληται ὑπὸ τὰς κρίσεις τοῦ τε ἐξοχωτάτου προβλεπτοῦ καὶ τῶν σεβαστῶν συνδίκων, διὰ τὴν τυχὸν προσήκουσαν πρόνοιαν.

5. — Οἱ κυβερνῆται τῶν μονῶν, ἐφ' ὧν ἐπεκτείνεται ἡ ἐπισκοπικὴ δικαιοδοσία, ὀφείλουσιν, ὁσάκις λαμβάνουσι τοὺς λογαριασμούς, νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτοὺς ἐν ἀντιγράφῳ πρὸς τοὺς σεβασμιωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ τοπικοὺς ἐπισκόπους πρὸς γνῶσιν αὐτῶν καὶ διὰ τὰς ἀποφάσεις ἐκείνας, τὰς ἐπιφυλασσομένας εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ πνευματικὸν μέρος, ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως ἢ ἀπάτης ἐκ μέρους τοῦ οἰκονόμου, ἅπαντες δὲ ἀδιακρίτως οἱ κυβερνῆται τῶν τε μονῶν καὶ ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν, τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν πατρωνικῶν δικαιωμάτων, ὑποχρεοῦνται ἵνα παρουσιάζωσιν ὅμοιον ἀντίγραφον τῷ διαχειριστῇ, ὅστις ῥητῶς διαταχθήσεται ἵνα ἐπιθεωρῇ καὶ διαφυλάττῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διαχειρίσεως τῶν εἰσοδημάτων πάντων τῶν εὐαγῶν ἱδρυμάτων.

Ἡ παροῦσα ὑποβληθήσεται ὑπὸ τὴν ἐμβριθῆ κρίσιν τῆς ἐξοχωτάτης γερουσίας πρὸς ἔγκρισιν καὶ ἵνα αὕτη, προηγουμένως ἐκτυπωθεῖσα, μετὰ μείζονος εὐκολίας κυκλοφορήσῃ ἀνὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ μονὰς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, διαφυλαχθῇ δὲ ὡς θεσμὸς διευθύνσεως τόσῳ τῶν ἱερωμένων ὅσῳ καὶ τῶν κοσμικῶν, τῶν προωρισμένων πρὸς βελτίονα διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν κτλ.

Ἐγένετο ἐν Ζακύνθῳ, τῇ 26 αὐγούστῳ 1754». [6]

Δύο ἔτη βραδύτερον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Ἀβράμιος ὁ Μελισσηνὸς ἐξέδωκε τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἐγκύκλιον, ἀφορῶσαν εἰς τὰς μονὰς Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης

« Ἀβράμιος ὁ Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης ἀρχιεπίσκοπος

Διὰ νὰ σώζεται ἡ πρέπουσα ἐκκλησιαστικὴ τάξις πρὸς σύστασιν καὶ πνευματικὴν κυβέρνησιν τῶν σεβασμίων μοναστηρίων τῆς Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, ἡμετέρας ἐπαρχίας, κατὰ τὰς ἱερὰς διατάξεις καὶ σωτήρια τῆς ὑπερτάτης ἀξίας δόγματα, μετ' ἐπικυρώσεως τοῦ ἐξοχωτάτου σενάτου, καὶ διὰ νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ μέσον κάθε πλάνη, ὁποῦ μὲ σχῆμα ἐκπληρώσεως δοκιμάζει νὰ εἰσάξῃ ζημίαν ἀντ' ὠφελείας, εἰς τοὺς αὐτοὺς σεβασμίους τόπους, γνωρίζομεν πρέπον ἀντάμα καὶ δίκαιον, διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἀρχιερατικοῦ δόγματος, νὰ διορίσωμεν καὶ νὰ προστάξωμεν ἀπαρασάλευτον τὴν αὐτοῦ παρατήρησιν εἰς ὅλα τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας τὰ μοναστήρια, ὑποτεταγμένα εἰς τὴν πνευματικὴν κυβέρνησιν καὶ φροντίδα τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἡμῶν ἀξίας, κατὰ τὰς ἀποστολικὰς ἱερὰς διατάξεις, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι δογματίζοντες διορίζομεν·

Πρῶτον· ὅτι οἱ νῦν εὑρισκόμενοι ἡγούμενοι καὶ οἰκονόμοι εἰς τὰ μοναστήρια καὶ μετόχια νὰ εἶχαν προσφέρει . . . . . . ἡμᾶς καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον ἐπίτροπον καὶ πρωτοπαπᾶν τῆς Ζακύνθου, καὶ ἀκόμη εἰς ἐκεῖνον τῆς Ἰθάκης, τὸν κατάλογον ὅλων τῶν . . . . . ἱερομονάχων κάθε μοναστηρίου, τόσον ἐκείνων ὁποῦ εἶναι ἔξω εἰς τὰ μετόχια, διὰ νὰ μᾶς εἶναι εἰς φῶς ὁ καθ' ἕκαστος μοναστηριακὸς ἱερεὺς μὴ συμπλεκόμενος εἰς κοσμικὰς ὑπηρεσίας τε καὶ φροντίδας.

Δεύτερον· ὅτι ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἱερομονάχους, ὄντας ἱκανοὺς εἰς τὸν ἀριθμόν, κατὰ τὴν διάταξιν, νὰ γίνεται ἡ ἐκλογὴ τῶν ἡγουμένων

6. μὴ δυνηθέντες ἵνα ἐπιτύχωμεν ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Πογιάγου «Le leggi municipali» ἔνθα ἔχει δημοσιευθῇ καὶ ἡ τοῦ Σαγρέδου διαταγή, μεταφέρομεν ταύτην ἐκ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἔχει δημοσιευθῇ ἔν τινι Stampa del Convento di S. Gio. Precursor a Langada nel Zante, pag. 15.

καὶ οἰκονόμων, καὶ μετὰ τὴν ψῆφον, νὰ μᾶς δίδωνται ἡ χριαζόμενες εἴδησες, διὰ νὰ ἐρευνῶμεν τὸ ἁρμόδιον τῆς ἐκλογῆς, καὶ νὰ ἐπικυρῶμεν ἐκκλησιαστικῶς τοὺς ἐκλεχθέντας, ἢ καὶ νὰ ἐκλέγωμεν ἡμεῖς ὅθεν τὸ ζητήσει ἡ χρεία καὶ τὰ ἑξῆς, μένωντας ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος κάθε ἑτέρα ἐκλογή, ὁποῦ δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει νομίμως καὶ ἔξω τῆς διατάξεως.

Τρίτον· ὅσοι ἔξω ἀπὸ τοὺς μοναστηριακοὺς ἱερομονάχους ζήλῳ θείῳ κινούμενοι θελήσουν νὰ ἔμπουν εἰς τὸν κατάλογον τῶν αὐτῶν μοναστηριακῶν, νὰ εἶχαν βάλη μετάνοιαν εἰς τὸ μοναστήριον ὁποῦ προαιροῦνται νὰ ἡσυχάσουν, μὲ τὴν πρέπουσαν δοκιμήν, καὶ μὲ τὴν γνώμην τῆς λοιπῆς ἀδελφότητος, καὶ γραφόμενοι εἰς τὸν κόνδικα τοῦ μοναστηρίου νὰ μὴν ἔχουν πλέον ἄδειαν νὰ εὔγουν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τὴν δούλευσιν, οὔτε εἰς χώραν οὔτε εἰς χωρία νὰ κατοικοῦν, οὔτε ἐφημερίαν εἰς τὸν κόσμον νὰ ἔχουν ἄδειαν νὰ μεταχειρίζωνται ὑπὸ ποινὴν κατάρας ἀλύτου, καὶ προσέτι νὰ λογίζεται ἄκυρος ἡ αὐτῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ προσήλωσις.

Διορίζωντας τὴν κήρυξιν τοῦ παρόντος εἰς κάθε νῆσον τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας καὶ εἰς κάθε μοναστήριον μερικῶς διὰ τὴν ἀπαρασάλευτον ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν συνιστῶμεν εἰς τὴν ἄγρυπνον καὶ θερμὴν ἐπιμέλειαν τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου ἡμετέρου ἐπιτρόπου καὶ πρωτοπαπᾶ τῆς Ζακύνθου Κου Κου Γεωργίου τοῦ Λογοθέτη, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερατικῶν ἐπιτρόπων τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας, ὅπως καὶ καθεξῆς καὶ οὕτω διορίζομεν. . . .

Ἐδόθη ἐκ Κεφαλληνίας 1756 δεκεμβρίου 20

Ἀβράμιος *ὁ ἀρχιεπίσκοπος*». [7]

Διὰ τῶν ὁδηγιῶν καὶ μεθόδων τῆς, ὡς ἄνω, σαγρεδείου διαταγῆς, τοσοῦτον σοφῶς ἐσκεμμένης, ἠδυνήθησαν αἱ ἐν Ζακύνθῳ μοναὶ ἵνα διατηρήσωσι τὰς περιουσίας αὐτῶν, ἐξαγάγωσιν αὐτὰς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν σφετεριστῶν, ἐπαυξήσωσι τὰς προσόδους αὐτῶν καὶ προσκτήσωνται πλούσια καὶ βαρύτιμα πρὸς τὴν ἐν τοῖς ναοῖς χρῆσιν κειμήλια, παρὰ τὰ ἐτήσια ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τοῦ μεγάλου σχετικῶς ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐταῖς μοναχῶν.

Πεσούσης τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας καὶ κατὰ τὰς διαδοχικὰς ἐκείνας ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν μεταβολὰς τῶν κυβερνήσεων, αἱ μοναὶ ἐξηκολούθησαν κανονικῶς λειτουργοῦσαι καὶ ἡσύχως ἀπολαύουσαι τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς· παράδοξον δ᾽ ἐφάνη, τῇ ἀληθείᾳ, καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ἐλευθέρα διοίκησις ἔμελλεν ἵνα παγιωθῇ ἐν τῇ νήσῳ ἡμῶν, ὅτι ἡ ἑπτανησία πολιτεία ἐδήμευσε μονάς τινας ὀρθοδόξους καὶ λατινικάς, ὅπως διὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν ἀνταποκριθῇ εἰς ἔξοδα συντηρήσεως δημοσίων σχολείων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐπὶ ἐνετοκρατίας τινὲς τῶν ἐν τῇ νήσῳ μονῶν ὑπεχρεοῦντο ἵνα πληρώνωσιν ἐτησίως ὡρισμένα πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τῆς νήσου ποσά, ἀλλ᾽ ἐπίσης βέβαιον τυγχάνει ὅτι κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα αἱ περιουσίαι τῶν μονῶν ἐν γένει ἦσαν μεγάλαι καὶ μικρὰ σχετικῶς τὰ πρὸς τὸ ἀνωτέρω σκοπὸν καταβαλλόμενα ποσά, ἐνῷ ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει καὶ αἱ περιουσίαι ἐκεῖναι κατὰ πολὺ εἶχον σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττωθῆ καὶ πᾶσαι ἐδημεύοντο ὑπὸ τοῦ δημοσίου.

Διὰ τοῦ ἀπὸ 20 ἰανουαρίου 1805 διατάγματος τῆς γερουσίας, ἐπεβάλλετο ἡ δήμευσις τῶν δύο ἐν Ζακύνθῳ μονῶν, τῆς Θ. Σπηλαιωτίσσης καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Κρημνῶν καὶ ἡ διὰ δημοπρασίας ἐπὶ ἑξαετίαν ἐκμίσθωσις τοῖς ὑπερθεματισταῖς τῶν προσόδων ἑκατέρας τῶν μονῶν τούτων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Αἱ ἐκμισθώσεις τῶν προσόδων τούτων συνεπήγοντο τὴν ὑποχρέωσιν τῆς τῇ ἐπιβλέψει τῆς διοικήσεως διατηρήσεως τῆς τε λατρείας καὶ εὐπρεπείας τῶν ἀνωτέρω ναῶν· πρὸς μείζονα δὲ κοσμιότητα καὶ ἀσφάλειαν αὐτῶν ἡ διοίκησις ἐσημείου ἐν εὑρετηρίῳ τοῖς ἐκμισθωταῖς ἀκριβῶς, καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτῶν εὐθύνῃ, τὰ ἱερὰ τῶν δημευθεισῶν μονῶν ἀναθήματα. Οἱ μοναχοὶ τῶν μονῶν τούτων ἐγκατεστάθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιχωρίας διοικήσεως εἰς ἄλλας μονάς, ὑποχρέους ἵνα δεχθῶσιν αὐτοὺς προθύμως καὶ μὴ στερηθῶσιν οὗτοι τοῦ ἐπιουσίου. Ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος, ἐδημεύοντο αἱ δύο λατινικαὶ μοναὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Χαρίτων καὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὡς ὁμοίως καὶ ὁ αὐθεντικὸς ναὸς τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἰς Λαγκάδα ὑπεχρεοῦτο εἰς πληρωμὴν ἐτησίαν 700 πιαστρῶν, τὰ δὲ 200 βατσέλια σίτου, ἅτινα, φεουδαλικῷ δικαιώματι, εἰσέπραττεν ἡ μονὴ Στροφάδων, ἐδημεύοντο καὶ ταῦτα, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ 120 βατσέλια σίτου, ἅτινα ἀπὸ τοῦ ἐργολάβου τῶν σιτηρῶν ἐλάμβανεν ἡ τῆς Θεοτόκου Ἀναφωνητρίας μονή.

7. ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐν μέρει ἡμιεσβεσμένη, ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας ἴσως, σώζεται ἐν τῇ παρ᾽ ἡμῖν δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ.